

De Nederlandse conjunctuur

2002, aflevering 2

Verantwoording

Met de in 2000 opgestarte publicatie *De Nederlandse conjunctuur* wordt op basis van de vele CBS-conjunctuurgegevens een gedetailleerd, samenhangend overzicht gegeven van de recente ontwikkelingen in de Nederlandse economie. De samenhang wordt onder andere bereikt door het gebruik van de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen, die een systematische beschrijving van de economie geven. Deze aflevering bevat de uitkomsten van de Kwartaalrekeningen 2001-IV.

Waar mogelijk zijn de gegevens over het vierde kwartaal aangevuld met indicatoren voor het eerste kwartaal van 2002. Daarbij gaat het onder meer om de Consumentenprijsindex, de Consumptie-index, het Consumenten Conjunctuur Onderzoek, de Conjunctuurtesten van de industrie en de zakelijke dienstverlening en de Productie-index van de industrie.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Druk

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair bedrijf

Omslagontwerp

WAT ontwerpers Utrecht

Inlichtingen

Tel.: (045) 570 70 70
Fax: (045) 570 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek,
Voorburg/Heerlen, 2002.
Bronvermelding is verplicht.
Verveelvoudiging voor eigen gebruik of
intern gebruik is toegestaan.

Prijzen zijn excl. administratie- en
verzendkosten
Abonnementsprijs: € 34,00
Prijs per los nummer: € 12,50
Kengetal: P-104
ISSN 1566-3191

Centraal Bureau voor de Statistiek

Inhoud

Verantwoording	2
Colofon	3
Verklaring der tekens	4
Summary	7
1. Macro-economisch beeld	10
2001-IV: groei verder teruggelopen	10
2. Bestedingen	14
2.1 Consumptiegroei halveert in 2001	14
2.2 Investerings: eerste daling sinds 1993	16
2.3 In- en uitvoer: vertraging groeitempo	17
3. Productie	18
3.1 Landbouw: ondanks MKZ-crisis toch lichte stijging	18
3.2 Delfstoffenwinning: afzetprijsstijging ebt weg	19
3.3 Industrie: groei slaat om in krimp	19
3.4 Voeding: reële groei lager, nominale groei hoger	20
3.5 Papierindustrie: sterke productiedaling	20
3.6 Aardolie-industrie: nominale groei fors afgenomen	21
3.7 Chemische basisproducten: geen nominale groei	21
3.8 Eindchemie: nominale groei valt verder terug	22
3.9 Rubber en kunststof: lichte daling productiewaarde	22
3.10 Metaalindustrie: productiewaarde gedaald	23
3.11 Machine-industrie: productiegroei vrijwel nihil	23
3.12 Elektrotechniek: 2001 negatief afgesloten	23
3.13 Transportmiddelenindustrie: fors lagere productie	24
3.14 Bouwnijverheid: matige groei in het jaar 2001	25
3.15 Handel en reparatie: groei groothandel valt terug	25
3.16 Horeca: sterk oplopende prijzen in 2001	25
3.17 Transport: aanslagen VS treffen luchtvaart	26
3.18 Financiële instellingen: productiewaarde gegroeid	26
3.19 Lager productievolume in de uitzendbranche	27
3.20 Minder reële groei bij zakelijke dienstverleners	27
3.21 Groei Overheid overtreft de groei van het BBP	27
3.22 Ook bovengemiddelde groei zorg	28
4. Prijzen en lonen	29
4.1 Verbruiksprijzen dalen harder dan afzetprijzen	29
4.2 Stijging consumptieprijzen vlak af	29
4.3 CAO-loonstijging stabiel	29
4.4 Prijsontwikkelingen Kwartaalrekeningen	29
5. Inkomen en arbeid	31
6. Prijsontwikkelingen 2001 geanalyseerd	34
6.1 Inleiding	34
6.2 Prijsontwikkelingen	34
6.3 Uitvoer van goederen en diensten	35
6.4 Consumptieve bestedingen door huishoudens	35
6.5 Investerings in vaste activa (bruto)	36
Bijlage: Statistische verantwoording	37
1. Prijsindices primaire kosten	37
2. Input-output-analyse	37
3. Prijsdifferentiatie	37
4. Oorzaak van niet-gespecificeerde bijdragen aan prijsmutaties	37
Tabellen / tables	38
Begrippenlijst	60
Main concepts	60

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
–	= nihil
–	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2001–2002	= 2001 tot en met 2002
2001/2002	= het gemiddelde over de jaren 2001 tot en met 2002
●	= niet aangepast aan jaarcijfers NR
□	= in overeenstemming met voorlopige jaarcijfers NR
■	= in overeenstemming met nader voorlopige jaarcijfers NR

In geval van afronding kan het voorkomen dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Explanation of symbols

.	= data not available
*	= provisional figure
x	= publication prohibited
–	= nil
–	= (between two figures) inclusive
0 (0,0)	= the figure is less than half of the chosen unit
a blanc	= category not applicable
2001–2002	= 2001 to 2002 inclusive
2001/2002	= the average of the years 2001 to 2002 inclusive
●	= not adjusted to annual figures NA
□	= adjusted to first preliminary annual NA figures
■	= adjusted to second preliminary annual NA figures

In case of rounding the total may not completely match the sum of the added numbers.

Afsluitdatum gegevensverwerking voor tabellen en persbericht:
11 april 2002.
De tekst van deze publicatie is tot 19 april 2002 bijgewerkt.

Closing data of data processing for tables and press release:
April 11 2002.
The text in this publication has been updated until April 19 2002.

Short term indicators

	Unit	2000		2001				2002
		III	IV	I	II	III	IV	I
Economic growth								
Netherlands	% volume growth	3,1	2,2	1,5	1,6	1,0	0,4	.
Germany	% volume growth	3,2	2,5	1,8	0,7	0,4	0,0	.
EU-15	% volume growth	3,4	3,0	2,6	1,9	1,6	0,9	.
US	% volume growth	4,4	2,8	2,6	1,2	0,5	0,5	.
Japan	% volume growth	0,3	2,3	1,4	-0,6	-0,5	-1,9	.
Expenditure and foreign trade								
Imports of goods and services	% volume growth	8,2	8,8	5,9	1,8	1,3	-5,0	.
Exports of goods and services	% volume growth	10,0	9,3	5,4	2,4	0,4	-4,1	.
Consumption	% volume growth	2,7	2,9	1,7	2,2	1,7	1,9	.
Collective	% volume growth	1,3	1,1	1,9	1,4	2,3	2,7	.
Individual	% volume growth	2,9	3,2	1,7	2,3	1,7	1,8	.
Gross fixed capital formation	% volume growth	2,0	1,1	-0,3	-1,8	-1,1	-1,2	.
Businesses	% volume growth	1,7	0,5	-0,9	-2,7	-2,8	-2,2	.
Government	% volume growth	3,6	4,3	3,9	3,8	8,1	4,5	.
Surplus of the nation on current transactions	in % GDP	4,7	5,3	4,1	2,8	9,1	5,8	.
Production (value added)								
Producers of goods	% volume growth	2,5	1,4	-0,1	0,6	-0,1	-0,5	.
Producers of commercial services	% volume growth	4,3	3,1	2,4	1,7	1,1	-0,1	.
Producers of non-commercial services	% volume growth	1,4	1,3	3,3	3,3	2,9	3,1	.
Prices, wages and interest rates								
Consumer price index	% change	2,7	3,0	4,4	4,7	4,6	4,3	3,8
Producers' prices manufacturing industry: output	% change	12,1	11,4	6,4	4,8	-0,3	-4,9	.
Producers' prices manufacturing industry: input	% change	18,8	17,6	7,2	5,6	-2,2	-9,7	.
Crude oil, North Sea Brent	\$ per barrel	30,60	30,07	26,42	27,61	25,86	19,98	21,60
US dollar	euro	1,11	1,15	1,08	1,15	1,12	1,12	1,14
Monthly contract wages	% change	3,3	3,0	3,3	4,5	5,1	5,2	5,2
Call money	%	4,4	4,8	4,8	4,8	4,3	3,6	3,3
Average yield to maturity	%	5,4	5,2	4,8	5,0	4,8	4,5	4,9
Assets and financing								
CBS share price index ¹⁾	% change	0,6	-4,9	-10,8	3,5	-20,2	9,7	5,2
Savings	% change	4,0	3,0	7,0	10,0	12,0	13,0	.
Consumer credit	% change	3,0	2,0	-8,0	-9,0	-7,0	-11,0	.
Labour market								
Paid employment in full-time equivalents	% change	2,7	2,6	2,6	2,5	2,1	1,9	.
Hours worked by temporary workers	% change	-11,0	-17,0	-11,0	-10,0	-11,0	.	.
Registered unemployment	%	2,5	2,6	2,4	1,8	2,0	1,9	2,2
Vacancies	x 1,000	183,0	204,0	216,0	218,0	171,0	164,0	.
Sentiment								
Producers' confidence manufacturing industry	level (%)	7,8	5,8	1,6	-1,5	-2,5	-4,9	.
Consumer confidence	level (%)	24,8	19,6	10,5	-0,5	-4,1	-9,3	-4,8
Calendar and season								
Shopping days		79	76	77	75	78	77	76
Working days		65	63	64	62	65	64	63

Summary

After a number of years of high growth rates, the Dutch economy slowed down in 2001. Initial indicators for the first quarter of 2002 do not yet point to a clear recovery.

Dutch economic growth was again lower in the fourth quarter of 2001 than in the previous quarter. The volume increase in GDP was 0.4% on one year previously. Growth for the whole of 2001 was 1.1%, significantly lower than in previous years when it was well over three percent.

The slowdown is also reflected in other indicators. Both consumer and producer confidence have been falling since the end of 2000, and Dutch inflation fell less rigorously than that in the rest of Europe in 2001.

A positive exception was the labour market: in the fourth quarter of 2001 the increase in the number of vacancies fell slightly, but for the year as a whole the number of jobs increased by 2.4% compared with 2000. Unemployment remained stable in the second half of 2001, and for the whole year registered unemployment was 22% lower than one year previously. The number of vacancies was lower in the second half of the year compared with the same period in 2000 but the number of unfilled vacancies is still relatively high.

Expenditure: investment down

Just as in earlier quarters of 2001 investment spending was down in the fourth quarter on one year previously (-1.2%). For the year as a whole investment was 1.1% lower than in 2000. Private investment in particular was down, while government investment spending continued to grow, in the fourth quarter by 4.5% and for 2001 as a whole by 5.1%.

The increase in household consumption (1.8%) was slightly higher than in the third quarter (1.7%). Throughout the year increases were low compared with previous years. Spending on durable goods and on services in particular increased more slowly than in previous years. Consumers spent more on food, drinks and tobacco in the fourth quarter than in the same quarter in 2000. In the second and third quarters spending on this category was 2% down on one year previously.

Foreign trade also down

The volume of exports was 4.1% down in the fourth quarter on the same quarter in 2000. The volume increase had been consistently lower each quarter in the previous four quarters. For 2001 as a whole export growth was 0.9%, significantly lower than the more than nine percent in 2000.

In the fourth quarter the slowdown in export growth was partly caused by the fall in re-exports: i.e. goods produced in other countries and imported in the Netherlands to be exported again. The growth in exports of products manufactured in the Netherlands stagnated in the third quarter (-0.1%). In the fourth quarter it was 1.0% lower than one year previously.

For imports, too, there was a decrease in the fourth quarter compared with one year previously (-5.0%). Part of this fall was caused by a decrease in raw materials and semi-manufactured products imported for the Dutch manufacturing industry. For 2001 as a whole import growth was 0.9%. In 2000 it was more than nine percent.

Production: down in manufacturing, trade, and hotels and restaurants

On the production side of the economy, output was lower than one year previously for the manufacturing industry and for trade, and hotels and restaurants. The growth rates had already slowed down here in previous quarters. Construction output continued to rise: in the third quarter, too, output was higher than one year previously, following four quarters of lower production. Output was lower for transport and communications companies, mainly because the demand for transport has decreased, among other things because of the lower imports and exports. The increase in financial and business services fell again slightly. Compared with recent years the increase has shrunk substantially.

On a yearly basis agriculture and manufacturing had a lower output than in 2000. In mineral extraction on the other hand production was up, following a decrease in 2000. For the remaining sectors of industry the growth continued but at a lower rate.

Employment growth levels out further

The growth in the number of jobs fell further in the course of 2001. In the fourth quarter there were 2.2% more jobs than twelve months previously. In the first quarter this was still 2.7%. On average the number of jobs was 2.4% higher than in 2000.

In the construction industry and commercial services, among other sectors, the increase in employment has been declining for a number of quarters now. In manufacturing the number of jobs was smaller for the first time in the fourth quarter. In the government and care sectors the growth in jobs increased to 3.1% and 4.6% respectively in the fourth quarter.

Wage increase stable, slightly above inflation

Wage increases rose slightly in the fourth quarter. The average wage per labour-year was 5.0% higher than one year previously, compared with 4.8% higher in the previous quarter. Inflation was slightly lower in the fourth quarter, 4.3% down from 4.6% in the third quarter.

Share of wage sum on GDP up again

The total value of the wage sum rose more quickly again in the fourth quarter than total income, pushing up the share of the wage sum in GDP. For 2001 as a whole it was 52%, compared with 51.3% in 2000.

Enterprise income down in fourth quarter

The value of the net operating surplus – the income of enterprises and the self-employed – was 4.0% lower in the fourth quarter than twelve months previously. In the second quarter, too, it had already decreased (-1.1%). For the year as a whole this enterprise income was 0.2% higher than in 2000. Basic figures for the quarterly national accounts show that the operating surplus was lower in the chemical, metal, and transport equipment industries and in the services sectors transport and communications and financial institutions.

Price increase GDP continues to level out

In the fourth quarter of 2001 the price level of GDP was 4.0% higher than one year previously. Again this is lower than in 2000. In the second and third quarter price increases were lower than in the preceding quarter. In the first quarter the highest price rise since the beginning of the eighties was observed (+5.7%). For 2001 as a whole the price rise of GDP was 4.7% compared with 3.7% in 2000.

Consumer prices also lower in fourth quarter

Inflation (in terms of the consumer price index) also levelled out somewhat in the fourth quarter of 2001, from 4.6% in the third to 4.3% in the fourth quarter. In the second quarter inflation rose while the price level of GDP as a whole had already reached a turning point. In addition to the increase in the rate of VAT, higher food prices pushed up consumer prices in 2001. Motor fuels were cheaper in the second and third quarters. Natural gas on the other hand cost more because of the delayed effect of higher oil prices in the previous year.

Savings just as high as twelve months previously

Taking into account savings via pension funds and life insurance policies, Dutch savings were 0.1 billion euro higher in the fourth quarter than one year previously. The increase in consumer spending (+4.6 billion euro) is slightly smaller than that of disposable national income, so that savings are consequently 0.1 billion euro higher.

2002-1: no clear recovery

Economic growth slowed down in the course of 2001. At the beginning of 2002 preliminary economic figures do not yet seem to be indicating a recovery.

Household consumption was 2.0% higher in January than twelve months previously. This is more than in December (0.3%) but still significantly less than in October (+2.8%) and November (2.6%). Consumer confidence and willingness to buy decreased in the period January–March 2002, bringing the recovery in confidence at the end of 2001 to a halt.

The level of manufacturing output was also lower in January–February 2002 than twelve months previously (–3.8%), although this is a smaller fall than in the preceding months. In February manufacturers used up stocks of finished product, which also had an effect. Producer confidence improved slightly at the beginning of 2002. In February manufacturers expected to increase production in the near future.

In January 2002 the value of goods exports was lower than one year previously for the fourth month in succession. The decrease in selling prices of manufactured products is partly to blame for this. The business sentiment survey shows that foreign orders received by the manufacturing industry are still declining. In view of the significance of the manufacturing industry for developments in exports, this too does not point to a quick recovery of high growth rates.

Inflation fell to 3.8% in the first quarter of 2002. In the fourth quarter of 2001 it was still 4.3%. Selling prices of the manufacturing industry were lower at the beginning of 2002 than one year previously. The inflationary pressure of a number of non-manufactured products is still high though: for example fresh fruit and vegetables.

Staat 1
Conjunctuurindicatoren

	Eenheid	2000		2001				2002
		III	IV	I	II	III	IV	I
Economische groei								
Nederland	% volumegroei	3,1	2,2	1,5	1,6	1,0	0,4	.
Duitsland	% volumegroei	3,2	2,5	1,8	0,7	0,4	0,0	.
EU-15	% volumegroei	3,4	3,0	2,6	1,9	1,6	0,9	.
VS	% volumegroei	4,4	2,8	2,6	1,2	0,5	0,5	.
Japan	% volumegroei	0,3	2,3	1,4	-0,6	-0,5	-1,9	.
Bestedingen en buitenlandse handel								
Invoer goederen en diensten	% volumegroei	8,2	8,8	5,9	1,8	1,3	-5,0	.
Uitvoer goederen en diensten	% volumegroei	10,0	9,3	5,4	2,4	0,4	-4,1	.
Consumptie	% volumegroei	2,7	2,9	1,7	2,2	1,7	1,9	.
Collectief	% volumegroei	1,3	1,1	1,9	1,4	2,3	2,7	.
Individueel	% volumegroei	2,9	3,2	1,7	2,3	1,7	1,8	.
Bruto investeringen in vaste activa	% volumegroei	2,0	1,1	-0,3	-1,8	-1,1	-1,2	.
Bedrijven	% volumegroei	1,7	0,5	-0,9	-2,7	-2,8	-2,2	.
Overheid	% volumegroei	3,6	4,3	3,9	3,8	8,1	4,5	.
Saldo lopende transacties met het buitenland	in % BBP	4,7	5,3	4,1	2,8	9,1	5,8	.
Productie (toegevoegde waarde)								
Goederenproducenten	% volumegroei	2,5	1,4	-0,1	0,6	-0,1	-0,5	.
Producenten van commerciële diensten	% volumegroei	4,3	3,1	2,4	1,7	1,1	-0,1	.
Producten van niet-commerciële diensten	% volumegroei	1,4	1,3	3,3	3,3	2,9	3,1	.
Prijzen, Cao-lonen en rentestanden								
Consumentenprijsindex	% mutatie	2,7	3,0	4,4	4,7	4,6	4,3	3,8
Producentenprijsindexcijfer industrie afzet	% mutatie	12,1	11,4	6,4	4,8	-0,3	-4,9	.
Producentenprijsindexcijfer industrie verbruik	% mutatie	18,8	17,6	7,2	5,6	-2,2	-9,7	.
Aardolie, North Sea Brent	\$ per barrel	30,60	30,07	26,42	27,61	25,86	19,98	21,60
Amerikaanse dollar	euro	1,11	1,15	1,08	1,15	1,12	1,12	1,14
Cao-lonen per maand	% mutatie	3,3	3,0	3,3	4,5	5,1	5,2	5,2
Daggeldrente	%	4,4	4,8	4,8	4,8	4,3	3,6	3,3
Rendement op staatsobligaties	%	5,4	5,2	4,8	5,0	4,8	4,5	4,9
Vermogen en financiering								
CBS-herbeleggingsindex ¹⁾	% mutatie	0,6	-4,9	-10,8	3,5	-20,2	9,7	5,2
Spaartegoeden	% mutatie	4,0	3,0	7,0	10,0	12,0	13,0	.
Verstrekt consumptief krediet	% mutatie	3,0	2,0	-8,0	-9,0	-7,0	-11,0	.
Arbeidsmarkt								
Arbeidsvolume van werknemers	% mutatie	2,7	2,6	2,6	2,5	2,1	1,9	.
Aantal uren van uitzendkrachten	% mutatie	-11,0	-17,0	-11,0	-10,0	-11,0	.	.
Geregistreerde werkloosheid	%	2,5	2,6	2,4	1,8	2,0	1,9	2,2
Aantal vacatures	x 1 000	183,0	204,0	216,0	218,0	171,0	164,0	.
Stemming								
Producentenvertrouwen industrie	niveau (%)	7,8	5,8	1,6	-1,5	-2,5	-4,9	.
Consumentenvertrouwen	niveau (%)	24,8	19,6	10,5	-0,5	-4,1	-9,3	-4,8
Kalender en seizoenen								
Koopdagen		79	76	77	75	78	77	76
Werkdagen		65	63	64	62	65	64	63

¹⁾ Veranderingen t.o.v. de voorgaande periode.

1. Macro-economisch beeld

Na een aantal jaren van hoge economische groei is de Nederlandse economie in 2001 in een lagere versnelling terechtgekomen. In het eerste halfjaar lag de groei al duidelijk lager dan in 2000, waarna in de tweede helft een vertraging volgde tot een groei van 0,4% in het vierde kwartaal. Voor het gehele jaar 2001 bedroeg de volumestijging van het bruto binnenlands product 1,1% ten opzichte van een jaar eerder. De eerste indicatoren voor het eerste kwartaal van 2002 wijzen nog niet op een duidelijk herstel.

De Nederlandse economische groei is in het vierde kwartaal van 2001 opnieuw lager dan in het voorgaande kwartaal. De volumetoename van het bruto binnenlands product (BBP) bedraagt 0,4% ten opzichte van een jaar eerder. In het derde kwartaal bedroeg de groei nog 1,0% en in het eerste en tweede kwartaal 1,5% en 1,6%. De groei in 2001 als geheel komt uit op 1,1%. Dat is duidelijk lager dan in voorgaande jaren, toen de groei ruim boven de drie procent lag.

Na correctie voor seizoen- en kalendereffecten, is de conjunctuurrelevante ofwel seizoengecorrigeerde groei in het derde en vierde kwartaal volledig tot stilstand gekomen. Ook in het eerste kwartaal was de groei nihil. Alleen in het tweede kwartaal was sprake van enige groei (zie staat 2 en 3). Volgens de gangbare definitie is sprake van een recessie als de seizoengecorrigeerde groei twee

kwartalen achter elkaar negatief is. Volgens die definitie is er net geen recessie in het tweede halfjaar van 2001.

De groeivertraging komt ook naar voren in een aantal andere conjunctuurindicatoren. Zo zijn zowel het consumenten- als het producentenvertrouwen sinds eind 2000 gedaald, tot en met het vierde kwartaal 2001. Ook de groei van de industriële productie is in de loop van 2001 vertraagd en in de zomer omgeslagen in een daling. De Nederlandse inflatie was in 2001 hoger dan in de rest van Europa.

Opvallend in positieve zin is de arbeidsmarkt in 2001. In het vierde kwartaal loopt de banengroei iets terug, maar voor het jaar als geheel is het aantal banen van werknemers toch 2,4% hoger dan in 2000. De werkloosheid is in de tweede helft van 2001 stabiel en het aantal geregistreerde werklozen is op jaarbasis 22% lager dan een jaar eerder. Het aantal vacatures liep in de tweede helft van het jaar terug in vergelijking met een jaar eerder. De spanning op de arbeidsmarkt neemt dus wel iets af. In het algemeen geldt dat de ontwikkeling op de arbeidsmarkt enige tijd nauwt op die van de economische groei.

2001-IV: groei verder teruggelopen

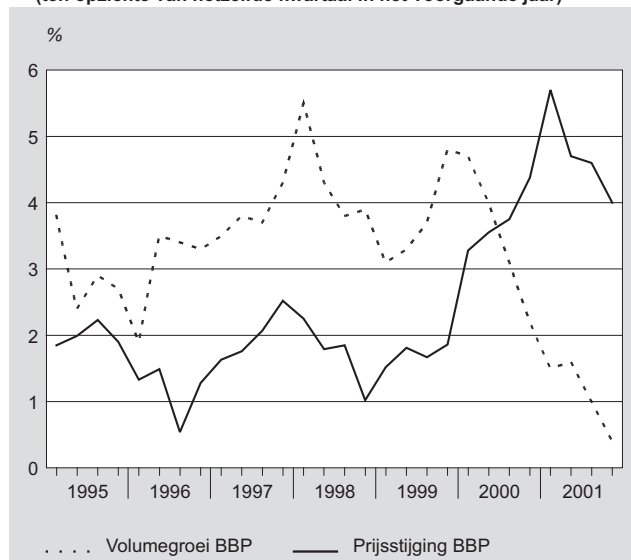
In het vierde kwartaal is de economische groei uitgekomen op 0,4%. Dat is opnieuw lager dan in de voorgaande kwartalen. In het vierde kwartaal is minder geïnvesteerd en minder geëxporteerd dan een jaar eerder. Bovendien zijn de voorraden verkleind, als aanpassing aan de teruglopende vraag naar industrieproducten. Dit heeft een drukkend effect op de economische groei in het vierde kwartaal. Alleen de consumptiegroei is niet ingezakt en komt zelfs iets hoger uit dan in het derde kwartaal. De overheidsconsumptie heeft in 2001 de rol van motor van de economie overgenomen van de uitvoer. De inflatie is in het vierde kwartaal licht teruggelopen. Ook de prijsstijging van het BBP als geheel komt in het vierde kwartaal iets lager uit dan in het derde.

Opnieuw is de stijging van de totale aan werknemers betaalde loonsom (7,0%) in het vierde kwartaal hoger dan de waardeontwikkeling van het BBP (4,5%). Net als in het tweede kwartaal is het netto ondernemersinkomen lager dan een jaar eerder. Voor het jaar als geheel is het inkomen van ondernemingen en zelfstandigen amper hoger dan in 2000 (+0,2%).

Bestedingen: investeringen en uitvoer dalen

Net als in de eerdere kwartalen van 2001 is er in het vierde kwartaal minder geïnvesteerd dan een jaar eerder: er is sprake van een volumedaling van 1,2%. Voor het jaar als geheel zijn de

1. Bruto binnenlands product: volume- en prijsontwikkeling (ten opzichte van hetzelfde kwartaal in het voorgaande jaar)

Staat 2
Bruto binnenlands product

	2000				2001			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	<i>mld euro; prijsniveau 1995</i>							
Oorspronkelijk BBP	88,6	92,1	87,9	93,4	90,0	93,6	88,8	93,8
Winter- en kalendereffecten	0,2	0,0	0,0	0,4	0,5	0,0	0,0	0,2
Genormaliseerd en gestandaardiseerd BBP	88,8	92,1	87,9	93,8	90,4	93,6	88,8	94,0
Seizoeneffecten	0,9	-1,8	2,8	-2,4	0,9	-1,9	2,8	-2,4
Conjunctuurrelevant BBP	89,8	90,3	90,7	91,4	91,3	91,6	91,6	91,6

investeringen 1,1% lager dan in 2000. Met name de investeringen van bedrijven zijn gedaald. Vooral in de landbouw, de nijverheid, de handel en de vervoer-, opslag- en communicatiebedrijven wordt minder geïnvesteerd dan een jaar eerder. De overheidsinvesteringen blijven groeien, in het vierde kwartaal met 4,5% en voor het gehele jaar 2001 met 5,1%.

Wanneer rekening wordt gehouden met schommelingen in het gereedkomen van grote investeringsprojecten is de terugval in het vierde kwartaal iets kleiner. Als de grote projecten buiten beschouwing worden gelaten, zouden de investeringen in het vierde kwartaal 1,0% lager zijn dan een jaar eerder. Voor 2001 als geheel is de invloed van schommelingen in grote projecten groter, want als ze buiten beschouwing worden gelaten zijn de investeringen slechts met 0,2% gedaald in plaats van met 1,2%.

De groei van de individuele consumptie (1,8%) komt iets hoger uit dan in het derde kwartaal (1,7%). De stijging is het hele jaar laag in vergelijking met eerdere jaren. Vooral de bestedingen aan duurzame consumptiegoederen en aan diensten nemen minder snel toe dan voorgaande jaren. De consumptie van voedings- en genotmiddelen is in het vierde kwartaal 2,0% hoger dan een jaar eerder. In het tweede en derde kwartaal was deze nog zo'n 2% lager dan een jaar eerder.

Bij de uitvoer laat het vierde kwartaal een volumedaling van 4,1% zien vergeleken met een jaar eerder. In de voorgaande vier kwartalen is de volumestijging steeds verder teruggelopen. Voor het gehele jaar 2001 komt de uitvoergroei uit op 0,9%, beduidend lager dan de ruim 9% van 2000. De grote terugval in de uitvoergroei hangt samen met de wereldwijde vertraging van de economische groei. De Nederlandse exporteurs konden zich hieraan niet onttrekken.

Voor het tweede achtereenvolgende kwartaal is de uitvoergroei lager dan de stijging van de binnenlandse bestedingen. De vertraging van de uitvoergroei komt in het vierde kwartaal zowel voor rekening van de uitvoer van goederen van Nederlandse producenten als van de wederuitvoer. Dit laatste betreft in het buitenland geproduceerde goederen die via in Nederland gevestigde distributiebedrijven naar andere landen worden gedistribueerd. Daarbij gaat het onder andere om computers en elektronica. Het stijgingspercentage van de wederuitvoer loopt terug van 1,3% in het derde kwartaal naar -8,4% in het vierde kwartaal. Voor de wederuitvoer zijn deze percentages laag want de afgelopen jaren lag de gemiddelde stijging van de wederuitvoer ruim boven de 10%. De uitvoergroei van in Nederland geproduceerde goederen viel in het derde kwartaal stil (-0,1%). In het vierde kwartaal is er sprake van een daling met 1,0% ten opzichte van een jaar eerder. Bij de uitvoer van diensten valt de volumestijging terug van rond de anderhalf procent in het eerste halfjaar tot -4,3% in het vierde kwartaal.

Ook invoer in vierde kwartaal lager

Ook bij de invoer is in het vierde kwartaal sprake van een daling ten opzichte van een jaar eerder (-5,0%). Dit cijfer is neerwaarts

beïnvloed door de grote terugval in de wederuitvoer, zoals beschreven bij de uitvoer. Onder andere de invoer van landbouwproducten, machines en apparaten, vervoermiddelen, grafische producten en metaal- en kunststofproducten is lager dan een jaar eerder. Voor het grootste deel gaat het daarbij om grondstoffen en halffabrikaten voor de Nederlandse industrie. Voor het gehele jaar 2001 komt de invoergroei uit op 0,9%, terwijl in 2000 de invoer nog toenam met ruim 9%.

Productie: dalingen bij industrie en handel en horeca

Aan de productiekant van de economie is bij de industrie en bij de bedrijfstak handel en horeca opnieuw sprake van een lagere productie dan een jaar eerder. Ook in de voorgaande kwartalen liep het groeitempo hier al terug. De bouwnijverheid toont opnieuw een groei. Bij de vervoer- en communicatiebedrijven is de groei van de afgelopen jaren omgeslagen in een daling, vooral door de afgenomen vraag naar vervoer. Dit hangt samen met de lagere in- en uitvoer. Een belangrijke rol speelt ook de grote daling van de luchtvaart na de aanslagen van 11 september in de Verenigde Staten. De stijging bij de financiële en zakelijke dienstverleners valt opnieuw iets terug. Vergeleken met eerdere jaren is de toename duidelijk teruggevallen.

Op jaarbasis bezien is bij de landbouw en de industrie sprake van een lagere productie dan in 2000. In de delfstoffenwinning is de productie echter toegenomen, na een daling in 2000. Hoewel in een lager tempo, is er bij de overige bedrijfstakken sprake van aanhoudende groei.

De uitzondering op dit algemene beeld van teruglopende groei vormt de ontwikkeling van de productie in de niet-commerciële dienstverlening zoals de zorg en de overheid. Deze bedrijfstak groeit met 3,1%. Dit is ruim het dubbele van de groei in 2000.

De landbouw lijkt zich in het vierde kwartaal verder te herstellen van de gevolgen van de MKZ-crisis in het tweede kwartaal. Het volume van de toegevoegde waarde ligt 0,1% hoger dan een jaar eerder. In het tweede en derde kwartaal was er nog sprake van een dalingen, van achtereenvolgens 2,4% en 0,8%. Door een verbetering van de afzetprijzen steeg echter in het derde en vierde kwartaal de toegevoegde waarde in euro's met respectievelijk 12,4% en 6,9%.

In de industrie is het productievolume met -3,2% in het vierde kwartaal kleiner dan een jaar eerder. Ook in het derde kwartaal was er sprake van een lagere productie. De daaraan voorafgaande kwartalen lieten al teruglopende groeicijfers zien. Ondanks een kleine prijsstijging is er ook in euro's sprake van een daling van de toegevoegde waarde. Bijna alle bedrijfstakken binnen de industrie vertonen een krimp, met uitzondering van de chemische eindproductenindustrie waar de productie nog hoger ligt dan een jaar eerder.

In de bouwnijverheid is sprake van groei (+2,1%). Ook het derde kwartaal liet hier een volumestijging van de toegevoegde waarde

Staat 3
Bruto binnenlands product: ontwikkeling

	2000				2001			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	% volumemutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar							
Oorspronkelijk BBP	4,7	4,0	3,1	2,2	1,5	1,6	1,0	0,4
Genormaliseerd en gestandaardiseerd BBP	4,3	4,0	3,3	2,7	1,8	1,6	1,0	0,2
	% volumemutatie t.o.v. voorgaande periode							
Conjunctuurrelevant BBP	0,8	0,6	0,5	0,7	0,0	0,3	0,0	0,0

zien. De productiestijging van bedrijfsgebouwen en woningen trekt iets aan in het vierde kwartaal, terwijl bij infrastructuur de groei wat terugvalt.

De commerciële dienstverlening vertoont voor het eerst sinds begin 1993 een kleine krimp (-0,1%). In de periode 1995-2000 kende deze bedrijfstak nog groeicijfers tussen de vier en zes procent. Met name bij de handel en horeca, de vervoerbedrijven en de uitzendbureaus ligt het volume van de toegevoegde waarde lager dan een jaar eerder. Door prijsstijgingen is er in euro's nog wel sprake van een toename van het gevormde inkomen. Bij onder andere de communicatiebedrijven en de financiële dienstverlening komt de groei opnieuw lager uit dan in het voorgaande kwartaal. Deze branches kenden de afgelopen jaren juist een sterke groei. De groei van de financiële instellingen staat onder druk vanwege het slechte beleggingsklimaat. Bij de communicatiebedrijven lijkt vooral het mobiele bellen minder snel te groeien dan gedurende de afgelopen jaren.

Bij de niet-commerciële dienstverleners blijft de volumegroei in het vierde kwartaal vrijwel stabiel. De overheid, het onderwijs en de zorgsector noteren gemiddeld groeicijfers van 3,1%. Dat is ruim hoger dan in de voorgaande twee jaar.

Werkgelegenheids groei vlakt verder af

De banengroei is in de loop van 2001 steeds verder teruggelopen. In het vierde kwartaal ligt het aantal banen van werknemers 2,2% hoger dan een jaar eerder. In het eerste kwartaal was dat nog 2,7%. Gemiddeld lag in 2001 het aantal banen 2,4% hoger dan in 2000.

Bij onder andere de bouw en de commerciële dienstverlening zwakt de toename van het aantal arbeidsplaatsen al een aantal kwartalen af. In de industrie is er in het vierde kwartaal voor het eerst sinds 1996 sprake van een kleiner aantal banen. Bij de overheid en de zorgsector is de banengroei juist opgelopen, tot respectievelijk 3,1% en 4,6% in het vierde kwartaal.

Arbeidsproductiviteit daalt in 2001

De snelle vertraging van de productiegroei in Nederland heeft in 2001 niet geleid tot een vergelijkbare vertraging van de werkgelegenheids groei. Daardoor is de arbeidsproductiviteit in 2001 met 1% gedaald. Een dergelijke daling heeft zich na de oorlog niet eerder voorgedaan. De daling van de arbeidsproductiviteit doet zich in vrijwel alle bedrijfstakken voor.

Loonstijging stabiel, iets hoger dan inflatie

De loonstijgingen zijn in het vierde kwartaal iets opgelopen. Het gemiddelde loon per arbeidsjaar ligt 5,0% hoger dan een jaar eerder, tegen 4,8% in het voorgaande kwartaal.

De inflatie loopt in het vierde kwartaal juist iets terug en komt uit op 4,3%, tegen 4,6% in het derde kwartaal.

Aandeel loonsom in BBP opnieuw groter

De totale waarde van de loonsom is in het vierde kwartaal opnieuw iets sneller gestegen dan het totale inkomen. Het aandeel van de loonsom in het BBP is daarom gestegen. Voor 2001 als geheel komt het loonaandeel dan ook uit op 52,0%, tegen 51,3% in 2000.

Ondernemersinkomen daalt in vierde kwartaal

De waarde van het netto exploitatieoverschot ofwel het inkomen van ondernemingen en zelfstandigen, is in het vierde kwartaal 4,0% lager dan een jaar eerder. Ook het tweede kwartaal toonde

al een daling van -1,1%. Voor het jaar als geheel is het ondernemersinkomen 0,2% hoger dan in 2000. Onderliggende cijfers van de Kwartaalrekeningen wijzen er op dat in het vierde kwartaal onder andere bij de chemische en de metaalindustrie, de transportmiddelenindustrie, de transport- en communicatiebedrijven en de financiële instellingen het ondernemersinkomen lager zou uitkomen.

Opnieuw ruilvoetverbetering

Net als in de voorgaande vier kwartalen is er in het vierde kwartaal sprake van een duidelijke ruilvoetverbetering. De uitvoerprijzen daalden minder snel (-2,6%) dan de invoerprijzen (-3,5%). Daarmee vindt opnieuw een vergroting plaats van de koopkracht van de export. Dit heeft een stimulerend effect op de groei van het bruto nationaal inkomen. De ruilvoetverbetering op zich heeft verder een positief effect op de winstmarges van Nederlandse bedrijven. Vooral in de sterk op het buitenland gerichte industrie moet dit de pijn van de loonkostenstijgingen enigszins verlichten.

In 2001 als geheel is de ruilvoet verbeterd. In 2000 was de ruilvoet per saldo min of meer stabiel. Met name in 1999 was nog sprake van een verslechtering van de ruilvoet. Toen moest Nederland steeds meer exporteren om dezelfde hoeveelheid import te kunnen betalen.

Prijsstijging BBP vlakt opnieuw iets af

In het vierde kwartaal van 2001 ligt het prijspeil van het BBP 4,0% hoger dan een jaar eerder. Dit betekent opnieuw een afzwakking van de prijsontwikkeling. Ook in het tweede en derde kwartaal kwam de prijsstijging al lager uit dan in het voorgaande kwartaal. In het eerste kwartaal werd nog de hoogste prijsstijging sinds het begin van de jaren tachtig gemeten (+5,7%). Voor het gehele jaar 2001 bedraagt de prijsstijging van het BBP 4,7%, tegen 3,7% in 2000.

Ook consumptieprijsstijging lager in vierde kwartaal

De inflatie (afgemeten aan de consumentenprijsindex) vlakt in het vierde kwartaal van 2001 eveneens licht af, van 4,6% in het derde naar 4,3% in het vierde kwartaal. In het tweede kwartaal liep de inflatie juist nog op, terwijl het prijspeil van het BBP als geheel al een omslag liet zien. Naast de verhoging van het hoge BTW-tarief spelen bij de consumentenprijzen in 2001 onder andere ook hogere voedselprijzen een rol. De prijzen van motorbrandstoffen daalden in het tweede, derde en vierde kwartaal. Die van aardgas liepen echter nog op vanwege de vertraagde doorwerking van de olieprijsstijgingen van het afgelopen jaar.

Besparingen vrijwel even hoog als een jaar eerder

Inclusief de besparingen via pensioenfondsen en levensverzekeraars komen de Nederlandse besparingen in het vierde kwartaal 0,1 miljard euro hoger uit dan een jaar eerder. De primaire inkomensstromen van Nederland met het buitenland laten per saldo bijna geen verandering zien, zodat de stijging van het beschikbaar nationaal inkomen (+4,7 miljard euro) dan ook even groot is als die van het bruto binnenlands product (+4,7 miljard euro). De toename van de consumptieve bestedingen (+4,6 miljard euro) is net iets kleiner dan die van het beschikbaar nationaal inkomen, zodat de besparingen 0,1 miljard hoger uitkomen.

In het vierde kwartaal zijn de binnenlandse investeringen (inclusief voorraden) 0,7 miljard euro lager dan een jaar eerder. Daarmee blijven de investeringen achter bij de besparingen, zodat het nationaal inkomensoverschot in het vierde kwartaal hoger is dan een jaar eerder (+0,8 miljard euro). Dit overschot, ook wel het saldo van de lopende transacties met het buitenland genoemd, komt uit op 6,3 miljard euro.

2002-I: nog geen duidelijk herstel

In de loop van 2001 is de groei van de economie aanzienlijk vertraagd. Aan het begin van 2002 wijzen de eerste economische gegevens nog niet op een duidelijk herstel.

Consumptiegroei januari relatief laag

De gezinsconsumptie steeg in januari met 2,0% ten opzichte van een jaar eerder. Dat is hoger dan in december (+0,3%), maar beduidend lager dan in oktober (+2,8%) en november (+2,6%). Het consumentenvertrouwen en de koopbereidheid zijn in de periode januari–maart 2002 afgenomen. Het herstel van het vertrouwen van eind 2001 zet dan ook niet door. Het consumentenvertrouwen daalde vooral in de eerste helft van 2001 scherp, terwijl de koopbereidheid op een iets lager niveau kwam te liggen dan in de voorgaande jaren.

Productiedaling industrie houdt aan

Het niveau van de industriële productie lag ook in januari–februari 2002 onder het niveau van een jaar eerder (–3,8%). Deze teruggang is wel iets minder scherp dan in de maanden daarvoor. In februari speelt daarbij een rol dat ondernemers in de industrie de voorraden eindproduct opnieuw verkleinden. Datzelfde gebeurde ook in oktober en november vorig jaar. Het producentenvertrou-

wen van industriële ondernemers is begin 2002 iets verbeterd en voor het eerst in een aantal maanden verwachten ondernemers in februari weer een uitbreiding van de productie in de nabije toekomst.

Waardestijging uitvoer opnieuw teruggelopen

In januari 2002 is de waarde van de goederenuitvoer voor de vierde opeenvolgende maand lager dan een jaar eerder. Dit houdt overigens gedeeltelijk verband met dalingen van de industriële afzetprijzen. De Conjunctuurtest laat zien dat de buitenlandse orderontvangst van de industrie nog steeds verslechtert. Vanwege het grote gewicht van de industrie voor het verloop van de uitvoer wijst ook dat niet op een snelle terugkeer naar hogere groei-percentages.

Inflatie daalt in eerste kwartaal

De inflatie daalt in het eerste kwartaal van 2002, tot 3,8%. In het vierde kwartaal 2001 bedroeg de inflatie nog 4,3%. Aan het begin van het eerste kwartaal is de gulden vervangen door de euro. Daarnaast is het opwaartse effect van de tariefstijgingen van de BTW en de REB van 1 januari 2001 weggefallen. De afzetprijzen van de industrie liggen begin 2002 lager dan een jaar eerder. Bij een aantal niet-industriële producten is de inflatiedruk begin 2002 echter hoog. Daarbij gaat het onder andere om verse groenten en fruit.

2. Bestedingen

Aan de bestedingenkant van de economie zijn in het vierde kwartaal de volumes van de uitvoer en de investeringen lager dan een jaar eerder. De consumptie laat nog wel een groei zien, maar deze is minder hoog dan in de afgelopen jaren het geval was. In 2001 als geheel zijn de investeringen lager dan een jaar eerder, terwijl de groei van de uitvoer en in mindere mate de consumptie terugvalt.

2.1 Consumptiegroei halveert in 2001

De groei van de consumptieve bestedingen is in 2001 beduidend minder hoog dan in voorgaande jaren. De individuele consumptie is in 2001 1,9% groter dan een jaar eerder, de laagste toename na het revisiejaar van de Nationale rekeningen, 1995. Over het gehele jaar 2000 was de volumetoename nog dubbel zo groot (3,5%). In 2001 zijn de groeicijfers evenwichtig over de kwartalen verdeeld, met een positieve uitschieter in het tweede kwartaal. De vertraging van de consumptiegroei is met andere woorden al zichtbaar vanaf de eerste maanden van het jaar.

In tegenstelling tot andere conjunctuurindicatoren geeft de consumptiegroei in het vierde kwartaal geen terugval te zien. De volumegroei bedraagt 1,8% vergeleken met hetzelfde kwartaal een jaar eerder.

Huishoudens en overheid: wie consumeert wat?

De individuele consumptie bestaat voor zo'n tachtig procent uit uitgaven aan goederen en diensten die huishoudens zelf voor hun rekening nemen: de consumptie door huishoudens. De goederen schaft men in de regel aan via de detailhandel (op de markt, in een warenhuis, speciaalzaak, supermarkt of andere winkel). Diensten worden betrokken van de bedrijven en overheidsinstellingen die ze produceren.

De resterende twintig procent van de individuele consumptie betreft individuele consumptie door de overheid. Het gaat hier om alle overheidsuitgaven die direct aan individuen ten goede komen, zoals zorg en onderwijs. Samen met de collectieve overheidsconsumptie vormen deze uitgaven de tegenhanger van de consumptie door huishoudens: de totale overheidsconsumptie.

Zowel in 1998, het topjaar voor de consumptie, als in 1999 en 2000 overtrof de volumegroei van de consumptie door huishoudens nog ruimschoots de toename van de overheidsconsumptie. Hieraan komt in 2001 abrupt een eind, want nu is het juist de overheidsconsumptie geweest die de consumptiegroei trekt. Met name in de medische diensten en welzijnzorg is veel extra geld gestoken.

Specifieke factoren in 2001

Het jaar 2001 kenmerkte zich door enkele specifieke, deels incidentele factoren. Ten eerste werd in Nederland met ingang van 1 januari 2001 een nieuw belastingstelsel van kracht. De introductie ging onder meer gepaard met een verhoging van het hoge btw-tarief van 17,5 naar 19 procent. Vooruitlopend op deze maatregel voerde een aantal consumenten de aankoopplannen voor aanschaf van duurzame goederen versneld uit, waardoor de individuele consumptie in de laatste maanden van 2000 een extra impuls kreeg. Het nieuwe belastingstelsel biedt naast kosten-

verhogende maatregelen ook compensatie in de vorm van een aanzienlijke verlaging van de tarieven van de loon- en inkomstenbelasting. Per saldo resulteert een lastenverlichting voor de burgers. Kijkend naar de waardenmutatie van de individuele consumptie in 2001 (6,2%), blijkt deze enkele tienden van een procentpunt achter te blijven bij die in voorgaande jaren. Uit CBS-onderzoek blijkt dat in dit jaar door huishoudens veel meer gespaard is dan in voorgaande jaren. Het gaat om een bedrag van 18 miljard euro, tegen 4 miljard in 2000 en 8 miljard in 1999. Zowel onder invloed van het verslechterde beursklimaat als van fiscale motieven gaat het hierbij deels om een verschuiving tussen het meer onzekere beleggen en het minder risicovolle sparen. Het gespaarde bedrag in 2001 is echter dusdanig groot dat aannemelijk is dat de consument in economisch onzekere tijden een appeltje voor de dorst bewaart. In het Consumenten Conjunctuur Onderzoek (CCO) uiten de respondenten zich al geruime tijd positief over het sparen: steeds meer consumenten vinden er de tijd gunstig voor.

Een tweede opmerkelijk aspect van de consumptieontwikkeling in 2001 is de hoogte van de deflator (4,2%). Hoewel deze prijsmaatstaf door een aantal wegings- en definitieverschillen in lichte mate achterblijft bij de inflatie is hij uitzonderlijk hoog. De inflatie in 2001 komt uit op 4,5%, het hoogste percentage sinds begin jaren tachtig. In het voetspoor van de inflatie toont ook de deflator van de individuele consumptie al enkele jaren een stijgende tendens. Vooral voedings- en genotmiddelen zijn in 2001 erg duur geweest. Zowel voor thuisgebruik als bij de horeca liggen de prijzen zes à zeven procent boven het peil van 2000. De sterkste stijging deed zich evenwel voor bij de energielasten. Energie en water werden bijna 13% duurder voor gezinnen.

Consument in 2001 somber over economie

De bescheiden consumptiegroei in 2001 sluit aan bij de uitkomsten van het onderzoek naar het consumentenvertrouwen (CCO). Het CCO vraagt respondenten naar hun sentimenten op economisch terrein. Deze kunnen een eerste indicatie geven van de richting waarin de consumptie zich zal ontwikkelen.

Het jaarcijfer van het consumentenvertrouwen bereikte in 2001 het laagste niveau sinds 1994. Over de economische toestand in het algemeen is de stemming volledig omgeslagen: van optimistisch naar sterk pessimistisch. Ook de deelindicator van de koopbereidheid liep terug, zij het in mindere mate dan die van het economisch klimaat.

Hier bleef het aantal optimisten wel groter dan het aantal pessimisten. Toch geven huishoudens in dit verband aan de tijd duidelijk minder gunstig te achten voor het doen van grote aankopen. Dit vindt ook zijn weerslag in de feitelijke consumptiecijfers. Na een aantal jaren met relatief hoge groeicijfers komt de volumegroei van de bestedingen aan duurzame goederen in 2001 volledig tot stilstand.

Bestedingen aan duurzame goederen stagneren

Met een minieme volumedaling (-0,1%) liggen de uitgaven aan duurzame goederen vrijwel op hetzelfde niveau als in 2000. De ontwikkeling van de autoverkoop aan particulieren is fors negatief. Aan alle vervoermiddelen en onderdelen samen is in volume ruim 9% minder besteed. De groei van de bestedingen aan kleding en schoeisel en aan woninginrichting en andere duurzame goederen heeft deze daling net niet kunnen compenseren.

De stagnatie van de volumegroei bij de conjunctuurgevoelige duurzame consumptiegoederen volgt op enkele jaren met groeicijfers tussen de 5 en 10%.

Staat 4
Binnenlandse individuele consumptieve bestedingen

	2000				2001			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	% volumemutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar							
<i>Goederen, w.v.:</i>	5,4	1,9	2,8	3,2	-0,3	0,3	0,8	1,5
Voedings- en genotmiddelen	2,6	1,5	0,6	0,3	2,3	-1,8	-2,4	0,5
Duurzame consumptiegoederen	8,0	2,0	4,9	6,6	-3,7	0,5	1,7	0,9
Overige goederen	4,0	2,1	1,7	0,9	2,1	2,2	2,4	3,5
<i>Diensten</i>	3,8	4,4	3,3	2,8	3,0	3,3	2,3	2,0
Individuele consumptieve bestedingen (binnenlands)	4,5	3,3	3,1	3,0	1,5	2,1	1,6	1,8
Individuele consumptieve bestedingen (nationaal)	4,5	3,2	2,9	3,2	1,7	2,3	1,7	1,8

Bij de duurzame goederen lopen de groeicijfers binnen het jaar flink uiteen. Vooruitlopend op de verhoging van het hoge btw-tarief haalden consumenten de aankoop van duurzame goederen naar voren, naar de laatste maanden van 2000. In het eerste kwartaal van 2001 was de vraag daardoor beduidend minder, hetgeen resulteerde in een volumedaling van 3,7% ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder. In het tweede en derde kwartaal herstelde de volumegroei zich weer enigszins tot respectievelijk 0,5% en 1,7%. De eerder genoemde anticipatie-aankopen die plaatsvonden in het vierde kwartaal van 2000 maakten het niveau waarmee vergeleken wordt relatief hoog. Toch werd in het vierde kwartaal van 2001 bij de bestedingen aan duurzame goederen een volumestijging van 0,9% geboekt.

Voedings- en genotmiddelen in 2001 fors duurder

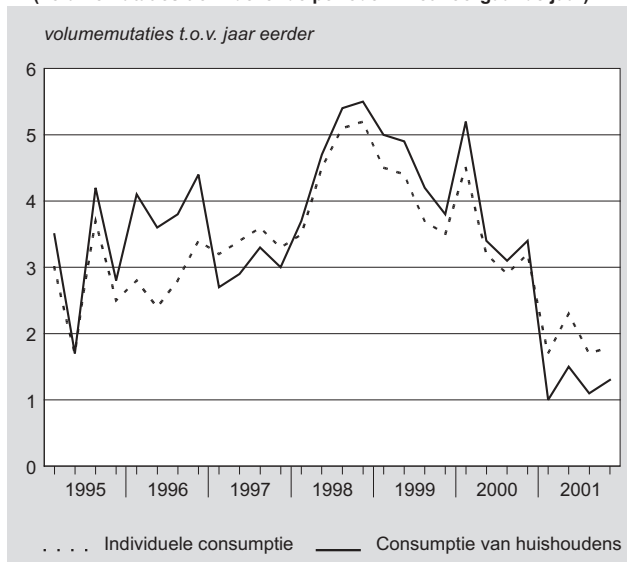
Het volume van de bestedingen aan voedings- en genotmiddelen groeit traditioneel maar weinig. Deze consumptie categorie profiteerde niet mee van de krachtige consumptiegroei in de tweede helft van de jaren negentig. In geheel 2001 lag het niveau zelfs onder het niveau van 2000: het volume was 0,4% kleiner dan een jaar eerder. Gedeeltelijk heeft dit te maken met de ongebruikelijk hoge prijzen die dat jaar voor voedingsmiddelen als vlees, vis, zuivel, aardappelen, groenten en fruit betaald moesten worden. De sterke prijsstijgingen hollen de mogelijkheden voor volumegroei uit.

Bij de consumptie van voedings- en genotmiddelen is de volumegroei in het eerste kwartaal met 2,3% nog relatief sterk. De prijzen zijn in dit kwartaal ruim 5% hoger dan in dezelfde periode een jaar eerder. In het tweede en derde kwartaal bereiken de prijsstijgingen een piek. De prijsstijgingen van bijna 8% gaan gepaard met een volumedaling van -1,8% in het tweede en -2,4% in het derde kwartaal. Pas in het vierde kwartaal vlakt de prijsstijging af naar 7%. De volumegroei ten opzichte van het vierde kwartaal in 2000 komt uit op 0,5%.

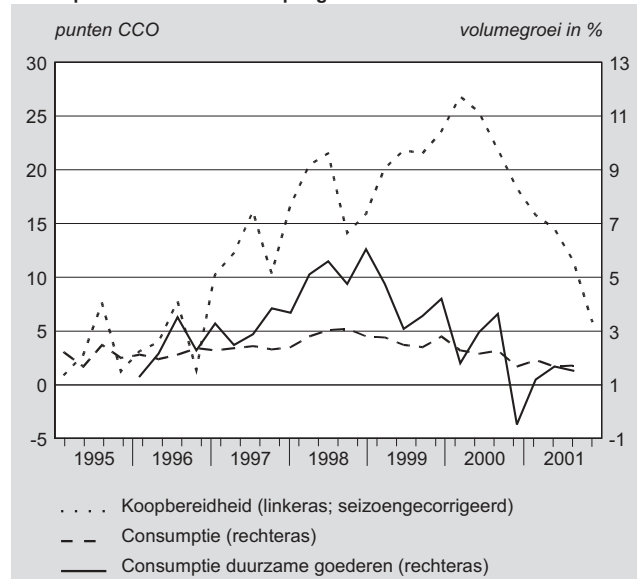
Consumptiegroei diensten vlakt af

Aan diensten is 2,6% meer geconsumeerd in 2001. Dit is een aanzienlijk minder sterke toename dan in voorgaande jaren. De sterkste stijging doet zich ook in 2001 nog voor bij de vervoer- en communicatiediensten. Wel vlakt de volumegroei vergeleken met dezelfde periode een jaar eerder in de loop van het jaar sterk af: van 10% in het eerste kwartaal tot 2% in het laatste. Deze post heeft in het vierde kwartaal duidelijk te lijden onder de gevolgen van de aanslagen op 11 september in de Verenigde Staten. Bij de financiële en zakelijke diensten is de hoge groei uit het nabije verleden geheel verdwenen. Er resteert per saldo zelfs een lichte daling van de reële bestedingen. Ook bij de horeca heeft de consument in het jaar 2001 bijna 2% minder uitgegeven dan in dezelfde periode een jaar eerder. Daarentegen kennen bij de niet-commerciële diensten vooral de uitgaven aan medische zorg

2. Individuele consumptie en consumptie van huishoudens (volumemutaties t.o.v. dezelfde periode in het voorgaande jaar)

3. Koopbereidheid en consumptiegroei

en welzijn een uitzonderlijk hoge volumegroei. Bijna 60% van de individuele consumptie heeft betrekking op diensten.

2002-I: Vertrouwen en koopbereidheid dalen

Na een licht herstel eind 2001 is het consumentenvertrouwen in de eerste drie maanden van 2002 opnieuw gedaald. In de eerste helft van 2001 vond al een scherpe daling van het vertrouwen plaats, vooral door een toegenomen pessimisme over de economische situatie in het algemeen. De koopbereidheid nam ook af, maar veel minder sterk. In de eerste maanden van 2002 vermindert het pessimisme over de economie, maar daalt juist de koopbereidheid. De koopbereidheid is gebaseerd op het oordeel van consumenten over hun eigen financiële positie en op de mate waarin ze de tijd gunstig vinden voor grote aankopen.

2002-I: Consumptiegroei januari

De eerste uitkomst van de consumptie-index over 2002 heeft betrekking op januari. Het volume van de individuele consumptie in januari is 2,0% groter dan in dezelfde maand van 2001. Ook dit groeicijfer ligt nog in dezelfde orde van grootte als de toename in het vierde kwartaal van 2001. Hierbij past echter een kanttekening: het niveau waarmee begin 2002 vergeleken wordt, was door incidentele omstandigheden relatief laag.

2.2 Investeringsgroei: eerste daling sinds 1993

Voor het eerst sinds jaren zijn in 2001 de investeringen gedaald. In 2001 werd 1,1% minder in machines, gebouwen en andere vaste activa geïnvesteerd dan een jaar eerder. In de afgelopen jaren groeiden de investeringen in vaste activa nog met circa 5 à 6% in volume, waarna in 2000 de investeringsgroei al terugliep tot 3,8%. In 2001 is minder geïnvesteerd in vrachtovervoer, computers en machines en installaties. Schommelingen in het gereedkomen van grote investeringsprojecten beïnvloeden het jaarcijfer sterk. Als deze grote projecten buiten beschouwing worden gelaten, dalen de investeringen slechts met 0,2%.

De daling die aan het begin van het jaar in werd gezet, zet door tot in het vierde kwartaal. In dat kwartaal ligt het investeringsvolume 1,2% lager dan een jaar eerder. Deze volumedaling wordt veroorzaakt door afnemende investeringen in machines en installaties, computers, vliegtuigen en investeringen in overige materiële activa. Bij de wegvervoermiddelen stijgen de investeringen in zakenauto's daarentegen, met 2%. De investeringen in overige wegvervoermiddelen zoals bestelauto's vrachtovervoer en dergelijke dalen echter met 8,7% vergeleken met een jaar eerder.

De ontwikkeling van de investeringen in machines en installaties verloopt nogal grillig door onregelmatige gebruikname van grote investeringsprojecten. Zonder deze incidentele projecten dalen de investeringen in machines en installaties in het vierde kwartaal niet met 5,6%, maar met 4,7%. Dat is het laagste groeicijfer van het hele jaar.

Investeringsgroei in bedrijfsgebouwen: groei lager in 2001

De investeringen in bedrijfsgebouwen herstellen zich in het vierde kwartaal licht met een groei van 3,7%. Dit stijgingspercentage ligt boven de gemiddelde groei van 2,7% voor het gehele jaar. De investeringsgroei bij bedrijfsgebouwen in 2001 als geheel bedraagt minder dan de helft van de stijging in 2000 (+6,2%).

In woningen is in het vierde kwartaal 1,7% meer geïnvesteerd dan een jaar eerder. Dit is het hoogste groeicijfer in heel 2001. Voor het jaar als geheel dalen de investeringen in woningen met 0,3%, tegen een lichte stijging van 0,1% in 2000. Hiermee is de groei van de investeringen in woningen in de afgelopen jaren tot stilstand gekomen. Het groeicijfer van de investeringen in woningen

wordt sterk beïnvloed door de overdrachtsbelastingen, die tot de investeringen in woningen gerekend worden. Overdrachtsbelastingen welke geïnd worden bij transacties van al bestaande ('oudbouw') woningen zorgen voor grote fluctuaties in het groeicijfer van investeringen in woningen.

De prijzen in de bouw zijn in het jaar 2001 gestegen. Zowel bij woningen als bedrijfsgebouwen is sprake van hogere kosten voor materiaal, materieel en lonen en verbetering van marges.

Investeringsgroei infrastructuur hoog

In 2001 is er 5% meer geïnvesteerd in infrastructuur dan een jaar eerder, tegen 6,9% meer in 2000. In het eerste halfjaar van 2001 groeien de investeringen met 2,9%. Daarna loopt de stijging op tot 9,7% in het derde kwartaal, om in het vierde kwartaal te halveren tot 4,3%. Vooral door grote investeringsprojecten als de Betuwelijn en de Hoge Snelheids Lijn tonen de investeringen in infrastructuur een sterke groei.

Investeringsgroei in zakenauto's: groei valt terug

In 2001 is er voor 1,7% meer geïnvesteerd in zakenauto's. Deze toename blijft echter achter bij de stijging van 2,8% in 2000. In het vierde kwartaal valt de volumegroei terug tot 2%, na een toename van 11,2% in het derde kwartaal.

De investeringen in zakenauto's daalden over het eerste halfjaar met 2,3%, het tweede halfjaar herstelt de groei met 6% in volume. De investeringen in overige wegvervoermiddelen dalen in het vierde kwartaal sterk (-8,7%). Deze volumedaling wijkt niet veel af van de daling over het hele jaar 2001 (-8,4%). De investeringen in overige wegvervoermiddelen bestaan onder andere uit aankopen van bestelauto's, vrachtovervoer en trekauto's, autobussen en speciale auto's. De daling in de aankopen van deze overige wegvervoermiddelen komt hoofdzakelijk voor rekening van bestelauto's en vrachtovervoer. Hiervan zijn er respectievelijk 8% en 7,2% minder gekocht. In trekauto's is in het vierde kwartaal 6,6% meer geïnvesteerd, in het voorgaande kwartaal daalden deze investeringen nog met 7,5%.

Over het hele jaar dalen de investeringen in overige wegvervoermiddelen met 8,4%, terwijl het voorgaand jaar nog uit kwam op een groei van 1,9%. De aankopen van bestelauto's dalen sterk met 12,8%. Na jaren met groeicijfers van tientallen procenten is in 2000 de daling ingezet met 2,8% lagere aankopen. De aankopen van vrachtovervoer dalen in 2001 met 7,2%, nadat in 2000 een daling was ingezet (-0,5%). De aanschaf van trekauto's groeit in 2001 licht, met 0,5%.

De investeringen in vliegtuigen dalen evenals in de vorige kwartalen fors. Voor het jaar 2001 is er voor bijna een half miljard euro minder in vliegtuigen geïnvesteerd dan in 2000.

Computers: investeringen blijven dalen

In 2001 is er 3,9% minder in computers geïnvesteerd dan een jaar eerder. In 2000 was de groei al minder (+3,4%), nadat deze investeringen eind jaren negentig een grote vlucht hadden genomen. In het vierde kwartaal versnelt de daling nog eens. De investeringen in computers lagen 5,2% lager dan een jaar eerder, tegen 4,4% in het derde kwartaal.

Ook minder geïnvesteerd in machines en installaties

In 2001 is 3,9% minder geïnvesteerd in machines en installaties dan in 2000. Deze daling kan in zijn geheel worden toegeschreven aan het feit dat er in 2001 minder grote, incidentele projecten zijn gerealiseerd. Onder grote projecten worden hier verstaan kostbare installaties waar meerdere jaren aan gebouwd is. Zonder deze grote projecten zouden de investeringen in machines en installaties gelijk gebleven zijn op het niveau van 2000.

Staat 5
Bruto investeringen in vaste activa

	2000				2001			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV
<i>mld euro</i>								
Bruto investeringen in vaste activa	22,0	24,0	20,5	24,5	22,9	24,5	21,0	25,0
Investerings in schepen, vliegtuigen en in cultuur gebrachte activa	0,4	0,7	0,5	0,6	0,4	0,6	0,2	0,5
Grote projecten	0,0	0,6	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1
Bruto investeringen in vaste activa (geschoond)	21,6	22,7	19,7	23,7	22,4	24,0	20,8	24,4
<i>% waardemutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar</i>								
Bruto investeringen in vaste activa	9,1	11,2	6,1	5,5	3,7	2,4	2,6	2,1
Bruto investeringen in vaste activa (geschoond)	10,3	9,2	5,5	5,1	3,8	5,6	5,6	3,0

In het vierde kwartaal dalen de investeringen in machines en installaties 5,6%. Deze volumedaling wijkt niet veel af van die in het voorgaande kwartaal (-5,0%). Wanneer de grote projecten buiten beschouwing worden gelaten, dalen de investeringen in machines en installaties met 4,7%.

Investerings in overige materiële activa dalen sterk

In 2001 dalen de investeringen in overige materiële activa met 1,6%, terwijl in 2000 nog sprake was van een groei van 3,7%. In het vierde kwartaal liggen de investeringen in overige materiële activa 4,9% lager dan een jaar eerder. Dit is de sterkste daling van het jaar. Deze investeringscategorie bestaat onder andere uit investeringen in meubilair, rekken, silo's, opslagtanks, containers, pallets en dergelijke.

Investerings in software: groei neemt af

De investeringen in software en andere immateriële activa groeien in 2001 met 2,9%. Dit is een halvering van de 5,9% groei voor 2000. Na een stijging van 3,9% in het derde kwartaal, valt de groei in het vierde kwartaal verder terug tot 1,8%.

2.3 In- en uitvoer: vertraging groeitempo

Het groeitempo van de buitenlandse handel neemt in 2001 fors af. Voor het gehele jaar komt de volumegroei van de invoer uit op 1%. Het uitvoervolume groeit met 1,2%. Opmerkelijk is dat er voornamelijk in het vierde kwartaal volumedalingen van de invoer en de uitvoer plaatsvinden. De groei in de overige kwartalen heeft bij veel onderdelen van de buitenlandse handel in het vierde kwartaal plaatsgemaakt voor een minder sterke groei of zelfs een daling van de in- en uitvoervolumes. Ten opzichte van het overeenkomstig kwartaal van vorig jaar is er in het vierde kwartaal van 2001 sprake van een volumedaling van de totale in- en uitvoer van respectievelijk 5,2% en 4,1%.

Over het gehele jaar zijn vooral de invoervolumes van papier, rubber en kunststof, metaal, kantoormachines en transportmiddelen gedaald. Aan de uitvoerkant is er vooral een volumedaling van

aardolieproducten, papier en kantoormachines. De uitvoer van aardgas, overige delfstoffen, landbouwproducten en voedings- en genotmiddelen is echter gestegen.

In het vierde kwartaal is er een flinke volumedaling van de invoer van elektrotechnische machines en de transportmiddelen. Het uitvoervolume daalt voornamelijk bij de textiel-, papier-, elektrotechnische goederen en transportmiddelen.

Duidelijke ruilvoetverbetering

Er is sprake van een duidelijke ruilvoetverbetering in het jaar 2001. De uitvoerprijzen stijgen met ruim 1% terwijl de prijsstijging van de invoer bijna nihil is. De uitvoerprijzen van aardolieproducten, metaal en kantoormachines vertonen een daling, maar de prijzen van voedings- en genotmiddelen en papier zijn gestegen. In tegenstelling tot het eerste halfjaar zijn in het vierde kwartaal de prijzen gedaald. Omdat de invoerprijzen sneller zijn gedaald dan de uitvoerprijzen treedt er ook in het vierde kwartaal een verbetering van de ruilvoet op. De prijsdaling van de goedereninvoer in het vierde kwartaal komt uit op 4,4% en voor de goederenuitvoer is de daling 3,5%. Bij de in- en uitvoer van diensten is nog wel sprake van kleine prijsstijgingen ten opzichte van een jaar eerder. De prijzen van bijna alle goederen dalen of vertonen een minder sterke stijging ten opzichte van de overige kwartalen. Met name de prijzen van aardolieproducten, metaal en kantoormachines dalen sterk. De prijzen van aardolieproducten zijn ongeveer 28% lager dan de prijzen in het overeenkomstig kwartaal van het voorgaand jaar.

Wederuitvoer daalt in het vierde kwartaal

In het jaar 2001 is de wederuitvoer met bijna 2% in volume gegroeid. Dit betreft in het buitenland geproduceerde goederen die via in Nederland gevestigde distributiebedrijven naar andere landen worden gedistribueerd. Daarbij gaat het onder andere om computers en elektronica. Het aandeel van de wederuitvoer in de totale goederenuitvoer is gelijk aan het aandeel in het jaar 2000 (41%). In het vierde kwartaal neemt de wederuitvoer in volume af met ruim 8%. Het aandeel van de wederuitvoer loopt dan terug naar 40% van de totale uitvoer, terwijl dat in het vierde kwartaal van 2000 bijna 42% was.

3. Productie

De groei van de Nederlandse economie in 2001 is duidelijk achtergebleven bij voorgaande jaren. Het volume van het BBP tegen basisprijzen is 1,3% groter dan in 2000. Dit is het laagste cijfer sinds 1993. In 2000 kwam het groeicijfer nog uit op 3,5%. In de loop van 2001 vertraagt de economische groei van 1,8% in het eerste kwartaal tot 0,5% in het vierde kwartaal. Deze ontwikkeling komt geheel voor rekening van de producenten van goederen en commerciële diensten. Opvallend is dat de toegevoegde waarde van de producenten van niet-commerciële diensten in alle kwartalen van 2001 sneller groeit dan een jaar eerder. Bij de interpretatie van de cijfers dient rekening te worden gehouden met kalendereffecten. In het eerste halfjaar van 2001 werd de groei licht negatief beïnvloed omdat die periode een werkdag minder telde dan dezelfde periode een jaar eerder. De lagere groei in het tweede halfjaar werd daarentegen juist gestimuleerd door een extra werkdag. Indien de groeicijfers voor deze kalendereffecten gecorrigeerd zouden worden, zou de groeivertraging binnen 2001 nog duidelijker zichtbaar worden.

Negatieve groei bij de goederenproducenten

Na de afnemende groeicijfers vanaf het tweede kwartaal van 2000 ligt de volumegroei van de toegevoegde waarde tegen basisprijzen van de goederenproducenten (landbouw en visserij, delfstoffenwinning, industrie, energie- en waterleidingbedrijven en bouwnijverheid) in alle kwartalen van 2001 dicht bij 0%. In de landbouw en de industrie is het productievolume gekrompen, terwijl de bouw, delfstoffenwinning en nutsbedrijven een iets groter productievolume hebben gerealiseerd. Aan het krachtige en stabiele groeitempo van de producenten van commerciële diensten (handel, reparatie- en horecabedrijven, vervoers-, post- en communicatiebedrijven, financiële instellingen en zakelijke dienstverlening) is in 2001 een eind gekomen. De groei vertraagt in de loop van het jaar en is bovendien zelfs licht negatief in het vierde kwartaal. Daarentegen trekt het groeitempo van de producenten van niet-commerciële diensten (overheid en onderwijs, gezondheidszorg en overige diensten) in 2001 flink aan en overtreft daardoor ruimschoots de groei van de totale economie.

De eerste gegevens van de Maandproductie-index en de Conjunctuurtest van de industrie tot en met februari 2002 wijzen nog niet op een duidelijk herstel. De industriële productie (gecorrigeerd voor het aantal werkdagen) is in februari opnieuw teruggelopen ten opzichte van dezelfde maand een jaar eerder (-4%). Ook in de negen voorgaande maanden was de industriële productie kleiner. De terugval is begin 2002 wel geringer dan in de laatste maanden van 2001. Het producentenvertrouwen is in februari gelijk gebleven maar ligt onder het niveau van een jaar eerder.

Wel verwachten de producenten voor maart tot en met mei dat de bedrijvigheid zal aantrekken. De koopbereidheid van de consumenten is in maart voor de derde achtereenvolgende maand gedaald en bevindt zich nu op het laagste niveau sinds eind 1996. Uit de cijfers van de detailhandelsomzetten over de eerste twee maanden van 2002 blijkt dat het omzetvolume iets achterblijft ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder.

3.1 Landbouw: ondanks MKZ-crisis toch lichte stijging

De productiewaarde van de landbouw is in het vierde kwartaal van 2001 met 4% gestegen. Daarmee groeit de productiewaarde op jaarbasis met 3%. Ondanks een terugval in het eerste halfjaar als gevolg van de MKZ-crisis is het jaar dus toch nog positief afgesloten. Dit resultaat is voornamelijk te danken aan de tuinbouwsector die de productiewaarde met ruim 5,5% heeft zien toenemen. De sierteelt heeft in 2001 zelfs een record geboekt op de exportmarkt. De totale exportwaarde van deze producten komt op jaarbasis ruim 4,5% hoger uit. Maar ook de grote prijsstijgingen in de akkerbouw (aardappelen, suikerbieten en voedergewassen) hebben er toe bijgedragen dat de productiewaarde in de totale landbouw is gestegen. De sectoren die door de MKZ zijn getroffen zien hun productie in het vierde kwartaal met ruim 2% toenemen, maar maken daarmee niet het jaar goed. Op jaarbasis daalt de waarde van de betreffende producten namelijk met 2,5%. De productiewaarde groeit harder dan de verbruikswaarde. Hierdoor groeit per saldo de nominale toegevoegde waarde tegen basisprijzen op jaarbasis met 4,5% (6,5% in het vierde kwartaal). Voor een beoordeling van het inkomen van de boeren wordt de ontwikkeling van het exploitatieoverschot als indicator gebruikt. Deze grootheid wordt afgeleid door de ontvangen niet-productgebonden subsidies en de betaalde niet-productgebonden belastingen en heffingen te verrekenen met de toegevoegde waarde tegen basisprijzen. Aangezien er compensaties zijn uitbetaald voor de MKZ-schade valt de ontwikkeling na correctie hoger uit: +6,0%.

De prijsstijging van de totale landbouwproductie in 2001 van 6,3% is ruim voldoende om de hogere verbruiksprijzen (+4,9%) te compenseren. Het hogere landbouwincome wordt verklaard door deze gunstige prijsverhouding. De invloed van de volumecomponent is dit jaar negatief, want de reële landbouwproductie is ruim 3% kleiner. De prijzen zijn over vrijwel de gehele linie hoger. Alleen voor granen (-4%) en runderen (-9%) zijn prijsdalingen gemeten. Aardappelen zijn het meest in prijs gestegen (+53%). In het vierde kwartaal van 2001 ligt het prijsniveau van de totale landbouwproductie 5,5% hoger ten opzichte van het gemiddelde van 2000. In de zuivelsector is de prijs van melk (+4,2%) voornamelijk gestegen door een grotere vraag naar kaas als vlees-

Staat 6
Bruto toegevoegde waarde van drie groepen producenten: volume

	Aandeel in 2000	2000				2001			
		I	II	III	IV	I	II	III	IV
	%	% mutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar							
Goederenproducenten	30	5,1	4,3	2,5	1,4	-0,1	0,6	-0,1	-0,5
Producenten van commerciële diensten	50	5,6	5,3	4,3	3,1	2,4	1,7	1,1	-0,1
Producenten van niet-commerciële diensten	20	1,3	1,2	1,4	1,3	3,3	3,3	2,9	3,1
Bruto toegevoegde waarde (basisprijzen)	100	4,5	4,0	3,1	2,2	1,8	1,8	1,2	0,5

vervanger in verband met de dierziekte BSE. Daarnaast liggen in het vierde kwartaal de prijzen van bloemen en planten (+11%) en verse groente (+6,5%) duidelijk hoger dan vorig jaar.

In het vierde kwartaal is het productievolume met een half procent gegroeid. De reële toegevoegde waarde is met 0,1% toegenomen. Op jaarbasis komt het volume ruim 3% lager uit, maar dit valt terug te voeren op de eerste drie kwartalen die onder druk stonden van de MKZ-crisis. Dit heeft ook invloed gehad op de ontwikkeling van de reële toegevoegde waarde (-3,2%). Op jaarbasis is de productie van runderen en varkens met 21% respectievelijk 12% afgenomen. Alleen de productie van rauwe melk en bloemen en planten is in volume iets toegenomen. In beide gevallen met ruim 1%.

3.2 Delfstoffenwinning: afzetprijsstijging ebt weg

De nominale productiewaarde van de delfstoffenwinning komt in het jaar 2001 uit op 14,3 miljard euro. Dit betekent een groei van 17,4% ten opzichte van 2000. De waarde van het verbruik groeit met 9,9%, waardoor de nominale toegevoegde waarde van de delfstoffenwinning per saldo toeneemt met 19,3%. In volume is de toegevoegde waarde tegen basisprijzen van de delfstoffenwinning 5,7% groter dan een jaar eerder. Het jaar 2001 wordt gekenmerkt door de dalende tendens van de productieprijzen. Het productieprijsniveau ligt weliswaar nog 11,1% hoger dan in 2000, maar bleef in de loop van het jaar dalen. Waren de afzetprijzen in het eerste halfjaar van 2001 nog 25,6% hoger dan in het eerste halfjaar van 2000, in de tweede helft van 2001 ligt het prijsniveau 3,4% lager dan in dezelfde periode in 2000. Deze dalende afzetprijzen van de delfstoffenwinning hangen samen met de lagere energieprijzen op de wereldmarkt. In het vierde kwartaal van 2001 stijgt het volume van de toegevoegde waarde van de delfstoffenwinning met 8,6%. Als gevolg van de ontwikkeling van de afzetprijzen groeit de nominale toegevoegde beperkt met 1,5% ten opzichte van een jaar eerder.

In- en uitvoer van aardgas groeit fors in 2001

Het afzetvolume van aardgas groeit in 2001 met 8,9%, dankzij de fors hogere uitvoer. De afzet naar het buitenland neemt met 16,6% toe terwijl de binnenlandse vraag naar aardgas 4,3% hoger ligt dan een jaar eerder. Aan de aanbodkant blijft de invoer van aardgas fors groeien. In 2001 wordt 22,9% meer aardgas ingevoerd. De productie van aardgas groeit in volume per saldo met 7,3%. Nominale groeit de productie van aardgas met 23,1% tot 11,8 miljard euro. In het vierde kwartaal van 2001 neemt het

productievolume van aardgas toe met 9% ten opzichte van dezelfde periode van het voorgaande jaar. De aardgasprijs blijft ook in het vierde kwartaal van 2001 dalen. De productieprijs is nog 9% hoger ten opzichte van het jaargemiddelde van 2000. Echter, ten opzichte van dezelfde periode van het voorgaande jaar daalt de productieprijs met 3,4%. De nominale productiewaarde neemt toe met 5,3%. Ook de prijzen van in- en uitgevoerd aardgas stijgen minder hard in dit kwartaal. De invoerprijs neemt nog maar met 1,1% toe terwijl de uitvoerprijs al 11,5% lager ligt dan hetzelfde kwartaal een jaar eerder.

Het productievolume van ruwe aardolie en aardgascondensaat blijft dalen. In 2001 neemt de productie van ruwe aardolie en aardgascondensaat in volume af met 5,7%. Nominale daalt de productie met 17,3%.

3.3 Industrie: groei slaat om in krimp

De stijging van de productiewaarde van de industrie is in 2001 (+0,4%) veel minder dan in 2000 (+13%). De mutaties in de kwartalen van 2001 vlakken in de loop van het jaar duidelijk af: van +5,9% in het eerste kwartaal van 2001 naar -6,4% in het vierde kwartaal. Deze ontwikkeling is voornamelijk het gevolg van het afnemende belang van de volumecomponent in de mutaties. Maar ook de mutatie van de afzetprijzen vlakt af in de loop van het jaar. De ontwikkelingen van de omzet op de binnenlandse (-1%) en de buitenlandse markt (0%) ontlopen elkaar weinig. In 2000 lagen deze percentages nog op 10 respectievelijk 18. In het vierde kwartaal van 2001 is de omzet op de binnenlandse markt met 7% gedaald en in het buitenland is 9% minder afgezet. Veel branches binnen de industrie realiseren in 2001 een lagere productiewaarde. De grootste dalingen doen zich voor in de aardolie-industrie (-6%) en de basismetaal (-7%). Een jaar eerder realiseerde de aardolie-industrie nog een fors hogere productiewaarde (+76%), terwijl ook de basismetaalindustrie een behoorlijke groei liet zien (+19%). In de voedingsmiddelenindustrie en de chemische eindproducten industrie is de grootste stijging van de productiewaarde gemeten met circa 4%. In 2001 groeit in de industrie de toegevoegde waarde in euro's iets harder (+2,0%) dan de productiewaarde (+0,4%). Oorzaak is de verbeterde verhouding tussen afzet- en verbruiksprijzen in een aantal branches van de industrie. In 2000 was nog een verslechtering in de genoemde verhouding gemeten. De toegevoegde waarde in euro's steeg desondanks toch meer (+7,9%) dankzij een forse volumegroei.

De omslag van de ruilvoet in 2001 hangt samen met de ontwikkeling van de prijs van ruwe aardolie en aardolieproducten. Door de

Staat 7
Industrie: bezettingsgraden, productiebelemmeringen, producentenvertrouwen en productiegroei

	1999				2000				2001			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	%											
Bezettingsgraad	84,1	84,1	84,3	84,5	84,7	84,2	84,7	84,8	84,7	84,8	83,7	83,3
Productiebelemmeringen												
Nee	84	81	79	81	83	77	77	79	80	78	79	80
Ja	16	19	21	19	17	23	23	21	20	22	21	20
<i>Te weten, als gevolg van:</i>												
onvoldoende vraag	9	8	7	6	4	6	4	4	8	11	13	13
tekort aan arbeidskrachten	3	5	8	7	7	9	10	9	5	6	5	2
te geringe capaciteit	1	2	2	2	2	4	3	3	1	2	1	2
overige belemmeringen	3	4	4	4	4	4	6	5	6	3	2	3
Producentenvertrouwen	0,6	2,3	7,1	6,1	6,2	6,9	7,8	5,8	1,6	-1,5	-2,5	-4,9
Productiegroei	-0,3	1,5	3,0	7,4	6,7	6,3	3,4	2,8	0,5	0,7	-1,9	-3,2

gestaag oplopende prijs van deze goederen in 2000 ging in dat jaar de gemiddelde inkoopprijs van de verbruikte grond- en hulpstoffen sneller omhoog dan de gemiddelde afzetprijs. Prijsstijgingen van genoemde grondstoffen worden namelijk vertraagd doorgegeven in de afzetprijzen. In de loop van 2001 zijn de prijzen van de aardolie-industrie gaan dalen. In het tweede halfjaar van 2001 ligt het prijsniveau ongeveer 12% lager dan het gemiddelde prijsniveau van 2000. Dit verklaart in belangrijke mate dat vanaf het tweede kwartaal van 2001 de verbruiksprijzen in de totale industrie harder teruglopen dan de afzetprijzen. In 2001 zijn de afzetprijzen gemiddeld 1,5% hoger dan in 2000, terwijl de verbruiksprijzen met 0,8% zijn gestegen. In het vierde kwartaal zijn de afzetprijzen gemiddeld 2,8% lager ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder, maar de verbruiksprijzen zijn met 4,6% gedaald. Deze mutaties illustreren de aanzienlijke bijdrage van het vierde kwartaal aan de ruilvoetwinst van de Nederlandse industrie in 2001. Overigens laten belangrijke branches, te weten de chemische industrie, de basismetaalindustrie, de elektrotechnische industrie en de transportmiddelenindustrie een afwijkend beeld zien, want hun ruilvoet is enigszins verslechterd.

De reële toegevoegde waarde van de industrie in 2001 is 1,0% kleiner dan in 2000. In 2000 was er nog een groei van 4,7% gemeten. In de loop van 2001 is sprake van een forse vertraging van het groeitempo, die begon met nog een stijging van 0,5% in het eerste kwartaal en eindigde met een daling van de toegevoegde waarde met 3,2%. De vertraging zou scherper tot uitdrukking komen indien de cijfers voor kalendereffecten gecorrigeerd zouden worden. Het eerste kwartaal telt namelijk een werkdag minder en het vierde kwartaal een werkdag meer. In vrijwel alle branches, met uitzondering van de chemische eindproducten industrie, is de reële groei in 2001 lager dan in 2000. De grootste terugval doet zich voor in de chemische basisproducten industrie, de machine-industrie en de elektrotechnische industrie. In de laatste twee branches ligt het groeitempo zelfs circa 14%-punten lager dan in 2000. Uitgezonderd de chemische industrie is in 2001 in alle branches het productievolume gekrompen. In het vierde kwartaal scoren de elektrotechnische industrie en de transportmiddelenindustrie het slechtst. De reële groei in deze branches komt uit op -10,9% respectievelijk -8,6%.

2002-I: Minder productie, orderportefeuille kleiner

In de eerste twee maanden van 2002 ligt de gemiddelde dagproductie van de industrie in Nederland 4% lager dan in de overeenkomstige periode een jaar eerder. Vanaf mei 2001 is er sprake van lagere productiecijfers in de industrie in vergelijking met dezelfde maand een jaar eerder. Volgens de ondernemers is ook de bezettingsgraad van de installaties in de loop van 2001 geleidelijk afgenomen. Eind december 2001 lag de bezettingsgraad op het laagste niveau sinds medio 1994. De orderportefeuille van de Nederlandse industrie is in de eerste twee maanden van 2002 opnieuw afgenomen. Deze werkvoorraad komt tot uitdrukking in het indexcijfer van de orderpositie. De index eind februari ligt op 92,3 en daarmee 7,1 punten lager dan een jaar eerder. De ondernemers in de industrie beoordelen zowel de orderontvangst als de orderpositie dan ook als ongunstig. Uit de Conjunctuurtest van de industrie blijkt verder dat de ondernemers voor de periode maart-mei een toename van de bedrijvigheid verwachten. De ontwikkelingen van de productie van de industrie in relatie met de omzetcijfers in de maanden januari en februari van 2002 wijzen op een verdere vermindering van de voorraden. Desondanks vindt per saldo 6% van de ondernemers de voorraden nog te groot. Dit percentage is in de afgelopen maanden nauwelijks gewijzigd.

2002-I: Prijzen industrie eerste twee maanden gedaald

De prijzen van Nederlandse industriële producten zijn in de eerste twee maanden van dit jaar gemiddeld met 3,9% gedaald in vergelijking met het overeenkomstige maanden een jaar eerder. De

daling van de afzetprijzen in de eerste twee maanden is het grootst op de buitenlandse markt, waar de prijzen met 4,8% zijn afgenomen. Op de binnenlandse markt komt de daling uit op gemiddeld 2,5%. Deze mutatie volgt op een periode van afnemende prijsstijgingen die medio 2000 is ingezet. Vanaf het derde kwartaal 2001 lopen de afzetprijzen voor industriële producten terug. Over heel 2001 lag het prijsniveau nog 1,4% hoger dan in 2000. De prijzen van geïmporteerde grondstoffen liggen in de eerste twee maanden van 2002 ruim 7,3% lager dan in de overeenkomstige maanden van 2001. De prijs van het verbruik uit het binnenland is in deze periode met bijna 6% gedaald. Per saldo ligt de totale verbruiksprijs in januari en februari 6,7% lager dan in de eerste twee maanden van vorig jaar.

3.4 Voeding: reële groei lager, nominale groei hoger

De productiewaarde van de voedings- en genotmiddelenindustrie groeit in 2001 met 3,6%. In bijna alle branches is groei gemeten, alleen in de koffie- en theeindustrie loopt de productiewaarde terug. De ontwikkeling van de kosten blijft achter bij die van de opbrengsten, zodat de groei van de toegevoegde waarde in euro's (+8,8%) die van de productie overtreft. Oorzaak is de gunstige verhouding tussen de ontwikkeling van de afzet- en verbruiksprijzen. Het 3,6% hogere niveau van de productiewaarde komt geheel voor rekening van de hogere afzetprijzen (+5,4%). De gemiddelde prijsstijging van het verbruik (+3,8%) blijft hierbij achter. Blijkbaar kunnen de hogere prijzen voor met name landbouwproducten doorberekend worden, hetgeen met name opvalt in de vleesverwerkende industrie, de zuivelindustrie en de graanverwerkende industrie. In deze branches stijgt het gevormde inkomen bovengemiddeld.

De reële groei van de toegevoegde waarde loopt terug van ongeveer 1% in het eerste kwartaal naar gemiddeld rond de -2% in de overige kwartalen van 2001. Op jaarbasis is de reële toegevoegde waarde ruim 1% kleiner. In 2000 was nog een groei van ongeveer 2% gemeten. Deze resultaten kunnen onder meer worden toegeschreven aan de lage consumptiegroei van voedings- en genotmiddelen. Het productievolume in de slachterijen is in 2001 het meest teruggelopen (-8%), terwijl de groente- en fruitverwerkende industrie de hoogste groei boekt, die overigens beperkt blijft tot ongeveer 3%.

3.5 Papierindustrie: sterke productiedaling

In 2001 is de productiewaarde in de papierindustrie ruim 3% lager dan in 2000. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door een daling van de productiewaarde in het derde kwartaal met 9% en in het vierde kwartaal met ruim 11%. De prijzen zijn over het gehele jaar genomen met 3,4% gestegen. De prijsstijging heeft zich vooral voorgedaan in het eerste halfjaar. In het vierde kwartaal dalen de prijzen met ruim 4%. Het productievolume in de papierindustrie daalt op jaarbasis met bijna 7% en in het vierde kwartaal met bijna 8%. De prijzen van de grondstoffen zijn in 2001 met 4% gestegen. De prijsstijging in het vierde kwartaal komt uit op bijna 1%.

Omdat de prijzen van de grondstoffen met 4% stijgen (kosten voor de papierindustrie) en de prijs van de productie met 3% minder hard stijgt, treedt er voor het jaar 2001 een lichte verslechtering op van de ruilvoet. Het gevormde inkomen (toegevoegde waarde tegen basisprijzen) daalt met bijna 5%. De lonen zijn in het jaar 2001 met ruim 6% gestegen. Het exploitatieoverschot daalt per saldo echter met ruim 23%. In het vierde kwartaal is deze ruilvoetverslechtering nog groter omdat de prijs van de productie met 4% daalt en de prijzen van grondstoffen met bijna 1% stijgen. Hierdoor daalt het gevormde inkomen ten opzichte van hetzelfde kwartaal in het voorafgaand jaar met ruim 22%. Vooral in de tweede helft van 2001 heeft de papierindustrie te kampen met een ver-

slechterde concurrentiepositie. Deze verslechtering is voornamelijk verklaarbaar vanuit de hoge prijzen van papier ten opzichte van het buitenland.

De productiewaarde van de drukkerijen en uitgeverijen groeit in 2001 met 2,9%. Ten opzichte van het overeenkomstig kwartaal van vorig jaar is de productiewaarde in het vierde kwartaal 1,4% hoger. De prijzen stijgen met 4,7% in 2001 en met 3,6% in het vierde kwartaal. Over het gehele jaar genomen is het productievolume ongeveer 2% kleiner, evenveel als in het vierde kwartaal.

In het jaar 2001 stijgt de productiewaarde in de papierwarenindustrie met ongeveer 4%. Dit wordt veroorzaakt door de ruim 3,3% hogere prijzen en een 0,5% groter productievolume. Het gevormde inkomen gaat ruim 3% omhoog. De loonsom groeit met bijna 7% en het exploitatieoverschot daalt met bijna 3%. De stijging van bijna 1% van de productiewaarde in het vierde kwartaal is aanzienlijk lager dan de waardestijging voor het gehele jaar. Het zijn voornamelijk de overige kwartalen die bijdragen aan de hoge jaarontwikkeling. Opmerkelijk is dat in alle kwartalen de prijzen omhoog zijn gegaan. De prijsstijging in het vierde kwartaal (ruim 1%) blijft echter relatief achter.

3.6 Aardolie-industrie: nominale groei fors afgenomen

De nominale groei van de toegevoegde waarde van de aardolie-industrie in 2001 is de hoogste binnen de industrie. Deze ontwikkeling wordt gedragen door de gunstige ontwikkeling van de ruilvoet, waardoor ondanks dalende afzetprijzen en een gelijkblijvend productievolume de nominale toegevoegde waarde toch met circa 18% kan stijgen. In 2000 deed zich nog een enorme prijsstijging voor van aardolie en aardolieproducten getuige de gemiddeld genomen 70% hogere afzetprijzen ten opzichte van 1999. Deze prijsstijgingen lagen vanaf het tweede kwartaal ruimschoots boven die van het verbruik, hetgeen resulteerde in een 93% hogere nominale toegevoegde waarde. De gemiddelde prijzen van de productie en het verbruik liggen in 2001 onder het niveau van 2000. De voor de ruilvoet relevante prijsmutaties ten opzichte van de vergelijkbare periode een jaar eerder laten zien dat de prijzen in het eerste halfjaar hoger lagen, terwijl in het derde kwartaal de prijsmutatie van ongeveer -10% doorzet naar -30% in het vierde kwartaal. Opvallend is dat de mutatie van de verbruiksprijs in alle kwartalen achterblijft bij die van de productie. Hierdoor laat het gevormde inkomen een gunstige ontwikkeling zien al loopt die gedurende het jaar terug van +60% in het eerste kwartaal naar -13% in het vierde kwartaal. Maar gegeven de forse prijsdaling kan zelfs dit laatste resultaat relatief gunstig genoemd worden.

3.7 Chemische basisproducten: geen nominale groei

De productiewaarde van de chemische basisproductenindustrie in 2001 is gelijk aan die van 2000. In de loop van het jaar heeft er

een omslag plaatsgevonden. In het eerste halfjaar was nog sprake van een groei (nominaal) van 12% ten opzichte van het eerste halfjaar van 2000. In het tweede halfjaar is de productiewaarde met ruim 11% gedaald (het derde kwartaal -5% en het vierde kwartaal -17%). Vooral de ontwikkeling van de productiewaarde van de petrochemie, de grootste branche binnen de chemische basisproductenindustrie, veroorzaakt de omslag. Groeide deze in het eerste halfjaar nog met 19%, in het derde kwartaal daalt deze met ruim 5% en in het vierde kwartaal zelfs met ruim 20%.

Het productievolume is in 2001 met bijna 2% gegroeid ten opzichte van 2000. Ook hier is er een groot verschil tussen het eerste en tweede halfjaar. In het eerste halfjaar is het productievolume nog met ruim 5% toegenomen, terwijl in het derde kwartaal nog maar een lichte groei wordt gemeten en de reële groei in het vierde kwartaal met bijna 5% afneemt. De productieprijzen zijn in 2001 met bijna 2% gedaald. Stegen de productieprijzen in het eerste en tweede kwartaal van 2001 nog met respectievelijk 10% en 4% ten opzichte van het overeenkomstige kwartaal een jaar eerder, in het derde en vierde kwartaal zijn deze sterk gedaald: 6% en bijna 13%. Omdat de productiewaarde van de chemische basisproductenindustrie in 2001 vrijwel gelijk is aan die van 2000 en de totale verbruikswaarde met 1% is gestegen, daalt de toegevoegde waarde met 4%. Ook voor de toegevoegde waarde lopen de ontwikkelingen in het eerste en tweede halfjaar uiteen (zie staat 8).

Uiteenlopende ontwikkelingen per branche

De nominale toegevoegde waarde van de chemische basisproductenindustrie is in 2001 met 4% gedaald. De toegevoegde waarde laat voor de branches van de chemische basisproductenindustrie sterk uiteenlopende ontwikkelingen zien (zie staat chemie). Vooral de verschillende ontwikkelingen van de afzetprijzen en de verbruiksprijzen veroorzaken dit verschil. Voor zowel de petrochemie als de overige basischemie is de nominale toegevoegde waarde sterk gedaald. Bij de anorganische basischemie en de mest- en stikstofindustrie is de nominale toegevoegde waarde juist sterk gestegen. Hun aandeel in de totale toegevoegde waarde is echter gering.

Ruilvoet verslechtert

De afzetprijzen van de chemische basisproductenindustrie dalen in 2001 met bijna 2%, tegen een daling van de verbruiksprijzen van enkele tienden. Dit resulteert in een lichte ruilvoetverslechtering. Vooral bij de petrochemie vindt deze ruilvoetverslechtering plaats en in mindere mate ook bij de overige basischemie. Bij de anorganische basischemie en de mest- en stikstofindustrie is de ruilvoet sterk verbeterd. De afzetprijzen zijn respectievelijk met 10% en 13% gestegen, de verbruiksprijzen met 3% en 8%. Binnen het jaar vinden enkele verschuivingen plaats. Verslech-

Staat 8
Toegevoegde waarde van de chemische basisproductenindustrie

	Aandeel in 2001	Volume				Waarde					
		2001		2001		2001		2001			
		I	II	III	IV	I	II	III	IV		
	%	% mutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar									
Anorganische basischemie	2	-11	-12	-6	-17	-11	22	21	33	50	4
Overige basischemie	27	-1	-1	-1	0	-4	-7	-18	-11	0	5
Petrochemie	67	5	6	16	4	-4	-5	16	11	-17	-26
Mest- en stikstofindustrie	4	-14	-21	-20	-10	-5	13	183	11	-2	-23
Chemische basisproductenindustrie	100	2	2	9	2	-5	-4	7	5	-11	-17

terde in de eerste drie kwartalen van 2001 de ruilvoet van de chemische basisproducten, het vierde kwartaal zijn zowel de afzetprijzen als de verbruiksprijzen met bijna 13% gedaald ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder. Bij de overige basischemie verbetert de ruilvoet in het vierde kwartaal maar bij de mest- en stikstofindustrie verslechtert deze juist. De dalende afzetprijzen bij de petrochemie (-17%) betekenen dat in de overige basischemie de verbruiksprijzen dalen. In de mest- en stikstofindustrie dalen de afzetprijzen ten opzichte van hetzelfde kwartaal een jaar eerder.

Volume toegevoegde waarde toegenomen

Het volume van de toegevoegde waarde is in 2001 ten opzichte van 2000 met ruim 2% toegenomen. Per branche zijn de ontwikkelingen verschillend. De reële toegevoegde waarde van de petrochemie stijgt met 5%. Die van de overige branches daalt echter, bij de anorganische basischemie en de mest- en stikstofindustrie zelfs met 11% respectievelijk 14%. De groei van de reële toegevoegde waarde van de petrochemie vindt vooral in de eerste drie kwartalen plaats. In het vierde kwartaal is deze met 4% gedaald. Ook de totale toegevoegde waarde neemt in het vierde kwartaal af (-5%).

Waarde in- en uitvoer licht gedaald

De buitenlandse afzet van chemische basisproducten is in 2001 bijna 2% lager dan in 2000. Begon 2001 in het eerste kwartaal nog met een groei van +10%, daarna zakte deze van +2% in het tweede kwartaal en via -5% in het derde kwartaal naar een daling van 13% in het vierde kwartaal. Uitgedrukt in volume is dit verval veel kleiner: van +2% in het eerste naar -3% in het vierde kwartaal. Het tweede en derde kwartaal liggen hier tussen. Voor geheel 2001 blijft het volume gelijk.

De invoer laat een zelfde beeld zien. Deze daalt in 2001 in zowel waarde als volume met ruim 2%. De waardeontwikkeling van de kwartalen binnen 2001 is zeer verschillend. Het eerste kwartaal +9%, het tweede, derde en respectievelijk vierde kwartaal -1%, -6% en -10%. Het volume schommelt minder.

De lagere waardestijgingen in de loop van het jaar worden vooral veroorzaakt door gematigdere prijsontwikkelingen. De gemiddelde prijsstijging van de uitvoer van chemische basisproducten is van +8% in het eerste kwartaal teruggelopen naar een daling van 10% in het vierde kwartaal. Voor de invoer geldt hetzelfde, in het eerste kwartaal is nog een prijsstijging van +9% gemeten, in het vierde kwartaal zijn de invoerprijzen met 8% gedaald.

3.8 Eindchemie: nominale groei valt verder terug

De productiewaarde van de chemische eindproductenindustrie in 2001 is bijna 4% hoger dan in 2000. Evenals bij de basischemie vindt de groei vooral in het begin van het jaar plaats, namelijk in het eerste en tweede kwartaal van 2001 (+7% en +5%). In het derde en vierde kwartaal loopt de groei verder terug, naar respectievelijk bijna +4% en +1%. De afzetprijzen binnen deze industrie zijn in 2001 gestegen (+2%). De verbruiksprijzen zijn iets meer gestegen (+3%), vooral door de opgelopen prijzen van grondstoffen en productieondersteunende diensten. Hierdoor blijft de nominale toegevoegde waarde (+1%) achter bij de ontwikkeling van de productiewaarde. In het eerste halfjaar van 2001 steeg de toegevoegde waarde nog met ruim 2%, in het tweede halfjaar daalde deze licht.

Productievolume groter

Het productievolume van de chemische eindproductenindustrie is in 2001 ruim 2% groter. In het vierde kwartaal is de groei verder

teruggelopen naar ruim +1%. In het tweede en derde kwartaal liep de groei al terug van krap 4% in het eerste kwartaal tot bijna 3%. Het verbruik groeit in volume ongeveer even hard als de productie en daarmee ook de toegevoegde waarde. De productiegroei van de farmaceutische producten valt van ruim 8% in het eerste halfjaar terug naar bijna +2% in het tweede halfjaar. Voor zeep bedraagt de groei in het vierde kwartaal 5%. Ook in de voorgaande kwartalen groeide de productie van zeep.

De consumptie van chemische eindproducten is in 2001 in volume gestegen met 5%. Deze groei heeft vrijwel gedurende het gehele jaar gelijkmatig plaatsgevonden.

De volumegroei van de uitvoer bedraagt in 2001 bijna +5%. De invoer is met bijna 3% toegenomen. In het eerste halfjaar was voor zowel de uitvoer als de invoer sprake van een hogere groei van de volumes dan in het tweede halfjaar.

3.9 Rubber en kunststof: lichte daling productiewaarde

In 2001 is de productiewaarde van de rubber- en kunststofindustrie bijna 1% lager. De verbruikswaarde daalt iets meer, zodat de nominale toegevoegde waarde 1% hoger uitkomt dan in 2000. Ondanks dat de groei van de productiewaarde in de kwartalen van 2001 terugloopt, verbetert de groei van de nominale toegevoegde waarde. Dit komt doordat de waardegroei van het verbruik harder terugvalt. In het vierde kwartaal neemt de productiewaarde met bijna 2% af, maar het verbruik met ruim 4% toe hetgeen resulteert in een nominale toegevoegde waardegroei van ruim +4%. Dit kan weer verklaard worden door het verloop van de prijzen.

De afzetprijzen van de rubber- en kunststofindustrie zijn in 2001 ruim 2% hoger. De gemiddelde prijs van het verbruik is met ruim 1% gestegen. Binnen het jaar zijn de verschillen groter. Loopt de afzetprijzontwikkeling terug van ruim +3% in het eerste kwartaal naar bijna 1% in het vierde, de verbruiksprijs loopt van +5% in het eerste kwartaal terug naar -2% in het vierde kwartaal ten opzichte van de overeenkomstige periode een jaar eerder. Deze ontwikkeling is sterk beïnvloed door de polymeren. De invoerprijs hiervan is in het eerste en tweede kwartaal met respectievelijk 9% en 1% gestegen. In het derde en vierde kwartaal daalde deze met respectievelijk 3% en 7%. Polymeren zijn belangrijke grondstoffen voor de rubber- en kunststofindustrie.

De reële toegevoegde waarde binnen de rubber- en kunststofindustrie neemt in 2001 met 3% af. Deze afname vindt in alle kwartalen plaats. Het uitvoervolume neemt af met 4%, het invoervolume met 3%. De volumes van zowel de uitvoer als de invoer daalden in het tweede halfjaar harder dan in het eerste halfjaar van 2001.

2002-I: Productiegroei valt opnieuw terug

De chemische industrie heeft in de eerste 2 maanden van 2002 als een van de weinige branches in de industrie meer geproduceerd dan in de in de overeenkomstige periode van 2001. Het volume van de gemiddelde dagproductie ligt hier 6,6% hoger. Deze groei is fors hoger dan in 2001. De orderontvangst in de chemische industrie is volgens de ondernemers in de eerste twee maanden van dit jaar licht toegenomen ten opzichte van de orderontvangst in december 2001. In de maanden januari en februari zijn vooral de buitenlandse orders toegenomen. De binnenlandse orders daarentegen zijn afgenomen. Toch is het oordeel van de ondernemers over de totale orderontvangst en orderpositie licht verbeterd. Het oordeel over de voorraden eindproduct is sinds november 2001 nauwelijks gewijzigd. Per saldo vindt 10% van de ondernemers de voorraden nog steeds te groot. De werkvoorraad die sinds februari 2001 een dalende tendens vertoont is sinds december vorig jaar niet verder afgenomen. De bedrijvigheid in de

chemische industrie is in januari sterk opgelopen en heeft zich in februari gestabiliseerd. Voor de maanden maart tot en met mei verwachten de ondernemers echter een flinke toename van de bedrijvigheid.

2002-I: Prijsniveau chemische producten weer lager

De afzetprijzen van de chemische industrie liggen in de eerste twee maanden van 2002 11,3% lager dan in de eerste twee maanden van 2001. Het prijsniveau van chemische producten lag in het vierde kwartaal van 2000 op het hoogste punt. Vanaf het eerste kwartaal van 2001 lopen de prijzen echter terug. In het vierde kwartaal van 2001 liggen de prijzen bijna 10% onder het niveau van een jaar eerder. Ten opzichte van december 2001 zijn de prijzen in de periode januari-februari verder gedaald (-1,6%). De prijzen voor de benodigde grondstoffen liggen in de eerste twee maanden van 2002 bijna 14% lager dan in de eerste twee maanden van het voorgaande jaar. Ook voor de verbruiksprijzen geldt dat gedurende 2001 sprake is van een daling. Ten opzichte van het vierde kwartaal van 2000 liggen de prijzen in dezelfde periode van 2001 bijna 16% lager.

3.10 Metaalindustrie: productiewaarde gedaald

De productiewaarde van de metaalindustrie laat in 2001 een daling zien van bijna 2%. Vooral het tweede halfjaar doet het slecht, de productiewaarde viel met ruim 4% terug. In het eerste halfjaar was de productiewaarde nog met 1% gestegen. Het productievolume daalt in 2001 met 1%. Hetzelfde geldt voor de afzetprijzen.

Binnen de metaalindustrie lopen de ontwikkelingen duidelijk uiteen. Zo valt de toegevoegde waarde van de basismetalaalindustrie (nominaal) sterk terug: de daling binnen de ferro-industrie vindt al vanaf het eerste kwartaal plaats, terwijl de toegevoegde waarde binnen de non-ferro-industrie vooral in het derde en vierde kwartaal sterk is gedaald. De metaalproductenindustrie staat nog steeds in de plus. De ontwikkelingen per branche zijn weergegeven in staat 9.

Ruilvoet basismetalaalindustrie verslechtert

De verbruiksprijzen binnen de metaalindustrie liggen in het jaar 2001 gemiddeld 2% hoger dan in 2000. Voor de afzetprijzen is een daling van bijna 1% waargenomen. Dit resulteert in een verslechtering van de ruilvoet die zich gedurende alle kwartalen voltrekt. De te onderscheiden branches laten verschillende ontwikkelingen zien, die grotendeels verklaard kunnen worden uit het uiteenlopende verloop van de afzet- en verbruiksprijzen. De afzetprijzen van de ferro-industrie zijn gedurende het jaar gedaald. In het tweede tot en met het vierde kwartaal zelfs sterk, respectievelijk -9%, -14% en -17% ten opzichte van het overeenkomstige

kwartaal een jaar eerder. Terwijl de verbruiksprijzen in de eerste drie kwartalen nog rond de 8% zijn gestegen, daalt deze in het vierde kwartaal licht. Binnen de non-ferro-industrie lopen de kwartaalontwikkelingen van de afzetprijzen, ten opzichte van hetzelfde kwartaal vorig jaar, harder terug dan die van de verbruiksprijzen. Het verbruik binnen de metaalproductenindustrie wordt echter goedkoper. De ferro-industrie zet immers af tegen lagere prijzen. De metaalproductenindustrie heeft hogere afzetprijzen, waardoor sprake is van een ruilvoetverbetering.

3.11 Machine-industrie: productiegroei vrijwel nihil

De productiewaarde van de machine-industrie is in 2001 vrijwel gelijk aan een jaar eerder. Ook de totale waarde aan verbruik is gelijk aan 2000 en daarmee blijft het gevormde inkomen (de totale toegevoegde waarde) eveneens op het niveau van 2000.

De machine-industrie profiteert in de loop van het jaar 2001 van een lichte ruilvoetverbetering. In 2001 zijn de afzetprijzen in alle kwartalen met ruim 1% gestegen ten opzichte van het overeenkomstige kwartaal een jaar eerder. De prijsontwikkeling van het verbruik zakt echter tot 0% in het vierde kwartaal, met de 1% prijsstijging van de afzet is de ruilvoet verbeterd.

Het productievolume van de machine-industrie is in 2001 bijna 2% kleiner. In het eerste halfjaar vond nog een lichte groei plaats. In het tweede halfjaar slaat deze om in een daling van 4%. Vooral de dalende vraag naar chips en hiermee de vraag naar machines die deze produceren, drukken de ontwikkelingen. In 2000 was er nog een sterke groei.

Het volume van de investeringen in producten van de machine-industrie (machines en onderdelen van machines) is in 2001 met 9% gedaald. Deze daling komt in hoofdzaak door het in gebruik nemen van grote, incidentele investeringsprojecten in 2000. Exclusief deze projecten is het volume van de investeringen 2% gedaald. Voor het vierde kwartaal is het effect van grote incidentele investeringsprojecten te verwaarlozen en is het volume met 7% gedaald.

De in- en uitvoer zijn in 2001 in volume met respectievelijk 2% en 3% gegroeid. Vooral voor de uitvoer is in het tweede halfjaar een ruim lager groeipercentage gemeten. In het eerste halfjaar groeide het uitvoervolume met 10%, in het derde kwartaal nam deze nog wel toe (+3%), maar in het vierde kwartaal daalt het uitvoervolume met 7%. Ook het volume van de invoer is in het vierde kwartaal sterk gedaald: -7%.

3.12 Elektrotechniek: 2001 negatief afgesloten

De productiewaarde van de elektrotechnische industrie is in 2001 ruim 1% lager uitgekomen dan in 2000. Vooral het derde en

Staat 9
Toegevoegde waarde van de basismetalaal- en metaalproductenindustrie

	Aandeel in 2001	Volume				Waarde					
		2001		2001		2001		2001			
		I	II	III	IV	I	II	III	IV		
	%	% mutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar									
Basismetalaalindustrie (ferro)	19	2	-5	6	3	3	-36	-24	-32	-43	-43
Basismetalaalindustrie (non-ferro)	10	-6	-7	-2	-6	-8	-9	8	-3	-15	-24
Metaalproductenindustrie	71	-1	0	1	-2	-2	3	0	4	2	5
Basismetalaal- en metaalproductenindustrie	100	-1	-2	1	-1	-2	-6	-3	-4	-9	-7

vierde kwartaal van 2001 scoren ruim lager, respectievelijk 6% en 10%, tegen een groei van gemiddeld bijna 6% in het eerste halfjaar. Deze ontwikkeling kan voornamelijk worden toegerekend aan het volume dat in het derde respectievelijk vierde kwartaal met bijna 7% en 11% is gedaald, terwijl in het eerste halfjaar nog een groei van 4% werd geboekt.

De nominale toegevoegde waarde voor 2001 is met bijna 3% gedaald. Ook hier is sprake van een groot verschil tussen het eerste en tweede halfjaar. Waar deze in het eerste halfjaar nog met ruim 2% was gestegen, is in het tweede halfjaar een daling van bijna 8% berekend. De verbruiksprijs is in 2001 ruim 2% hoger ten opzichte van het voorgaande jaar, terwijl de productie blijft steken op een prijsstijging van ruim 1%. De hogere verbruiksprijs was voornamelijk waarneembaar bij leveringen vanuit de zakelijke dienstverlening, de computerservicebureaus en de uitzendbureaus.

Elektronica: kleine volumegroei

De gezinsconsumptie van computers, audio-, video- en telecommunicatieapparaten en dergelijke groeit in 2001 in volume met bijna 5%. Dit is in vrijwel alle kwartalen gerealiseerd.

Zowel de uitvoer als de invoer van elektronica is in volume gestegen met 1%. De groei is vooral in het eerste kwartaal gerealiseerd. Voor de uitvoer werd in het eerste kwartaal een volumegroei van +18% en voor de invoer +17% gemeten. In het vierde kwartaal is de uitvoer met 12% en de invoer met 11% in volume gedaald. In het tweede en derde kwartaal zijn de volumemutaties klein.

3.13 Transportmiddelenindustrie: fors lagere productie

In 2001 daalt de productiewaarde in de transportmiddelenindustrie (auto-industrie, scheepsbouw en overige transportmiddelenindustrie) met ruim 2%. De groei in het eerste en tweede kwartaal van ongeveer 3% en 1% is in het derde en vierde kwartaal omgeslagen naar een krimp van bijna 4% en ruim 9% ten opzichte van het overeenkomstig kwartaal een jaar eerder. Vooral de forse dalingen in de productiewaarde van de auto-industrie (die voor 60% bijdraagt aan de productiewaarde van de totale branche) zorgen voor een neergang in de transportmiddelenindustrie als geheel. In het vierde kwartaal is de productiewaarde in de auto-industrie maar liefst 14% minder dan in dezelfde periode vorig jaar. In het derde kwartaal was er een daling van bijna 7%, terwijl er in het eerste halfjaar nog een stijging was gemeten van ruim 1%.

In de auto-industrie zijn de afzetprijzen in het vierde kwartaal ten opzichte van het overeenkomstig kwartaal van vorig jaar met bijna 1% gedaald. Over het gehele jaar bezien, zijn de prijzen gelijk

gebleven. De prijzen van het verbruik (kosten) in de auto-industrie zijn in het jaar 2001 met ruim 1% gestegen en in het vierde kwartaal onveranderd gebleven. Het gevormde inkomen (toegevoegde waarde tegen basisprijzen) daalt in 2001 met 10%. De daling van de toegevoegde waarde in het vierde kwartaal bedraagt ongeveer 17%. Deze ontwikkelingen in de auto-industrie dragen bij aan een terugloop van het gevormde inkomen in de totale transportmiddelenindustrie met ruim 4% voor het gehele jaar en bijna 9% voor het vierde kwartaal.

Het productievolume in de auto-industrie is in 2001 met ruim 4% gedaald ten opzichte van vorig jaar. Voor het vierde kwartaal komt deze daling uit op bijna 14%. De productie gemeten in aantallen auto's is in 2001 afgenomen met 10%. In het vierde kwartaal ligt de productie van het aantal auto's 3,6% hoger dan in het derde kwartaal. Als echter het vierde kwartaal vergeleken wordt met het overeenkomstig kwartaal een jaar eerder zijn de productieaantallen bijna 23% kleiner. In de totale transportmiddelenindustrie is het productievolume met bijna 3% gedaald in 2001 en met ruim 9% gedaald in het vierde kwartaal.

2002-I: Lagere productiegroei, orderpositie afgenomen

In de metaalindustrie is de gemiddelde dagproductie in de eerste twee maanden van 2002 met 10,1% afgenomen. Over heel 2001 nam de productie hier met 2,6% af. De orderontvangst laat volgens de ondernemers in januari en februari 2002 een achteruitgang zien. De ondernemers ontvangen vooral uit het buitenland minder orders. De tegenvallende orderontvangst en de geringere bedrijvigheid zorgen er voor dat de orderpositie opnieuw is teruggelopen. Deze orderpositie wordt door de ondernemers in de metaalindustrie daardoor steeds meer als ongunstig bestempeld. Over de voorraden gereed product zijn de ondernemers eveneens ontevreden. Ultimo februari vindt per saldo acht procent van de ondernemers deze voorraden te groot. Voor de periode maart-mei 2002 voorzien ze een vrijwel gelijkblijvende bedrijvigheid

2002-I: Bescheiden mutaties afzet- en verbruiksprijzen

De afzetprijzen van metaalproducten zijn in de eerste twee maanden van 2002 0,3% lager ten opzichte van de eerste twee maanden van 2001. In het vierde kwartaal vorig jaar daalden de prijzen van metaalproducten met 1,1%. Per saldo lagen de afzetprijzen in de metaalsector in heel 2001 slechts 0,2% hoger dan in 2000. Ten opzichte van december liggen de prijzen in januari-februari 0,6% hoger. De prijzen van grondstoffen en halffabrikaten liggen in de eerste twee maanden van 2002 1,4% lager dan in de vergelijkbare periode een jaar eerder. In het vierde kwartaal van 2001 daalden ook hier de prijzen (-1,7%) ten opzichte van het vierde kwartaal 2000. Op jaarbasis stegen de prijzen van grondstoffen en halffabrikaten in 2001 met 1,1% in vergelijking met een jaar eerder. In de periode januari-februari 2002 liggen de prijzen van grondstoffen en halffabrikaten 0,1% lager dan in december 2001.

Staat 10
Toegevoegde waarde van de elektrotechnische industrie

	Aandeel in 2001	Volume				Waarde					
		2001	2001			2001	2001				
			I	II	III		IV	I	II	III	IV
	%	% mutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar									
Kantoormachine- en computerindustrie	6	-1	-6	-2	-4	2	4	-4	3	4	11
Overige elektrische apparatenindustrie	18	1	6	8	1	-12	-4	-1	-1	-5	-9
Audio- en video-apparatenindustrie	53	-7	10	-2	-16	-19	-7	8	-2	-15	-16
Medische en optische apparatenindustrie	23	8	5	9	8	8	7	3	8	8	11
Elektrotechnische industrie	100	-2	7	2	-7	-11	-3	5	0	-7	-8

3.14 Bouwnijverheid: matige groei in het jaar 2001

In het jaar 2001 is de productiewaarde in de bouw met ruim 6% gestegen. De mate van de groei is ten opzichte van de groei in het voorafgaand jaar fors afgenomen. Ten opzichte van hetzelfde kwartaal vorig jaar is in het vierde kwartaal van 2001 de productiewaarde met 6,5% gestegen. De prijzen zijn in het jaar 2001 met gemiddeld 5,0% gestegen. De prijsstijging in het vierde kwartaal komt uit op 4,3%. Het productievolume in de bouwnijverheid is in het jaar 2001 gestegen met 1%. Vooral het derde en vierde kwartaal laten een positieve groei zien van 3,3% respectievelijk 2,1%. In het eerste halfjaar daalde het productievolume.

De productiewaarde in de burgerlijke- en utiliteitsbouw stijgt in 2001 met 4,8% en in het vierde kwartaal met 5,4%. In de grond-, weg- en waterbouw is deze stijging zowel voor het jaar als voor het vierde kwartaal circa 10%. De waardestijgingen worden deels veroorzaakt door prijsstijgingen. De prijzen in de burgerlijke- en utiliteitsbouw en in de grond-, weg- en waterbouw zijn in het jaar 2001 gestegen met 5% respectievelijk 3,9%. Het productievolume in de grond-, weg- en waterbouw stijgt met 5,3% in het jaar 2001 en met bijna 4% in het vierde kwartaal. Deze stijging wordt voornamelijk veroorzaakt door grote infrastructurele werken. In de burgerlijke- en utiliteitsbouw daalt het productievolume met bijna 1%. In het vierde kwartaal stijgt deze met 5%.

Het gevormde inkomen is in het jaar 2001 gestegen met bijna 9%. De loonsom komt 7,4% hoger uit en het exploitatieoverschot stijgt met ongeveer 12%. In het vierde kwartaal is het gevormde inkomen ruim 10% hoger. De loonsom stijgt met 7,2% en het exploitatieoverschot met bijna 16%. Het exploitatieoverschot is het inkomen voor ondernemingen en zelfstandigen. Vooral de stijgingen in het derde en vierde kwartaal dragen bij aan de hoge jaarontwikkeling van het exploitatieoverschot. De reële toegevoegde waarde stijgt in het jaar 2001 met 1%.

Het aantal vacatures in de bouwnijverheid in het vierde kwartaal van 2001 is ten opzichte van het vierde kwartaal van vorig jaar gedaald van 17 000 naar 15 000. In het derde kwartaal van dit jaar was het aantal vacatures 1 000 lager (14 000).

3.15 Handel en reparatie: groei groothandel valt terug

De productiewaarde van de handel en reparatie is in 2001 3,4% hoger dan in 2000. Het groeitempo valt terug van 5,6% in het eerste kwartaal naar 0% in het vierde kwartaal. Dit komt door de mindere gang van zaken bij de groothandel, die sterk afhankelijk is van de handel met het buitenland. De cijfers laten zien dat de waarde van de invoer en uitvoer in het vierde kwartaal sterk is gedaald. De detailhandel doet het veel beter, want de groei van de productiewaarde van deze branche trekt in de loop van het jaar aan van 3,9% naar 8,0% in het laatste kwartaal van 2001. De reparatiebedrijven laten een stabielere groeitempo zien dat op jaarbasis uitkomt op 3,6%. Bij de reparatiebedrijven en de detailhandel stijgen de kosten minder hard dan de omzet, waardoor de nominale groei van de toegevoegde waarde (en ook van het ondernemersinkomen) gunstig afsteekt bij die van de productie. Bij de groothandel is de toename van de omzet en kosten ongeveer even groot. De groei van de toegevoegde waarde in euro's van de totale branche blijft in het vierde kwartaal (+1,1%) duidelijk achter bij het jaarresultaat (+4,1%), hetgeen wordt verklaard door de eerder genoemde uitkomsten bij de groothandel. Door de terugloop in activiteit in deze branche loopt de nominale groei van +7,3% in het eerste kwartaal terug naar -4,6% in het vierde kwartaal van 2001. De detailhandel laat een contraire ontwikkeling zien. Dankzij de verbetering van de marges loopt de groei van het gevormde inkomen van 2,8% in het eerste kwartaal op naar 11,9% in het vierde kwartaal.

Het groeitempo van de reële toegevoegde waarde loopt in 2001 terug van 2,4% in het eerste kwartaal naar -1,3% in het vierde

kwartaal. Deze ontwikkeling komt voor rekening van de groothandel, die aan het begin van het jaar nog groeit met 3,6%, maar het jaar afsluit met een krimp van 3,0%. Maar in het vierde kwartaal draagt niet alleen de groothandel bij aan de daling, want ook de reparatiebedrijven scoren negatief. In deze branche is echter ook op jaarbasis een kleiner volume van de toegevoegde waarde gemeten (-0,5%). De detailhandel laat gedurende het gehele jaar een stabiele volumegroei zien van 1 à 2%.

Autoverkopen in 2001 flink gedaald

Veruit het belangrijkste onderdeel van de reparatiebedrijven betreft de autobranche, die zowel de handel in als de reparatie van auto's en motorfietsen en onderdelen en accessoires daarvan omvat (samen met de benzineservicestations). Voor het eerst sinds 1993 is het aantal verkochte auto's in Nederland gedaald. Volgens cijfers van de RAI zijn er in totaal in 2001 530 duizend nieuwe personenauto's verkocht. Dat is ruim 11% minder dan in 2000. In 1999 en in 2000 werden extreem veel nieuwe personenauto's verkocht, respectievelijk 611 en 600 duizend, terwijl het lange termijn gemiddelde rond de 500 duizend ligt. Onder invloed van de BTW verhoging per 1 januari 2001 zijn er vooral in het eerste kwartaal van 2001 minder auto's verkocht. Er is in 2001 een duidelijk verschil tussen het particuliere en het zakelijke koopgedrag. In de particuliere markt neemt het aantal verkochte personenauto's af met ruim 20% en de omzet met 17%. De zakelijke verkopen nemen af met 1% terwijl de omzet hier nog met 3,5% toeneemt. In totaal is de omzet van nieuwe personenauto's in 2001 met bijna 6% gedaald tot 10,9 miljard euro. De gemiddelde prijs is in beide marktsegmenten over deze periode met circa 4,5% toegenomen.

Autoverkopen in vierde kwartaal lager

In het vierde kwartaal van 2001 zijn er 90,7 duizend nieuwe personenauto's verkocht waarvan 44,3 duizend privé en 46,4 duizend zakelijk. Dit is een daling van 9,5% ten opzichte van het vierde kwartaal van 2000. Voor particulier gebruik zijn circa 16% (circa 8 500 stuks) minder personenauto's verkocht. De zakelijke verkopen staan in het vierde kwartaal, net als in de overige kwartalen van 2001, minder onder druk dan de privé verkopen. Het aantal verkochte personenauto's daalt hier met circa 2%, hetgeen overeenkomt met ruim 1 000 stuks.

De omzet in het vierde kwartaal van 2001 is met 4% afgenomen tot ruim 1,8 miljard euro. De gemiddelde prijs (unit value) per auto bedraagt 20,2 duizend euro, 6% meer dan in het vierde kwartaal van 2000. De gemiddelde prijs stijgt in het privé segment met 2,9% naar 18,5 duizend euro. In het zakelijk segment komt de gemiddelde prijs uit op 25,3 duizend euro, bijna 6,5% hoger dan een jaar eerder.

3.16 Horeca: sterk olopende prijzen in 2001

De omzet van de horeca is in 2001 met 4,3% toegenomen ten opzichte van 2000. Dit is vooral te danken aan de prijsverhogingen die zijn doorgevoerd. Mede onder invloed van de BTW verhoging per 1 januari 2001 zijn de prijzen in deze branche over deze periode gemiddeld met ruim 5,5% toegenomen. Door een betere ruilvoet groeit de waarde van het gevormde inkomen in 2001 met 6,4%. Door de hoge prijsontwikkeling is het volume van de toegevoegde waarde in 2001 echter met 1,3% gedaald ten opzichte van 2000. In 2000 was nog een reële stijging van 3,1% gemeten. Het arbeidsvolume is over 2001 met 3,6% toegenomen. In de restaurants is in 2001 4,6% meer uitgegeven aan maaltijden en dranken dan in 2000. Door een prijsmutatie van 4,7% wijzigt het omzetvolume niet ten opzichte van 2000. De omzetgroei van de hotelbranche (inclusief pensions en conferentieoordnen), jarenlang een van de grootste groeiers, valt terug van 10% in 2000 tot

circa 2% in 2001. De omzet van cafetaria's, snackbars en lunchrooms groeit met 2,8%. Gegeven de 5,2% hogere prijzen is het volume van de omzet met 2,3% gedaald. Ook de cafés zien hun omzetvolume teruglopen. De omzet groeit in 2001 weliswaar met ruim 6%, maar de prijsmutatie bedraagt hier 8,2%.

Licht herstel omzet horeca in vierde kwartaal

Na de geringe groei van de productiewaarde in het derde kwartaal van 2001, met 1,8% de laagste sinds 1995, is de omzet van de horeca in het vierde kwartaal van 2001 met 3,6% toegenomen. Door de forse prijsontwikkeling is het volume van zowel de productie als de toegevoegde waarde in het vierde kwartaal met 2% gekrompen.

3.17 Transport: aanslagen VS treffen luchtvaart

In de sector transport hebben zich in het laatste kwartaal van 2001 sterke nominale dalingen voorgedaan van zowel de productie als de toegevoegde waarde. Deze bedragen resp. 5,0% en 3,7%. De sector transport bestaat uit de onderdelen openbaar vervoer, goederenvervoer over de weg, zeevaart, binnenvaart, luchtvaart, hulpbedrijven (overslag, opslag havens e.d.) en reisbureaus. Op het openbaar vervoer na daalt de productie voor alle onderdelen. De luchtvaart werd het zwaarst getroffen. Er is 12,8% minder geproduceerd dan in hetzelfde kwartaal van 2000. De bruto toegevoegde waarde daalt met 10,9%. Figuur 4 laat zien hoe de productie en de toegevoegde waarde van de luchtvaart zich in 2001 per kwartaal ontwikkelen. Daarbij wordt ieder kwartaal van 2001 vergeleken met hetzelfde kwartaal van 2000. Terwijl in het eerste half jaar nog een groei te zien was, sloeg dit in het derde kwartaal om in een lichte daling. In het vierde kwartaal wordt een forse daling zichtbaar. Daardoor zijn over het hele jaar 2001 de productiewaarde en de bruto toegevoegde waarde in de luchtvaart ten opzichte van het jaar ervoor lager. Dit is opvallend omdat een productiedaling zich de afgelopen jaren niet eerder heeft voorgedaan (zie figuur 5). De belangrijkste verklaring is de algemene crisis in de luchtvaartbranche naar aanleiding van de aanslagen in de Verenigde Staten van 11 september. In het derde kwartaal, direct na de aanslagen, werden vluchten geannuleerd. In het vierde kwartaal blijft het vertrouwen laag. Het personenvervoer is veel meer teruggelopen dan het goederenvervoer door de lucht. Een andere branche waar de productie sterk achteruit is

gegaan betreft de reisbureaus. De productie van de reisbureaus ligt meer dan 10% lager dan in de laatste drie maanden van het jaar ervoor. Deze achteruitgang hangt grotendeels samen met die in de luchtvaart.

3.18 Financiële instellingen: productiewaarde gegroeid

De productiewaarde van de financiële instellingen (inclusief de rentemarge van de banken) is in het jaar 2001 met bijna 4% gestegen ten opzichte van een jaar eerder. De nominale toegevoegde waarde is met 3% gestegen. Reëel blijft de toegevoegde waarde onveranderd, waarmee de financiële instellingen in 2001 nauwelijks aan de groei van het BBP hebben bijgedragen.

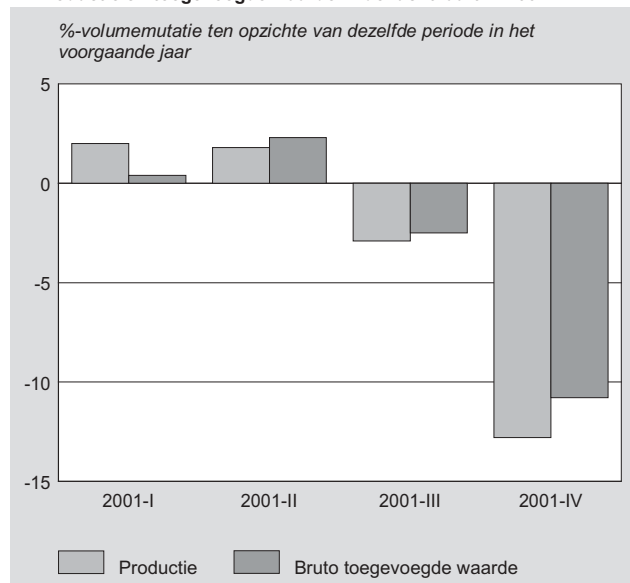
Spaaromzetten sterk gestegen

In de productie van de financiële instellingen hebben de rentemarges van het bankwezen en de provisies een groot aandeel. Het volume van de rentemarge is in 2001 met ruim 6% gestegen. De kwartalen van 2001 schommelen licht rond dit groeipercentage. De rentemarge wordt behaald uit kredietverlening, spaartegoeden en betalingsverkeer. De spaaromzetten – het saldo van stortingen en opnamen – zijn in 2001 met 29% flink gestegen. Ook de spaartegoeden zijn sterk gegroeid, van 134,1 miljard euro eind december 2000 tot 152,5 miljard euro eind december 2001.

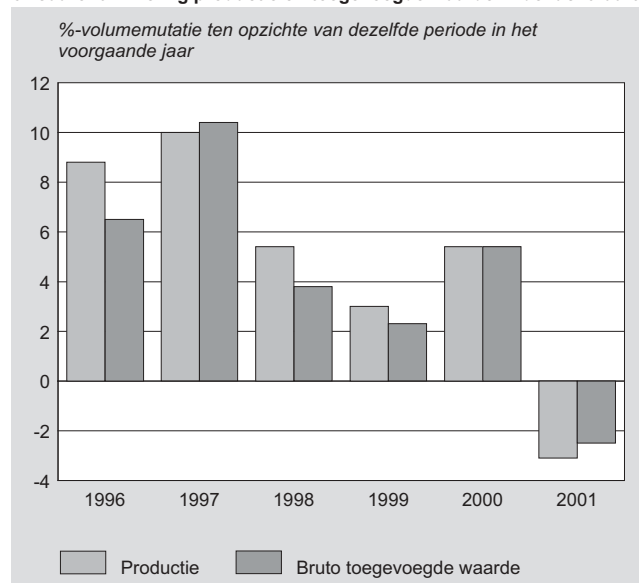
Aantal nieuw ingeschreven hypotheeklen gedaald

In het vierde kwartaal van 2001 zijn 137 duizend nieuwe woninghypotheeklen ingeschreven. Dat is circa 7% minder dan in dezelfde periode van 2000. Hiermee komt het aantal nieuwe woninghypotheeklen voor geheel 2001 uit op 481 duizend, een daling van bijna 6% ten opzichte van 2000. De daling, ingezet in het vierde kwartaal van 1999, verloopt in 2001 minder hard en is vrijwel geheel te wijten aan een daling van het aantal woningeigenaren dat hun hypotheek heeft overgesloten. Het aantal oversluitingen is in 2001 ten opzichte van 2000 met bijna 15 procent verminderd. Dit komt onder andere door de toegenomen onzekerheid ten aanzien van de economische ontwikkeling. De gemiddelde rente met betrekking tot de nieuw ingeschreven woninghypotheeklen is in 2001 uitgekomen op 5,8 procent. Wel is de hypotheekrente in de loop van het jaar afgenomen van 6,2 procent in januari tot 5,3 pro-

4. Productie en toegevoegde waarde in de luchtvaart in 2001

5. Jaarontwikkeling productie en toegevoegde waarde in de luchtvaart

cent in december. Dit is een gevolg van de renteontwikkeling op de kapitaalmarkt.

Het aantal nieuw ingeschreven hypotheeklen, voortkomend uit woningtransacties, komt in 2001 1% lager uit. De verkoopprijs van een woning bedraagt gemiddeld 188 duizend euro, een stijging van 9,5% ten opzichte van 2000 (bron: Kadaster en Bouwfonds Woningbouw). In het laatste kwartaal van 2001 zijn de woningprijzen met 6,6 procent wat minder toegenomen ten opzichte van dezelfde periode van 2000. De waarde van de nieuw ingeschreven woninghypotheken in 2001 bedraagt 73 miljard euro. Daarmee is de totaal uitstaande schuld voor woninghypotheken opgelopen tot 318 miljard euro, tegen 285 miljard euro eind 2000. Het gemiddelde bedrag van een nieuwe hypotheek is met ruim 10% geklommen tot 151 duizend euro. In het vierde kwartaal van 2001 komt het gemiddelde hypotheekbedrag uit op 157 duizend euro. Deze stijging ligt iets hoger dan die van de verkoopprijzen van woningen.

3.19 Lager productievolume in de uitzendbranche

De productiewaarde van de uitzendbureaus en dergelijke is in 2001 3,8% hoger dan in 2000. Het verbruik groeit iets trager, zodat de waarde van het gevormde inkomen een stijging van 3,9% laat zien. Door een prijsstijging van ruim 4% is per saldo het volume van het gevormde inkomen met 0,4% afgenomen. Voor de uitzendbureaus, met een aandeel van circa 70% in de productiewaarde van de totale branche, is in deze raming een zeer voorlopig cijfer over de omzetsontwikkeling in het vierde kwartaal opgenomen op basis van een lage respons. De uitleenbedrijven kennen net als in voorgaande kwartalen een bovengemiddelde groei, terwijl de productiewaarde van de arbeidsbemiddeling min of meer gelijk blijft.

Krimp arbeidsvolume

De uitzendbureaus en dergelijke hebben een aandeel van 6,2% in het totale arbeidsvolume van werknemers in Nederland. Het aandeel in de totale loonsom bedraagt 3,7%. In 2001 daalt het arbeidsvolume in deze branche met 2% terwijl het arbeidsvolume van de totale Nederlandse economie nog met 2,3% groeit. Ook de loonsom van de branche blijft met een ontwikkeling van 2,4% achter op de mutatie van de totale loonsom met 7,2%. De krimp van het arbeidsvolume in de branche is vooral het gevolg van de afnemende bedrijvigheid bij de uitzendbureaus.

3.20 Minder reële groei bij zakelijke dienstverleners

De productiewaarde van de zakelijke dienstverlening groeit in 2001 met 6,9%. Over het jaar 2000 bedroeg deze mutatie nog 10,5%. De branche omvat met name de verhuur van roerende goederen, computerservicebureaus, speur- en ontwikkelingswerk, juridische en economische dienstverlening, architecten- en ingenieursbureaus en reclamebureaus. Het gevormde inkomen groeit met 7,4%. De prijs van de productiewaarde stijgt met 4,4% en dat betekent dat er in 2001 per saldo voor de toegevoegde waarde een volumegroei resteert van 2,3% die duidelijk lager ligt dan in 2000 (+6,7%).

Groei in de loop van 2001 afgenomen

De productiewaarde van de zakelijke dienstverlening is in het vierde kwartaal van 2001 met 4,6% toegenomen. In het eerste kwartaal van 2001 bedroeg deze mutatie nog 8%. Gelijktijdig is in 2001 de prijsmutatie opgelopen van 3,7% in het eerste kwartaal tot 5,1% in het vierde kwartaal. Door deze ontwikkeling loopt de nominale mutatie van het gevormde inkomen terug van 8,4% naar

5,7%, terwijl de mutatie van het volume terugvalt van 3,1% in het eerste kwartaal tot 0,4% in het vierde kwartaal van 2001.

De computerservice- en informatietechnologiebureaus hebben een aandeel van bijna 18% in de productiewaarde van de totale branche. Hun omzet groeit in het vierde kwartaal naar schatting met circa 5,5% en voor het jaar 2001 met 7%. De reële groei van de toegevoegde waarde bedraagt in het vierde kwartaal ruim 1% en circa 2,5% voor 2001. Het groeitempo van deze bedrijven neemt al geruime tijd af. In 1999 steeg de omzet nog met ruim 18%, terwijl dit percentage in 2000 al was teruggelopen naar 10,5.

De groei van het arbeidsvolume in de totale branche is nog steeds bovengemiddeld. De overige zakelijke dienstverlening heeft een aandeel van 9,5% in het totale arbeidsvolume van werknemers en ruim 11,5% in de totale loonsom. In het vierde kwartaal groeit de werkgelegenheid (uitgedrukt in arbeidsjaren) met 5% (1,9% voor de totale Nederlandse economie). De loonsom muteert hier met 11%, terwijl voor de totale Nederlandse economie een stijging van 7% is gemeten. Over het jaar 2001 is het arbeidsvolume in de overige zakelijke dienstverlening met 5% toegenomen terwijl de loonsom hier met 11,4% gemuteerd is.

3.21 Groei overheid overtreft de groei van het BBP

In het jaar 2001 is de volumegroei van de toegevoegde waarde bij de bedrijfstak Overheid (2,6%) groter dan de toename met 1,3% bij alle bedrijfstakken samen. Dit kwam voor het laatst in het begin van de jaren negentig voor. Ook in die periode raakte de economie in zwaar weer met een daling van de groei van 4,1% in 1990 naar 0,9% in 1993. Bij de overheid bleef de groei van de toegevoegde waarde in die jaren tussen 0 en 1%. In jaren met afnemende economische groei blijft het groeitempo van de overheidsproductie op zijn minst stabiel en heeft de overheid daarmee een dempend effect op de dip. In 2001 is het verloop van de overheidsproductie zelfs als anticyclisch te karakteriseren. Via de overheidsbegroting wordt een grotere reële uitgavenstijging gerealiseerd door meer te doen aan onderwijs, politie, justitie etc. Deze uitgaven worden niet aangetast als het overheids-saldo verslechtert door conjunctureel tegenvallende belastingopbrengsten.

Het goede presteren van de bedrijfstak Overheid is in 2001 vooral te danken aan het aantrekken van de werkgelegenheid. Het arbeidsvolume stijgt in 2001 met 3,2%, terwijl dit in 2000 met 1,5% toenam. Zowel het Overheidsbestuur als het Gesubsidieerd Onderwijs zijn belangrijk voor de werkgelegenheid met stijgingen van respectievelijk 4,4% en 2,9%. Bij Defensie blijft de werkgelegenheid al sinds het derde kwartaal van 1999 krimpen. In het begin van de jaren negentig daalde de werkgelegenheid bij de overheid. Dit kwam toen vooral door het geleidelijk afschaffen van de dienstplicht. De volumetoename van de toegevoegde waarde bedraagt in alle kwartalen van 2001 meer dan 2% met een top van 3,0% in het vierde kwartaal. Dit in tegenstelling tot de gehele economie waar de groei ieder kwartaal juist lager wordt. Ook wat het aantal vervulde vacatures betreft is de overheid bezig aan een inhaalslag. In 1999 en de eerste helft van 2000 was de groei van het aantal vervulde vacatures bij het bedrijfsleven hoger dan bij de overheid; vanaf het derde kwartaal van 2000 is dit juist andersom. Blijkbaar heeft de overheid als werkgever aan populariteit gewonnen.

Ook aan de bestedingenkant levert de overheid een belangrijke bijdrage aan de groei van het Bruto Binnenlands Product. Het BBP neemt in 2001 met 1,1% toe; de consumptieve bestedingen van de overheid stijgen met 3,4% en de investeringen van de overheid zelfs met 5,1%. Bij de investeringen is met name de infrastructuur (Betuwelijn en HSL-lijn) verantwoordelijk voor de hoge groei. Bij de consumptie valt de toename van de sociale uitkeringen in natura met 8,5% op. Dit is het gevolg van de sterk opgelopen kosten van de zorg die voor een groot deel via uit-

keringen in natura op grond van de Ziekenfondswet (ZFW) en Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) worden gefinancierd.

3.22 Ook bovengemiddelde groei zorg

Net als bij de bedrijfstak overheid overtreft de volumegroei in de zorg en overige dienstverlening de groei van de totale Nederlandse economie. De productiewaarde van de zorg e.d. (dit is de medische en maatschappelijke zorg, cultuur en recreatie en de overige op de consument gerichte dienstverlening) is in 2001 met 8,7% toegenomen. In het vierde kwartaal van 2001 bedraagt deze mutatie 8,4%. Na correctie voor een prijsmutatie van 5,9% is het volume van de productie in het vierde kwartaal 3,2% groter dan in

het overeenkomstige kwartaal van 2000. De prijsmutatie voor het jaar 2001 bedraagt 4,7%, zodat het productievolume hier met 3,7% is toegenomen.

Veel nieuwe banen in de zorg

De zorg en overige dienstverlening heeft een aandeel van circa 14,5% in het totale arbeidsvolume van werknemers en van circa 13% in de totale loonsom. Het arbeidsvolume van de zorg e.d. is in 2001 met 4,1% toegenomen. Ook in het vierde kwartaal bedraagt deze mutatie 4,1%. De loonsom van de zorg muteert in 2001 met 8,6% en in het vierde kwartaal met 9,5%, waarbij deze mutatie voor het totaal van de Nederlandse economie respectievelijk 7,2 en 7% bedraagt. De loonvoet in de zorg (de prijs van de lonen) stijgt hierdoor met 4,4% ten opzichte van 2000 en met 5,2% ten opzichte van het vierde kwartaal van 2000.

4. Prijzen en lonen

De deflator van het BBP is in het vierde kwartaal opnieuw teruggelopen. Ook in de voorgaande twee kwartalen nam de prijsstijging van het BBP af, nadat in het eerste kwartaal een piek werd bereikt. Voor het gehele jaar 2001 is de prijsstijging de hoogste sinds 1982. De afzetprijzen van de industrie zijn in de loop van het jaar gaan dalen in vergelijking met een jaar eerder. Bij de consumentenprijzen is gedurende het hele jaar sprake geweest van een relatief hoge inflatie. De CAO-loonstijging is in 2001 aanzienlijk hoger dan in 2000.

4.1 Verbruiksprijzen dalen harder dan afzetprijzen

De afzetprijzen van Nederlandse industriële producten liggen in het vierde kwartaal 4,7% lager dan een jaar eerder. In het derde kwartaal van 2001 was het prijsniveau al 0,3% lager dan een jaar eerder, terwijl er in de daaraan voorgaande kwartalen al sprake was van teruglopende prijsstijgingen. Als jaargemiddelde 2001 stijgen de afzetprijzen in de industrie met 1,4%.

De verbruiksprijzen in de industrie zijn in het vierde kwartaal eveneens gedaald (-9,7%) en zelfs nog sterker dan de afzetprijzen. Dit hangt onder andere samen met de ruilvoetverbetering bij de in- en uitvoer. In het vierde kwartaal speelden bij de dalende verbruiksprijzen onder andere de lagere olieprijsen een rol. Voor het jaar als geheel zijn de verbruiksprijzen gemiddeld gelijk gebleven aan die van 2000.

4.2 Stijging consumptieprijzen vlak af

De consumentenprijsindex (CPI) in het vierde kwartaal van 2001 is 4,3% hoger dan een jaar eerder. Dit is een iets lagere inflatie dan in het derde kwartaal. Voor 2001 als geheel komt de inflatie uit op 4,5%, het hoogste cijfer sinds 1982.

De teruglopende inflatie in het derde en vierde kwartaal volgt op een periode van oplopende prijsstijgingen. In 2000 liep de inflatie ieder kwartaal op, van 2,0% in het eerste kwartaal, via 2,4% en 2,7% tot 3,0% in het vierde kwartaal. In het eerste en tweede kwartaal van 2001 versnelde de stijging tot 4,7%. Dit hing onder andere samen met de verhoging van het algemene BTW-tarief van 17,5% naar 19%. Daarnaast is een aantal voedselprijzen begin 2001 harder gaan stijgen, een ontwikkeling die in het

tweede kwartaal doorzette. Hield de ontwikkeling van de CPI in 2000 nog voor een belangrijk deel verband met de prijsontwikkeling van energieproducten, in 2001 is dit al minder het geval. Wel is er ook in het vierde kwartaal nog een effect merkbaar van de vertraagde aanpassing van de tarieven van gas en elektriciteit aan de prijsontwikkelingen op de wereldmarkt.

4.3 CAO-loonstijging stabiel

De CAO-loonstijgingen laten in het vierde kwartaal per saldo een stabilisatie zien. Hoewel niet alle lonen onder een CAO vallen, geeft de ontwikkeling van de CAO-lonen een eerste indicatie van de totale loonontwikkeling. Bij de particuliere bedrijven is de stijging gelijk aan die in het derde kwartaal, bij de overheid loopt de stijging iets op en bij de gesubsidieerde sector loopt hij juist iets terug. Voor het jaar als geheel zijn de CAO-lonen ongeveer een tot twee procentpunt hoger dan een jaar eerder.

Bij de particuliere bedrijven is de contractloonstijging in het vierde kwartaal van 2001 (4,9%) stabiel. In de gepremieerde en gesubsidieerde sector loopt het tempo van CAO-loonstijgingen iets terug, van 5,6% in het derde tot 5,5% in het vierde kwartaal. Op jaarbasis is de CAO-loonstijging hier met 5,2% hoogst. Na een aantal kwartalen van steeds hogere contractloonstijgingen lijkt de loonstijging in deze sector hiermee te stabiliseren. Bij de overheid komt de contractloonstijging juist iets hoger uit dan in het derde kwartaal. Terwijl de CAO-index voor ambtenaren in het derde kwartaal nog 4,4% hoger ligt dan een jaar eerder, loopt dit cijfer in het vierde kwartaal op tot 4,6%.

4.4 Prijsontwikkelingen Kwartaalrekeningen

Het BBP – de som van de in het binnenland gevormde inkomens – kan worden berekend als het verschil tussen de bruto productie en het verbruik in de Nederlandse bedrijfstakken. Voor de gehele Nederlandse economie dalen de verbruiksprijzen in het vierde kwartaal van 2001 met 1,1%. De afzetprijzen laten daarentegen een stijging (1,1%) zien. Deze stijging is weliswaar meer bescheiden dan in de voorgaande kwartalen, maar nog steeds verbeteren de marges voor het bedrijfsleven. Deze margeverbetering heeft een opwaarts effect op de prijsontwikkeling van het

Staat 11
Prijsontwikkeling bruto binnenlands product naar componenten

	2001	2001			
		I	II	III	IV
% prijsverandering t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar					
Bruto binnenlands product	4,7	5,7	4,7	4,6	4,0
Bestedingen					
Consumptie	4,3	4,3	4,4	4,5	4,0
Investerings (incl. voorraden)	4,1	4,2	4,1	4,9	3,2
Uitvoersoverschot	14,0	31,0	13,1	22,9	9,2
Toegevoegde waarde	4,3	5,0	4,4	4,1	3,9
Afzet	3,3	5,1	4,1	3,0	1,2
Verbruik	2,3	5,0	3,9	1,6	-1,1
Bedrijfstakken					
Goederenproducenten	5,0	9,0	4,8	3,9	2,6
Producenten van commerciële diensten	3,6	3,0	4,0	3,7	3,7
Producenten van niet-commerciële diensten	5,1	4,4	4,6	5,2	6,2

BBP, die dan ook hoger uitkomt dan de prijsstijging van de afzetprijzen.

Ook in 2001 als geheel verbeteren de marges. De afzetprijzen stegen sneller dan de verbruiksprijzen. In 2000 was nog het omgekeerde het geval, want toen drukte een margeverslechtering de prijsstijging van het BBP.

Behalve als verschil tussen productie en verbruik kan het BBP ook berekend worden vanuit de bestedingen en vanuit de bedrijfstakken. Net als bij de CPI komt ook de deflator van de consumptie (van gezinnen en overheid tezamen) iets lager uit. Ook de prijsstijging van investeringsgoederen loopt terug. Door een kleiner verschil tussen de prijzen van uitvoer en invoer wordt ook de prijsopdrijvende invloed van het uitvoeroverschot kleiner.

Voor 2001 als geheel is de opwaartse invloed van de prijsstijgingen relatief het grootst bij de prijsontwikkeling van de buitenlandse handel, zoals die tot uitdrukking komt in het uitvoeroverschot. Dit is een consequentie van de in hoofdstuk 1 en 2 gesignaleerde ruilvoetverbetering.

Bij de binnenlandse bedrijfstakken komt de prijsstijging bij de goederenproducenten lager uit dan in het voorgaande kwartaal. In de commerciële dienstverlening is de prijsstijging stabiel. Bij de niet-commerciële diensten loopt de prijsstijging opnieuw op. Dit is vooral een gevolg van de hogere loonstijgingen in deze sector.

Op jaarbasis is de prijsstijging het hoogst bij de niet-commerciële dienstverleners en de goederenproducenten.

5. Inkomen en arbeid

In het vierde kwartaal van 2001 is het aantal banen van werknemers met 2,2% gestegen ten opzichte van het vierde kwartaal van 2000. Het aantal banen is met 158 duizend toegenomen tot ruim 7,5 miljoen. De banengroei is in de loop van 2001 steeds verder teruggelopen. Omgerekend naar voltijdbanen loopt de werkgelegenheidsgroei terug van 2,6% in het vierde kwartaal van 2000 naar 1,9% in het vierde kwartaal van 2001. De banengroei vlakkt vooral in de commerciële dienstverlening af. De gemiddelde loonkostenstijging is verder toegenomen naar 5,0%. De waarde-stijging van het BBP is teruggezak naar 4,5%. Het netto ondernemersinkomen is gedaald.

Werkgelegenheid commerciële dienstverlening neemt steeds langzamer toe

In de meeste bedrijfstakken is de werkgelegenheidsgroei in het vierde kwartaal minder groot dan in de voorgaande kwartalen van 2001. Het teruglopen van de groei van het aantal banen van werknemers manifesteert zich het sterkst in de commerciële dienstverlening. De commerciële dienstverlening bestaat uit de handel, horeca en reparatie, vervoer en communicatie en de financiële en zakelijke dienstverlening. In de handel, horeca en reparatie zakt de banengroei in van 3,8% in het jaar 2000 naar 1,8% in het vierde kwartaal van 2001. Dit is vooral zichtbaar bij de handel en reparatie. Bij de horeca is sinds 1999 een stijging van de groei te zien naar tussen de 3% en 5%, hoewel het vierde kwartaal het laagste groeicijfer van 2001 laat zien van toch nog 3,1%. Bij de financiële en zakelijke dienstverlening daalt de banengroei van 3,6% in 2000 naar 1,8% in het vierde kwartaal van 2001. Dit is vooral het gevolg van de sterke daling van de werkgelegenheid bij de uitzendbureaus. In 1997 en 1998 kwamen hier nog groeicijfers van boven de 10% voor, maar daarna is de banengroei flink gedaald. Het tweede kwartaal van 2001 laat zelfs een daling van de werkgelegenheid zien, oplopend tot 4,5% in het vierde kwartaal. Net als in 1997 en 2000 ligt de banengroei van de financiële en zakelijke dienstverlening exclusief uitzendbureaus tussen 4% en 5%. In 1998 en 1999 lag deze groei hoger, namelijk tussen 6% en 7%.

Werkgelegenheid industrie groeit niet meer

Bij de industrie zien we in de loop van 2001 het aantal banen steeds minder groeien. In het vierde kwartaal is het aantal banen zelfs fractioneel lager dan een jaar eerder. Bij de meeste indus-

trieën is dan ook lage groei of zelfs daling van de werkgelegenheid waargenomen. Van de grotere bedrijfsklassen binnen de industrie laten de Voedings- en genotmiddelenindustrie, de Transportmiddelenindustrie en de Uitgeverijen en drukkerijen in het vierde kwartaal van 2001 een daling van de werkgelegenheid zien. Bij de eerste twee zien we vrijwel geheel 2001 al een daling. Daarentegen groeit bij de chemische eindproductenindustrie het aantal banen meer dan in voorgaande jaren.

Ook in de bouw is de groei van de werkgelegenheid de afgelopen kwartalen sterk afgenomen, van 2,4% in het eerste kwartaal van 2001 naar 1,6% in het vierde kwartaal. In 1999 en 2000 was er in de bouw nog een banengroei van bijna 3%.

Meer dan de helft van de banengroei bij overheid en zorg

In tegenstelling tot de meeste bedrijfstakken is de werkgelegenheid bij de overheid en de zorg sneller gestegen. In 2000 steeg het aantal banen bij de overheid met 1,6%. Sindsdien is de banengroei steeds forser toegenomen, via 2,3% in het eerste kwartaal tot 3,1% in het vierde kwartaal van 2001. Oorzaak daarvan is vooral de sterkere banengroei bij het Overheidsbestuur en sociale verzekering en het Gesubsidieerd onderwijs. Bij Defensie zien we al sinds het derde kwartaal van 1999 een daling van de werkgelegenheid van 72 duizend naar 68 duizend banen.

Ook bij de zorg en overige dienstverlening is een toename van de groei zichtbaar. Was de groei in 2000 nog 2,8%, in 2001 is deze opgelopen naar 4,6% in het vierde kwartaal. Dit beeld is zowel bij de zorg zelf (2,7% in 2000 naar 4,9% in het vierde kwartaal van 2001) zichtbaar als bij de meeste andere bedrijfsklassen binnen de zorg en overige dienstverlening. Het gaat dan vooral om de Milieudienstverlening (3,9% in 2000 naar 5,3%), Cultuur sport en recreatie (zowel in 2000 als in 2001 een sterke groei van rond 5%) en de Overige dienstverlening (van 1,8% in 2000 naar 3,1%).

In het vierde kwartaal zijn er ten opzichte van een jaar eerder 58 duizend banen bijgekomen in de zorg en overige dienstverlening en 28 duizend bij de overheid. In deze bedrijfstakken wordt nu meer dan de helft van de totale banengroei in de economie gerealiseerd.

Als we kijken naar de periode 1996–2001, dan is het aantal banen van werknemers in Nederland in de afgelopen vijf jaar met ruim 1 miljoen gestegen. Ruimschoots een kwart van de totale banengroei is gerealiseerd in de financiële en zakelijke dienstverlening. Ruim een kwart ontstond ook in de handel, horeca en reparatie en een kwart van de totale banengroei is verwezenlijkt bij de Overheid en de Zorg en overige dienstverlening samen.

Staat 12
Arbeidsvolume en beloning van werknemers naar bedrijfstakken

	Arbeidsvolume van werknemers								Beloning van werknemers							
	2000				2001				2000				2001			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
% mutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar																
BEDRIJFSTAKKEN (SBI 1993)																
Landbouw, bosbouw en visserij	3,9	1,9	1,8	2,0	2,5	2,1	0,9	0,8	9,0	7,5	8,1	8,9	9,8	7,0	6,2	6,6
Delfstoffenwinning	-4,9	-2,4	-0,1	-0,3	-3,6	-6,2	-3,7	-1,8	-3,8	-2,6	0,7	1,4	0,0	0,0	1,8	5,1
Industrie	0,7	0,8	0,8	0,7	0,5	0,2	0,2	-0,1	6,5	5,9	6,1	6,4	5,1	4,2	4,3	3,7
Energie- en waterleidingbedrijven	-3,3	-3,4	-4,2	-4,6	-4,9	-4,6	-4,0	-3,6	-0,2	-0,1	-0,4	-0,5	0,7	1,1	1,1	1,2
Bouwnijverheid	3,0	2,8	2,1	2,3	2,2	1,9	1,7	1,5	9,9	9,2	6,6	6,8	8,5	7,3	6,9	7,2
Handel, horeca en reparatie	3,8	3,9	3,8	3,6	3,4	3,2	2,1	1,6	9,1	8,5	8,7	8,8	7,7	7,7	6,4	6,3
Vervoer, opslag en communicatie	3,3	3,6	3,5	3,4	3,3	3,1	2,8	2,3	8,1	7,9	8,0	7,3	9,3	8,5	7,8	7,3
Financiële en zakelijke dienstverlening	4,4	4,2	3,8	3,6	3,0	2,7	2,2	1,8	10,0	9,9	9,7	9,1	9,0	10,1	8,5	8,2
Overheid	1,2	1,4	1,5	1,8	2,3	2,6	2,8	2,9	4,3	5,1	4,0	5,2	5,8	6,6	7,1	7,6
Zorg en overige dienstverlening	2,5	2,8	2,9	3,1	3,8	4,2	4,1	4,1	6,9	6,7	7,1	7,3	7,5	8,6	8,8	9,5
Totaal	2,7	2,8	2,6	2,6	2,6	2,5	2,1	1,9	7,6	7,4	7,2	7,3	7,3	7,5	7,0	7,0

Ook groei voltijdbanen vermindert

Sinds het eerste kwartaal van 2001 is ook de werkgelegenheids-groei omgerekend naar voltijdbanen ofwel arbeidsjaren afge-nomen. In 2000 steeg het aantal arbeidsjaren van werknemers met 2,7%. In het eerste kwartaal van 2001 was de groei met 2,6% ongeveer gelijk aan die van 2000, maar in het vierde kwartaal neemt het aantal arbeidsjaren nog maar met 1,9% toe. De werk-gelegenheid omgerekend naar voltijdbanen is voor mannen met 1,3% gestegen en voor vrouwen met 2,9%.

Loonkosten stijgen met 5,0%

De loonkostenstijging per arbeidsjaar neemt in het vierde kwartaal iets toe. De gemiddelde stijging is 5,0%. In vrijwel alle bedrijfstak-ken is de stijging groter dan in het voorgaande kwartaal. Dit komt mede door een toename van de CAO-loonstijging van gemiddeld 3,2% in 2000 naar 4,8% in 2001. Deze stijging is de hoogste sinds 1982. In het tweede halfjaar neemt de loonkostenstijging onder meer bij de zorg en de overheid sneller toe. De loonkostenstijging bij de overheid is 4,6% en ligt daarmee nog steeds onder het gemiddelde. Dit geldt niet langer voor de zorg en overige kwar-taire diensten, waar de loonkosten in het vierde kwartaal met 5,1% gestegen zijn. De toename van de loonkosten per arbeids-jaar is, net als in het voorgaande kwartaal, ook in het vierde kwar-taal het laagst in de industrie met 3,9%.

Banengroei hoger dan economische groei

De economische groei is in het vierde kwartaal van 2001 sterk vertraagd, tot 0,4%. Ook de groei van de werkgelegenheid vlak-t af, maar ligt nog steeds ruim boven de economische groei. Over het algemeen reageert de werkgelegenheid met enige ver-traging op veranderingen in de economische groei. Dit kwartaal is het vierde kwartaal op rij waarin de arbeidsproductiviteit is terug-gelopen. Voor geheel 2001 wordt nu een arbeidsproductiviteit-daling van 1% geraamd.

Opvallende daling van de arbeidsproductiviteit

De daling in 2001 van de arbeidsproductiviteit voor de Neder-landse economie als geheel is opmerkelijk. Na de oorlog was

alleen in 1958 en in 1987 de volumegroei van het BBP iets lager dan de werkgelegenheids-groei. De momenteel op basis van nog voorlopige en niet volledige cijfers geraamde arbeidsproductiviteit-daling van 1% in 2001 is de hoogste na de oorlog. In 2000 nam de arbeidsproductiviteit nog toe met 1,1%. De omslag naar een daling van de arbeidsproductiviteit doet zich voor in vrijwel alle grote bedrijfstakken zoals de industrie, de handel, horeca en reparatie en de financiële en zakelijke diensten.

Hiervoor kunnen enkele oorzaken worden aangewezen. Bij een snelle, niet verwachte vertraging in de productiegroei reageren ondernemers niet onmiddellijk met het neerwaarts aanpassen van de werkgelegenheid. Zeker niet in het licht van de eerder sterk opgelopen spanning op de arbeidsmarkt waarin het aantal openstaande vacatures was gestegen tot meer dan 200 000. Het aantal openstaande vacatures is eind 2001 voor het eerst sinds geruime tijd lager (circa 40 000) dan een jaar eerder, vooral doordat er minder nieuwe vacatures ontstonden. Het spiegelbeeld van de conjuncturele daling van de arbeidsproductiviteit heeft zich in het verleden, bij voorbeeld in de jaren 1993–1995, ook voor-gedaan. Bij het aantrekken van de productiegroei volgt de werkge-legenheid met vertraging. Immers, er zijn al voldoende mensen om het eerste herstel van de productiegroei mogelijk te maken. Daarnaast leidt de daling van de arbeidsproductiviteit tot een stijging van de arbeidskosten. In samenhang met de aantrek-kende stijging van de beloning per arbeidsjaar impliceert dit een kostenstijging die zich vertaalt in hogere afzetprijzen en/ of neer-waartse druk op de winstmarges.

Waardestijging van BBP vertraagt naar 4,5%

De daling van de waardestijging van het BBP heeft zich in het vierde kwartaal voortgezet. Na de stijgingen in de eerste drie kwartalen van respectievelijk 7,3%, 6,4% en 5,6% is die van het vierde kwartaal uitgekomen op 4,5%. De daling is zowel het gevolg van een steeds lagere volumegroei van nog maar 0,4% in het vierde kwartaal als van de teruglopende prijsstijging van het BBP. De prijsstijging van het BBP valt terug naar 4,0% in het vierde kwartaal. De toename van de beloning voor de werknemers blijft gedurende het gehele jaar min of meer stabiel en komt in het vierde kwartaal uit op 7,0%. Dit betekent dat de toename van het bruto ondernemersinkomen in de loop van het jaar sterk is gedaald en, via 6,7%, 3,4% en 3,4%, in het vierde kwartaal uit-komt op 0,7%.

Staat 13
Banen van werknemers naar bedrijfstakken

	2000					2001				
	1 000 banen					% mutatie t.o.v. dezelfde periode van het voorgaande jaar				
BEDRIJFSTAKKEN	2000	2001				2000	2001			
		I	II	III	IV	I	II	III	IV	
Landbouw, bosbouw en visserij	122	114	126	130	127	2,0	2,5	2,2	1,9	2,0
Delfstoffenwinning	9	8	8	8	8	-2,9	-4,0	-6,4	-3,6	-1,6
Industrie	1 054	1 059	1 057	1 056	1 054	0,8	0,5	0,3	0,3	-0,1
w.o. Voedings- en genotmiddelenindustrie	154	155	152	152	155	0,4	0,1	-0,3	-0,5	-0,2
Energie- en waterleidingbedrijven	37	36	36	36	35	-3,8	-4,8	-4,5	-3,9	-3,5
Bouwnijverheid	427	423	435	444	443	2,7	2,4	2,1	1,9	1,6
Handel, horeca en reparatie	1 525	1 562	1 569	1 565	1 568	3,8	3,4	3,1	2,4	1,8
w.o. Horeca	273	277	283	289	286	3,3	3,8	4,9	4,2	3,1
Vervoer, opslag en communicatie	441	448	453	459	459	3,7	3,4	3,3	2,9	2,4
w.o. Post en telecommunicatie	129	135	137	135	134	5,2	6,4	6,6	5,1	2,6
Financiële en zakelijke dienstverlening	1 513	1 538	1 553	1 556	1 545	3,6	2,9	2,5	2,1	1,8
w.o. Financiële diensten	294	297	300	308	308	3,9	3,1	3,3	3,6	3,1
Overheid	905	922	927	929	941	1,6	2,3	2,7	2,9	3,1
Zorg en overige dienstverlening	1 260	1 291	1 312	1 323	1 332	2,8	3,9	4,4	4,3	4,6
w.o. Gezondheids- en welzijnszorg	939	959	977	986	994	2,7	3,9	4,3	4,3	4,9
Totaal	7 293	7 401	7 475	7 505	7 512	2,7	2,7	2,7	2,4	2,2
w.v.										
mannen	4 128	4 154	4 196	4 209	4 199	1,9	1,7	1,6	1,4	1,3
vrouwen	3 165	3 246	3 279	3 296	3 313	3,8	4,0	4,1	3,6	3,3

Groei netto-ondernemersinkomen negatief

Doordat de groei van de lonen ook in het vierde kwartaal hoger is dan de groei van het BBP is de waardestijging (0,7%) van het bruto exploitatiesaldo lager dan die van het BBP. Ook ten opzichte van de stijging van 3,4% in het derde kwartaal is de stijging afgenomen. Dit saldo kan gezien worden als het inkomen van ondernemingen en zelfstandigen.

De afschrijvingen stijgen het gehele jaar met 8,3%. De afschrijvingen zijn ongeveer 45% van het bruto exploitatiesaldo. Dit resulteert voor het vierde kwartaal in een daling van het netto exploitatiesaldo van -4,0%.

Voor het gehele jaar 2001 is de waardestijging van het BBP gelijk aan 5,9%. Met een stijging van de lonen met 7,2% blijft er voor het bruto exploitatiesaldo nog 3,5% stijging over. Na aftrek van de afschrijvingen stijgt het netto exploitatiesaldo nog gering met 0,2%.

Ook in het vierde kwartaal is er nog sprake van een lichte stijging van de dollarkoers en een sterke daling van de prijs van de olieproducten ten opzichte van datzelfde kwartaal in 2000. Hierdoor zijn de verbruiksprijzen minder sterk gestegen dan de afzetprijzen. De reeds in de vorige kwartalen geconstateerde ruilvoetverbetering bij een beperkt aantal bedrijfsklassen is nu bij vrijwel alle bedrijfsklassen te zien.

Loonsom groeit sneller dan BBP

De totale loonsom stijgt in het vierde kwartaal met 7,0%. Dat is evenveel als in het derde kwartaal. De loonsomontwikkeling is de som van een iets afvlakkende werkgelegenheids groei en een lichte versnelling van de loonkostenstijging per arbeidsjaar. In enkele bedrijfstakken zijn nieuwe CAO's van kracht geworden, die bijdragen aan de opwaartse ontwikkeling.

De loonsom in de zorg en overige dienstverlening stijgt steeds sneller. In het vierde kwartaal loopt de stijging op naar meer dan 9%: de hoogste stijging van alle bedrijfstakken. Oorzaak is niet alleen de hoogste werkgelegenheids groei, maar nu ook de beloning per arbeidsjaar die in het vierde kwartaal meer dan gemiddeld toeneemt. Andere bedrijfsklassen met bovengemiddelde stijgingen zijn de financiële en zakelijke dienstverlening, de telecommunicatie en nu ook de overheid. Ruim onder het gemiddelde is de loonsomontwikkeling in de industrie.

Stijging indirecte belastingen vlakt geleidelijk af

Door de verhoging op 1 januari 2001 van het BTW-tarief van 17,5% naar 19% en van de Regulerende Energiebelasting en de sterk gestegen prijzen blijft ook in het vierde kwartaal de stijging

van de indirecte belastingen vrij hoog met 6,4%. Dit cijfer is echter lager dan in het derde kwartaal. De stijging wordt namelijk getemperd door de teruggelopen autoverkopen met -6,5% in volume en de daling in de investeringen met -1,2% in volume.

De waardegroei van de verleende subsidies aan bedrijven loopt iets terug naar 4,1%.

Primaire inkomenssaldo vrijwel ongewijzigd

De uit het buitenland ontvangen dividenden, rente en andere primaire inkomens zijn in het vierde kwartaal gedaald met -28,2% ten opzichte van een jaar eerder. De betaalde primaire inkomens dalen met -28,7%. Dit resulteert in een positief saldo van 1,1 miljard tegenover 1,4 miljard in het vierde kwartaal 2000.

Het primaire inkomen, dat uit het buitenland wordt ontvangen of aan het buitenland wordt betaald, bestaat voor de helft uit rente en voor een kwart uit dividenden. De rest wordt gevormd door lonen en andere inkomens.

Door de stabilisatie van het primaire inkomenssaldo ligt in het vierde kwartaal de ontwikkeling van het bruto nationaal product (BNP) met 4,1% iets onder die van het BBP (4,5%).

Saldo secundaire inkomens blijft verbeteren

Evenals in het derde kwartaal is de ontwikkeling van de ontvangen secundaire inkomens veel sterker dan die van de betaalde secundaire inkomens. De ontvangen inkomens stijgen met 19,2%; de betaalde inkomens nemen af met 3,0%. Hierdoor vermindert het negatieve saldo van -1,4 miljard tot -1,1 miljard.

Door bovenstaande ontwikkeling komt de groei van het beschikbaar nationaal inkomen (BNI) met 4,4% nog boven die van het BNP (4,1%).

Besparingen stabiel

Doordat de loonontwikkeling (7,0%) sterker is dan de groei van de consumptieve bestedingen (6,1%) en door de stabilisatie van het gezamenlijke saldo van de primaire en secundaire inkomens, nemen de nationale besparingen toe met 0,1 miljard.

Investeringen in buitenland nemen licht toe

Door de licht positieve ontwikkeling van de besparingen en de dalende binnenlandse investeringen (inclusief voorraadintering), neemt het positieve saldo van de Nederlandse investeringen en beleggingen in het buitenland toe van 5,6 miljard naar 6,3 miljard.

6. Prijsontwikkelingen 2001 geanalyseerd

6.1 Inleiding

Het jaar 2001 wordt gekenmerkt door uiteenlopende prijsontwikkelingen per bestedingscategorie. De prijsmutatie van de consumptieve bestedingen van huishoudens loopt op van 2,8% in 2000 naar 4,2% in 2001, de hoogste stijging sinds 1982. De stijging van de gemiddelde uitvoerprijs vertraagt daarentegen van 8,8% in 2000 naar 1,5% in 2001. Belangrijke verklaring is het verschil in doorwerking van de energieprijsstijging. De forse stijging van de internationale energieprijs in 2000 werkt snel door in de uitvoerprijs, maar met een aanzienlijke vertraging in de consumptieprijs. De lagere energieprijs in 2001 is vervolgens duidelijk zichtbaar in de uitvoerprijs maar nauwelijks in de consumptieprijs. Andere oorzaken van het verschil in ontwikkeling zijn de verhoging van het hoge BTW-tarief en het verschil in samenstelling van het uitvoerpakket en het consumptiepakket.

In dit artikel wordt de prijsontwikkeling in 2001 per finale bestedingscategorie ten opzichte van het voorgaande jaar verklaard uit de onderliggende prijsveranderingen van de primaire kosten, te weten:

- de BTW en andere (niet-)productgebonden belastingen en subsidies
- de invoer van goederen en diensten
- de beloning van werknemers
- het exploitatieoverschot van bedrijven

Voor deze analyse is gebruik gemaakt van input-outputanalyse. Hierbij worden de prijsveranderingen van de primaire kosten-categorieën toegerekend aan de finale bestedingen (zie de bijlage met de statistische verantwoording voor een verdere uitleg).

Paragraaf 6.2 schetst een algemeen beeld van de prijsontwikkelingen in 2001. In de daaropvolgende paragrafen komen de onderliggende oorzaken en hun relatieve belang voor de prijsstijging van respectievelijk de uitvoer, de consumptie door huishoudens en de investeringen aan de orde.

6.2 Prijsontwikkelingen

De prijsontwikkelingen van de primaire kostencategorieën liepen in 2001 behoorlijk uiteen (zie staat 14). De prijsstijging van de totale invoer bedroeg slechts 0,6%. Daarachter zitten sterk uiteenlopende prijsmutaties voor onderdelen. Zo liet ruwe aardolie in 2000 nog een extreme prijsstijging zien, maar is er in 2001 sprake van een prijsdaling met ruim 12%. De daling van de prijs van ingevoerde aardolieproducten (bijna 6%) hangt hiermee samen. De invoer van de overige goederen en de diensten stijgt gemiddeld met 1,5% in prijs.

In 2001 is het hoge BTW-tarief van 17,5% verhoogd naar 19%. Als gevolg daarvan is de "prijs" van de BTW extra toegenomen tot ruim 9%. De overige belastingen, waaronder de opnieuw verhoogde regulerende energiebelasting (REB), en subsidies laten met mutaties net onder de 4% een gematigder prijsontwikkeling zien.

Naast de invoer en de indirecte belastingen en subsidies hebben de prijsontwikkelingen van de lonen en van het exploitatieoverschot van de bedrijven een belangrijke invloed op het prijspeil. In verband met het residu karakter van het exploitatieoverschot is het voor de analyse van groot belang hoe de prijscomponent van de lonen precies wordt gedefinieerd. Hierbij wordt in dit artikel aangesloten bij wijze waarop in het algemeen in de nationale rekeningen een waardeontwikkeling in een volumeontwikkeling en een prijsontwikkeling wordt ontbonden. Veranderingen in het aantal gewerkte uren worden gezien als een volumecomponent.

Verder betekent het dat een verandering van de kwaliteit van de arbeid als een volumeverandering wordt gezien. Bij de prijsanalyse is aangenomen dat incidentele loonstijgingen een gevolg zijn van veranderingen in de kwaliteit van de arbeid en dus een volumecomponent van de loonstijging representeren en geen deel uitmaken van de prijsindex.

Staat 14
Primaire kosten, invoer en finale bestedingen: prijsontwikkelingen

	2001	% prijsverandering t.o.v. het voorgaande jaar
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	4,7	
BTW	9,3	
Belastingen op productie en invoer	3,5	
Subsidies	3,8	
Beloning van werknemers	4,7	
Exploitatie-overschot	3,9	
w.v. :		
Delfstoffenwinning	13,6	
Aardolie-industrie	21,7	
Basismetaleindustrie	-72,0	
Energie- en waterleidingbedrijven	-6,7	
Bouwnijverheid	13,7	
Detailhandel	15,1	
Communicatiebedrijven	-6,9	
Exploitatie van onroerende goederen	1,1	
Overige bedrijfstakken	3,7	
Invoer goederen en diensten	0,6	
w.v. :		
Ruwe aardolie	-12,2	
Aardolieproducten	-5,7	
Overige goederen en diensten	1,5	
Uitvoer goederen en diensten	1,5	
Consumptie door huishoudens	4,2	
Bruto investeringen in vaste activa	3,9	

Als prijsindex is per bedrijfsklasse gekozen voor de index van de ontwikkeling van het CAO-loon per uur.

In de analyse wordt alleen gekeken naar de aangekochte arbeid. De wijze waarop de arbeid is aangewend in het productieproces speelt geen rol bij de bepaling van de volume en de prijscomponent. Dit betekent bijvoorbeeld dat een verandering van de arbeidsproductiviteit geen invloed heeft op de ontbinding van de lonen in een prijs- en een volumecomponent ¹⁾.

In vergelijking met 2000 vertonen de lonen een versnelde toename, gemeten aan de hand van de CAO-afspraken. De gemiddelde CAO-loonstijging (loon per uur) bedraagt in 2001 4,7%, tegenover 3,3% in 2000.

De prijs van het exploitatieoverschot representeert als residu het verschil tussen de gemiddelde prijsontwikkeling van de productie (afzet) en van het verbruik (inclusief lonen en indirecte belastingen). De prijsindex (en de volume-index) van het exploitatieoverschot wordt beïnvloed door de wijze waarop de prijsontwikkeling van de lonen en andere inputs wordt vastgesteld. De prijsindex van de lonen is zodanig vastgesteld dat een verandering van de arbeidsproductiviteit daarop geen invloed heeft. Effecten van een verandering van de arbeidsproductiviteit slaan volledig neer bij het exploitatieoverschot en wel in de volume-component. Bijvoorbeeld: een daling van de arbeidsproductiviteit drukt de waardeontwikkeling van het exploitatieoverschot. Een

dergelijke daling wordt in deze analyse gezien als een daling van de volumecomponent van het exploitatieoverschot en heeft geen invloed op de prijscomponent.

In 2001 is de gemiddelde prijsstijging van het exploitatieoverschot 3,9%. Op detailniveau treden er aanzienlijke verschillen op. De delfstoffenwinning laat een forse prijsstijging zien als gevolg van de vertraagde doorwerking van de stijging van de energieprijzen in 2000. Ook bij de aardolieraffinaderijen stijgt de prijs van het exploitatieoverschot flink, zij het minder dan in 2000. De daling van de grondstofprijzen wordt blijkbaar niet volledig of met vertraging aan de afnemers doorgegeven.

De detailhandel laat een positieve prijsontwikkeling van het exploitatieoverschot zien. Dit is onder andere het gevolg van de verruiming van de detailhandelsmarges bij de supermarkten, na de prijsoorlog in 2000.

In de basismetaleen staan de winstmarges behoorlijk onder druk. Dit geldt ook voor de telecomsector, waar de daling van de tarieven van de mobiele telefonie doorzet.

De prijsontwikkelingen van de primaire kosten vinden hun weerklank in de prijsmutaties van de finale bestedingen. Voor de consumptie door huishoudens resulteert dit in een prijsstijging van 4,2%, de hoogste sinds vele jaren. De BTW-verhoging draagt hieronder andere aan bij.

De prijsstijging van de uitvoer is met 1,5% veel gematigder. Hier speelt geen BTW-effect en de prijsdaling van energie en energieproducten remt de prijsontwikkeling.

De prijsstijging van de investeringen bedraagt 3,9%. Naast de BTW speelt hier ook de stijging van de prijzen van nieuwe woningen een rol.

In de volgende paragrafen worden de verbanden tussen de prijsstijging van de primaire kosten en de finale bestedingen gekwantificeerd.

6.3 Uitvoer van goederen en diensten

In 2001 kent de export een bescheiden prijsontwikkeling: 1,5%. Ter vergelijking: in de jaren 1997–2000 bedroegen de prijsmutaties respectievelijk 2,7%, –1,4%, –0,5% en 8,8%. De stijging in 2000 was een gevolg van zeer sterk stijgende prijzen van energiedragers en daarvan gemaakte producten.

Staat 15
Prijsopbouw van de uitvoer van goederen en diensten

	2001
	<i>in procentpunten prijsverandering uitvoer</i>
BTW	0,0
Belastingen en subsidies	0,0
Invoer goederen en diensten	0,0
w.v.:	
Ruwe aardolie	–0,5
Aardolieproducten	–0,1
Overige goederen en diensten	0,6
Beloning van werknemers	1,0
w.v.:	
Landbouw, delfstoffenwinning, industrie en nutsbedrijven	0,4
Horeca, handel en reparatie	0,2
Overige commerciële dienstverlening	0,3
Overige bedrijfstakken	0,1
Exploitatie-overschot	0,7
w.v.:	
Delfstoffenwinning	0,4
Aardolieproducten	0,1
Basismetaleenindustrie	–0,2
Overige bedrijfstakken	0,4
Niet gespecificeerd	–0,3
Prijsmutatie uitvoer goederen en diensten	1,5

In 2001 zorgen de dalende prijzen van ruwe aardolie en aardolieproducten ervoor dat de invloed van de prijzen van ingevoerde producten op het prijspeil van de export neutraal is.

Hogere lonen leiden tot een stijging van de gemiddelde exportprijs met 1%. Met name de bijdrage van de lonen in de commerciële dienstverlening is opvallend.

De invloed van het exploitatieoverschot van de bedrijven op de exportprijzen is met 0,7% in 2001 betrekkelijk bescheiden. Het grootste deel hiervan wordt gevonden bij de delfstoffenwinning waar de energieprijsstijging in 2000 met vertraging doorwerkt. De sterke daling van de prijscomponent van het exploitatieoverschot van de basismetaleenindustrie wordt grotendeels veroorzaakt door ontwikkeling op de internationale markt. Dit wordt geïllustreerd door de negatieve bijdrage in de verandering van de gemiddelde exportprijs in 2001.

Er resteert een niet gespecificeerde bijdrage van –0,3%. De oorzaak is dat het analysemodel een zekere oververklaring geeft. Zie voor een toelichting hierop de bijlage met de statistische verantwoording.

6.4 Consumptieve bestedingen door huishoudens

In 2001 stijgt de gemiddelde prijs van de consumptieve bestedingen van gezinshuishoudingen met 4,2%. Deze stijging ligt hoger dan in voorgaande jaren. Ter vergelijking: in de periode 1997–2000 bedroegen de prijsmutaties respectievelijk 2,0%, 1,7%, 1,9% en 2,8%.

Staat 16
Prijsopbouw van de consumptie van huishoudens

	2001
	<i>in procentpunten prijsverandering consumptie</i>
BTW	0,8
Belastingen en subsidies	0,1
Invoer goederen en diensten	0,5
w.v.:	
Ruwe aardolie	–0,1
Overige goederen en diensten	0,6
Beloning van werknemers	1,2
w.v.:	
Landbouw, delfstoffenwinning, industrie en nutsbedrijven	0,2
Horeca, handel en reparatie	0,4
Overige commerciële dienstverlening	0,3
Overige bedrijfstakken	0,3
Exploitatie-overschot	1,1
w.v.:	
Delfstoffenwinning	0,0
Detailhandel	0,4
Communicatiebedrijven	–0,1
Exploitatie van onroerende goederen	0,1
Overige bedrijfstakken	0,7
Niet gespecificeerd	0,4
Prijsmutatie consumptie door huishoudens	4,2

Net als bij de uitvoer is de invloed van de invoerprijzen in 2001 met een half procentpunt betrekkelijk bescheiden.

De bijdrage van de BTW tot de prijsmutatie van de gezinsconsumptie bedraagt 0,8%. Hiervan is 0,6% een gevolg van de verhoging van het hoge BTW-tarief van 17,5% naar 19%.

Loonstijgingen, met name in de dienstensector, verklaren 1,2% van de prijsstijging van de gezinsconsumptie. Een vrijwel even grote bijdrage levert het exploitatieoverschot van de bedrijven. Opvallend is de bijdrage van het exploitatieoverschot van de detailhandel. In 2000 was als gevolg van de hierboven gememoreerde supermarktoorlog nog sprake van een drukkend effect op het prijspeil.

Er resteert een prijsstijging van een kleine 0,4% die niet verder kan worden gespecificeerd.

6.5 Investerings in vaste activa (bruto)

In 2001 stijgt de gemiddelde prijs van nieuwe vaste activa met 3,9%. Ter vergelijking: in de jaren 1997–2000 bedroegen de prijsmutaties respectievelijk 1,3%, 2,0%, 2,5% en 4,0%.

Staat 17

Prijsopbouw van de bruto investeringen in vaste activa

	2001
	<i>in procentpunten prijsverandering investerings</i>
BTW	0,7
Belastingen en subsidies	0,3
Invoer goederen en diensten	0,4
w.v.:	
Ruwe aardolie	-0,1
Overige goederen en diensten	0,5
Beloning van werknemers	1,6
w.v.:	
Landbouw, delfstoffenwinning, industrie en nutsbedrijven	0,2
Bouwnijverheid	0,6
Horeca, handel en reparatie	0,2
Overige commerciële dienstverlening	0,5
Overige bedrijfstakken	0,1
Exploitatie-overschot	0,9
w.v.:	
Bouwnijverheid	0,8
Overige bedrijfstakken	0,1
Niet gespecificeerd	0,1
Prijsmutatie bruto investeringen in vaste activa	3,9

Het optrekken van het hoge BTW-tarief heeft net als bij de gezinsconsumptie een verhogend effect op het prijspeil. De invloed van de overige belastingen op het prijspeil is bij de investeringen groter dan bij de consumptie door huishoudens. Dit wordt veroorzaakt door de overdrachtsbelasting. De prijscomponent van deze belasting is aanzienlijk gestegen als gevolg van de stijgende kooprijzen van bestaande woningen.

De invloed van de invoer op het prijspeil van de investeringen is in 2001 bescheiden. Naar type betreft dit vooral machines, computers en vervoermiddelen.

Meer dan veertig procent van de prijsstijging van investeringen kan worden toegeschreven aan de stijging van het loonpeil. Het gaat met name om de bouwnijverheid en de commerciële dienstverlening waar de prijs van de lonen in 2001 meer stijgt dan gemiddeld.

De prijscomponent van het exploitatieoverschot van de bouwnijverheid stijgt in 2001 met bijna 14% (zie paragraaf 6.2). Dit verklaart 0,8% van de gemiddelde prijsstijging van de investeringen.

Er resteert een prijsstijging van 0,1% die niet verder kan worden gespecificeerd.

Noot in de tekst

- 1) Deze wijze van analyseren wijkt daarmee af van de aanpak van het Centraal Planbureau (zie bijvoorbeeld Centraal Economisch Plan 2002, pag. 73). Het verschil zit vooral in de arbeidskosten. Een verandering van de arbeidsproductiviteit slaat in de CPB-analyse neer in de arbeidskosten.

Bijlage: Statistische verantwoording

1. Prijsindices primaire kosten

BTW

De prijsindex is het product van de tariefsontwikkeling en de prijsindex van de producten waarover BTW wordt geheven.

Overige belastingen en subsidies op productie en invoer

Bij een belasting geheven naar de hoeveelheid is de prijsindex gelijk aan de tariefsindex. Bij een belasting geheven naar de waarde is de prijsindex het product van de tariefstijging en de prijsindex van de producten waarover de belasting wordt geheven.

Beloning van werknemers

Als prijsindex is per bedrijfsklasse gekozen de index van de ontwikkeling van het CAO-loon per uur. Dit betekent dat alle andere veranderingen van de beloning van werknemers (bijvoorbeeld incidentele loonstijgingen) worden gezien als volumeveranderingen.

Exploitatieoverschot van bedrijven

De prijsindex van het exploitatieoverschot per bedrijfsklasse is de resultante van de prijsontwikkeling van de productie en de gemiddelde prijsontwikkeling van de kosten die zijn gemaakt ten behoeve van de productie (intermediair verbruik van goederen en diensten (uit binnenland of uit invoer), arbeidskosten en betaalde niet-productgebonden indirecte belastingen en subsidies).

2. Input-output-analyse

Input-outputanalyse stelt in staat om een verband te leggen tussen de primaire kosten van bedrijven en de finale producten waartoe deze primaire kosten uiteindelijk leiden. Omgekeerd: elke finale bestedingscategorie kan volledig worden opgedeeld in de primaire kosten (inclusief invoer) die zijn gemaakt om de gebruikte goederen en diensten te vervaardigen. Daarbij gaat het niet alleen om de primaire kosten bij de directe producent, maar ook om de primaire kosten in alle voorafgaande fasen in de productieketen.

Dit biedt de mogelijkheid om een gedetailleerd verband te leggen tussen de prijsontwikkeling van de primaire kosten en de finale bestedingen per categorie: prijsmutaties van finale bestedingen per categorie worden verklaard uit prijsmutaties van primaire kosten per categorie. Bij de primaire kosten wordt niet alleen gedetailleerd naar kostensoort (lonen, invoer, exploitatieover-

schot) maar daarbinnen ook naar productgroepen en bedrijfsklassen.

3. Prijsdifferentiatie

Bij input-outputanalyse, dus ook bij prijsanalyse met behulp van input-outputanalyse, worden noodgedwongen enkele vereenvoudigende veronderstellingen gemaakt. Een zeer belangrijke veronderstelling is dat de gemiddelde prijsverandering van de productie van een bedrijfsgroep geldt voor alle afnemers van de producten. Dit betekent bijvoorbeeld dat als de productie van een bedrijfsgroep zowel in het binnenland als in het buitenland wordt afgezet wordt aangenomen dat de prijsverandering in beide gevallen dezelfde is. Dit behoort in de praktijk uiteraard niet het geval te zijn. De uitkomsten die in dit artikel worden gepresenteerd zijn hiervoor globaal gecorrigeerd. Het kan echter niet geheel worden uitgesloten dat nog (marginale) effecten van prijsdifferentiatie zijn blijven zitten.

4. Oorzaak van niet-gespecificeerde bijdragen aan prijsmutaties

In dit artikel wordt de prijsontwikkeling in 2001 geanalyseerd. De prijsontwikkelingen die worden geanalyseerd zijn ontleend aan de kwartaalrekeningen. Bij de kwartaalrekeningen worden, net als in de rest van de nationale rekeningen, prijsindices op geaggregeerd niveau samengesteld met behulp van de formules van Paasche. Dit houdt in dat prijsontwikkelingen op detailniveau worden samengewogen met de waarde van die transacties in 2001. Idealiter zou daarom voor de prijsanalyse, waarbij impliciet ook sprake is van weging, een input-outputtabel van 2001 moeten worden gebruikt. Helaas is deze tabel nog niet beschikbaar. Daarom is noodgedwongen gebruik gemaakt van de input-outputtabel van 2000. Het gevolg van het gebruiken van een ander wegingsjaar is dat de verklaring van de prijsmutatie van de finale bestedingen uit de prijsontwikkeling van de primaire kosten onvolledig (of meer dan volledig) kan zijn. Het verschil tussen de 'verklaarde' prijsmutatie per finale bestedingscategorie en de werkelijke prijsmutatie is in de staten aangegeven als 'niet-gespecificeerd'. Deze posten kunnen ook nog resten van de gevolgen van prijsdifferentiatie bevatten.

Tabellen

De tabellen in deze publicatie bestaan ieder uit meerdere delen. De omschrijvingen zijn per deel afwisselend in het Nederlands en in het Engels afgedrukt.

1. Goederen- en dienstentotalen
 - 1.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 1.1.2 Volumemutaties, gecorrigeerde reeks
 - 1.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 1.2.2 Waardemutaties, gecorrigeerde reeks
 - 1.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
 - 1.3.2 Waarden, gecorrigeerde reeks
2. Bruto binnenlands product naar bedrijfstakken
 - 2.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 2.1.2 Volumemutaties, gecorrigeerde reeks
 - 2.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 2.2.2 Waardemutaties, gecorrigeerde reeks
 - 2.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
 - 2.3.2 Waarden, gecorrigeerde reeks
3. Beloning van werknemers en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product
 - 3.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 3.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
 - 3.3.2 Banen en arbeidsvolume werknemers
4. Consumptieve bestedingen
 - 4.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 4.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 4.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
5. Investerings in vaste activa (bruto)
 - 5.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 5.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 5.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
6. Invoer van goederen en diensten
 - 6.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 6.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 6.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
7. Uitvoer van goederen en diensten
 - 7.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 7.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 7.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks
8. Binnenlands product, nationaal product, nationaal inkomen en lopende transacties van Nederland met het buitenland
 - 8.1.1 Volumemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 8.2.1 Waardemutaties, oorspronkelijke reeks
 - 8.3.1 Waarden, oorspronkelijke reeks

Tables

The tables in this publication each consist of several parts. The descriptions are alternatingly either in English or in Dutch.

1. Supply and disposition of goods and services
 - 1.1.1 Volume changes, original series
 - 1.1.2 Volume changes, final adjusted series
 - 1.2.1 Value changes, original series
 - 1.2.2 Value changes, final adjusted series
 - 1.3.1 Values, original series
 - 1.3.2 Values, final adjusted series
2. Gross domestic product by kind of economic activity
 - 2.1.1 Volume changes, original series
 - 2.1.2 Volume changes, adjusted series
 - 2.2.1 Value changes, original series
 - 2.2.2 Value changes, adjusted series
 - 2.3.1 Values, original series
 - 2.3.2 Values, adjusted series
3. Compensation of employees and other income components of domestic product
 - 3.2.1 Value changes, original series
 - 3.3.1 Values, original series
 - 3.3.2 Jobs and labour input of employees
4. Final consumption
 - 4.1.1 Volume changes, original series
 - 4.2.1 Value changes, original series
 - 4.3.1 Values, original series
5. Fixed capital formation (gross)
 - 5.1.1 Volume changes, original series
 - 5.2.1 Value changes, original series
 - 5.3.1 Values, original series
6. Imports of goods and services
 - 6.1.1 Volume changes, original series
 - 6.2.1 Value changes, original series
 - 6.3.1 Values, original series
7. Exports of goods and services
 - 7.1.1 Volume changes, original series
 - 7.2.1 Value changes, original series
 - 7.3.1 Values, original series
8. Domestic product, national income and current transactions of the Netherlands with the rest of the world
 - 8.1.1 Volume changes, original series
 - 8.2.1 Value changes, original series
 - 8.3.1 Values, original series

Tabel / Table 1.1.1
Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Supply and disposition of goods and services, original series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar											
	2000□	2001●	1999■				2000□				2001●			
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV			
	%													
1 Bruto binnenlands product (marktprijzen)	3,5	1,1	4,8	4,7	4,0	3,1	2,2	1,5	1,6	1,0	0,4			
2 Invoer van goederen en diensten	9,4	0,9	8,8	9,8	10,8	8,2	8,8	5,9	1,8	1,3	-5,0			
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	5,6	1,0	6,2	6,5	6,4	4,9	4,6	3,2	1,7	1,1	-1,7			
Consumptie														
4 door huishoudens incl. IZWh	3,8	1,2	3,8	5,2	3,4	3,1	3,4	1,0	1,5	1,1	1,3			
5 door de overheid	1,9	3,4	3,1	1,7	2,1	1,8	1,8	3,4	3,6	3,2	3,3			
Bruto investeringen in vaste activa														
6 door bedrijven	3,1	-2,1	9,9	3,8	6,4	1,7	0,5	-0,9	-2,7	-2,8	-2,2			
7 door de overheid	8,1	5,1	7,5	14,3	11,7	3,6	4,3	3,9	3,8	8,1	4,5			
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾			
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	3,1	1,1	5,5	4,5	4,7	1,7	1,6	1,6	1,2	1,5	0,1			
10 Uitvoer van goederen en diensten	9,5	0,9	7,4	9,7	9,1	10,0	9,3	5,4	2,4	0,4	-4,1			
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	5,6	1,0	6,2	6,5	6,4	4,9	4,6	3,2	1,7	1,1	-1,7			

¹⁾ Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.1.2
Supply and disposition of goods and services, final adjusted series (volume changes)
Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks (volumemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter											
	2000□	2001●	1999■				2000□				2001●			
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV			
	%													
1 Gross domestic product (market prices)	3,5	1,1	1,3	0,8	0,6	0,5	0,7	0,0	0,3	0,0	0,0			
2 Imports of goods and services	9,4	0,9	3,4	1,2	3,1	1,7	2,1	-0,8	-1,2	-0,2	-1,8			
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	5,6	1,0	2,0	1,0	1,5	1,0	1,2	-0,3	-0,3	-0,1	-0,7			
Consumption														
4 by households incl. NPISH	3,8	1,2	1,1	1,7	0,2	0,8	0,6	-0,8	0,9	0,7	0,5			
5 by general government	1,9	3,4	1,0	-0,7	1,0	0,7	0,8	1,0	1,0	0,4	0,9			
Gross fixed capital formation														
6 by enterprises	3,1	-2,1	1,6	0,0	1,5	-1,1	-0,1	-0,9	-0,9	-0,8	0,4			
7 by general government	8,1	5,1	2,6	4,1	0,2	-1,6	2,0	3,2	1,5	1,2	-2,6			
8 Changes in inventories ¹⁾			
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	3,1	1,1	1,3	0,1	1,1	-0,3	0,7	0,1	0,5	0,3	-0,8			
10 Exports of goods and services	9,5	0,9	3,6	1,9	2,1	2,7	2,0	-1,2	-1,0	-0,3	-0,6			
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	5,6	1,0	2,0	1,0	1,5	1,0	1,2	-0,3	-0,3	-0,1	-0,7			

¹⁾ Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 1.2.1
Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Supply and disposition of goods and services, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar											
	2000□	2001●	1999■					2000□					2001●	
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	
	%													
1 Bruto binnenlands product (marktprijzen)	7,3	5,9	6,7	8,1	7,7	6,9	6,6	7,3	6,4	5,6	4,5			
2 Invoer van goederen en diensten	18,9	1,5	14,2	18,9	20,1	17,9	18,8	9,6	4,7	1,1	-8,3			
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	11,5	4,2	9,4	12,0	12,1	10,9	11,1	8,2	5,8	3,9	-0,5			
Consumptie														
4 door huishoudens incl. IZWh	6,6	5,4	6,1	7,8	6,2	5,8	6,8	5,3	6,0	5,3	5,2			
5 door de overheid	6,3	8,2	7,1	6,3	6,6	6,5	6,0	8,2	8,2	8,5	8,0			
Bruto investeringen in vaste activa														
6 door bedrijven	7,4	1,6	13,5	8,3	10,4	5,9	4,9	3,1	1,4	0,8	0,9			
7 door de overheid	11,9	9,8	10,2	15,0	17,0	7,7	8,9	8,0	8,9	13,0	9,2			
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾			
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	6,7	5,4	8,6	8,2	8,1	5,1	5,4	6,0	5,6	6,2	3,9			
10 Uitvoer van goederen en diensten	19,2	2,5	10,6	18,0	18,6	20,1	19,9	11,3	6,1	0,7	-6,6			
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	11,5	4,2	9,4	12,0	12,1	10,9	11,1	8,2	5,8	3,9	-0,5			

¹⁾ Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.2.2
Supply and disposition of goods and services, final adjusted series (value changes)
Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter											
	2000□	2001●	1999■					2000□					2001●	
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV			
	%													
1 Gross domestic product (market prices)	7,3	5,9	1,8	2,0	1,7	1,4	2,2	1,9	0,7	0,8	0,8			
2 Imports of goods and services	18,9	1,5	6,4	3,9	4,7	4,3	3,1	-1,7	-0,8	-1,9	-3,3			
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	11,5	4,2	3,5	2,7	2,9	2,5	2,6	0,5	0,1	-0,2	-0,7			
Consumption														
4 by households incl. NPISH	6,6	5,4	1,6	2,6	0,8	1,7	1,8	0,7	1,7	1,3	1,3			
5 by general government	6,3	8,2	2,0	1,2	1,7	1,4	2,1	2,3	2,1	2,0	1,6			
Gross fixed capital formation														
6 by enterprises	7,4	1,6	2,5	0,8	2,6	0,1	1,0	-0,2	0,1	-0,1	1,1			
7 by general government	11,9	9,8	2,6	5,4	2,1	-1,4	4,2	3,2	3,9	1,4	-1,4			
8 Changes in inventories ¹⁾			
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	6,7	5,4	1,9	1,4	1,6	0,6	1,9	1,5	1,4	1,1	0,2			
10 Exports of goods and services	19,2	2,5	5,1	6,1	3,7	5,5	3,1	-0,9	-0,9	-1,7	-3,2			
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	11,5	4,2	3,5	2,7	2,9	2,5	2,6	0,5	0,1	-0,2	-0,7			

¹⁾ Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 1.3.1
Goederen- en dienstentotalen, oorspronkelijke reeks
Supply and disposition of goods and services, original series

	2000□	2001●	2000□					2001●			
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
<i>mld euro</i>											
1 Bruto binnenlands product (marktprijzen)	401,1	424,8	98,5	97,0	102,1	97,0	105,0	104,1	108,7	102,4	109,7
2 Invoer van goederen en diensten	250,1	253,7	57,3	59,0	61,7	61,4	68,0	64,6	64,6	62,1	62,4
3 (1+2) Beschikbaar voor finale bestedingen (bruto)	651,2	678,6	155,8	156,0	163,8	158,4	173,0	168,7	173,3	164,5	172,1
Consumptie											
4 door huishoudens incl. IZWh	199,9	210,7	48,8	48,2	50,5	49,0	52,1	50,8	53,5	51,6	54,8
5 door de overheid	91,2	98,7	22,0	21,6	24,1	22,1	23,3	23,4	26,1	24,0	25,2
Bruto investeringen in vaste activa											
6 door bedrijven	78,2	79,4	19,9	19,2	20,7	17,4	20,9	19,8	21,0	17,5	21,0
7 door de overheid	12,7	14,0	3,3	2,8	3,2	3,1	3,6	3,0	3,5	3,5	4,0
8 Veranderingen in voorraden ¹⁾	-0,4	-0,7	0,4	0,2	-0,5	0,2	-0,4	0,6	-0,6	0,8	-1,6
9 (4 t/m 8) Nationale finale bestedingen (bruto)	381,6	402,1	94,4	92,1	98,2	91,8	99,5	97,6	103,6	97,4	103,4
10 Uitvoer van goederen en diensten	269,6	276,5	61,3	63,9	65,6	66,6	73,5	71,1	69,6	67,1	68,7
11 (9+10) Totale finale bestedingen (bruto)	651,2	678,6	155,8	156,0	163,8	158,4	173,0	168,7	173,3	164,5	172,1

¹⁾ Inclusief saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

Table / Tabel 1.3.2
Supply and disposition of goods and services, final adjusted series
Goederen- en dienstentotalen, gecorrigeerde reeks

	2000□	2001●	2000□					2001●			
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
<i>bln euro</i>											
1 Gross domestic product (market prices)	401,1	424,8	95,9	97,8	99,4	100,8	103,0	105,1	105,8	106,6	107,4
2 Imports of goods and services	250,1	253,7	56,4	58,6	61,4	64,0	66,1	64,9	64,4	63,2	61,1
3 (1+2) Disposable for final expenditure (gross)	651,2	678,6	152,3	156,4	160,8	164,9	169,1	170,0	170,2	169,8	168,6
Consumption											
4 by households incl. NPISH	199,9	210,7	47,8	49,1	49,4	50,3	51,1	51,5	52,4	53,1	53,8
5 by general government	91,2	98,7	22,0	22,2	22,6	22,9	23,4	24,0	24,5	24,9	25,3
Gross fixed capital formation											
6 by enterprises	78,2	79,4	19,0	19,1	19,6	19,6	19,8	19,8	19,8	19,8	20,0
7 by general government	12,7	14,0	3,0	3,1	3,2	3,1	3,3	3,4	3,5	3,6	3,5
8 Changes in inventories ¹⁾	-0,4	-0,7	0,5	0,0	0,2	-0,3	-0,3	0,3	0,1	0,0	-1,2
9 (4 to 8) National final expenditure (gross)	381,6	402,1	92,2	93,5	95,1	95,6	97,4	98,9	100,3	101,4	101,6
10 Exports of goods and services	269,6	276,5	59,7	63,3	65,6	69,3	71,4	70,8	70,1	68,9	66,7
11 (9+10) Total final expenditure (gross)	651,2	678,6	152,3	156,4	160,8	164,9	169,1	170,0	170,2	169,8	168,6

¹⁾ Including acquisitions less disposals of valuables.

Tabel / Table 2.1.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar																		
	2000□	2001●	1999■					2000□					2001●								
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV						
	%																				
BEDRIJFSTAKKEN																					
Landbouw, bosbouw en visserij	0,9	-2,3	8,6	0,5	-3,9	4,8	1,5	-7,1	-2,4	-0,7	0,1										
Delfstoffenwinning	-2,1	5,7	-16,1	0,2	-1,3	-3,1	-4,9	1,7	5,8	9,5	8,7										
Industrie	4,7	-1,0	7,4	6,7	6,3	3,4	2,8	0,5	0,7	-1,9	-3,2										
Voedings- en genotmiddelenindustrie	2,0	-1,2	5,9	6,5	3,3	-0,3	-0,6	0,7	-2,4	-1,5	-1,4										
Textiel- en lederindustrie	3,0	-1,0	0,3	4,1	6,2	1,7	0,3	2,1	-1,2	-2,7	-2,0										
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	2,7	-1,8	3,6	2,6	5,3	3,2	-0,1	-0,7	-1,4	-2,6	-2,3										
Aardolie-industrie	8,7	-0,3	-5,9	2,6	3,9	2,6	24,0	-4,5	6,8	-2,0	-1,5										
Chemische basisproductenindustrie	10,4	2,1	18,3	19,0	7,2	11,6	5,3	2,3	9,0	1,8	-4,5										
Chemische eindproductenindustrie	2,4	2,3	21,5	3,4	5,7	1,5	-0,8	3,6	2,4	2,3	1,1										
Rubber- en kunststofindustrie	2,4	-3,0	6,8	6,4	6,5	-0,4	-2,9	-2,1	-3,2	-4,3	-2,4										
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	3,2	-0,9	6,9	3,6	4,8	2,3	2,1	-1,8	1,5	-1,5	-1,8										
Machine-industrie	11,4	-1,9	6,0	11,4	11,8	10,8	11,6	-0,7	0,8	-3,6	-4,3										
Elektrotechnische industrie	12,5	-2,4	9,3	12,7	18,9	9,3	9,9	7,0	1,7	-6,7	-10,9										
Transportmiddelenindustrie	-1,1	-2,6	2,7	-1,2	-0,3	-1,2	-1,6	2,0	0,1	-4,0	-8,6										
Overige industrie	3,0	-1,3	8,5	5,9	4,2	0,7	1,4	-1,8	-1,5	-1,0	-1,0										
Energie- en waterleidingbedrijven	1,6	1,0	6,0	1,8	2,0	1,8	0,8	1,5	1,3	0,3	1,1										
Bouwnijverheid	2,7	1,0	8,3	6,4	4,5	-0,2	-0,1	-0,7	-0,3	3,2	2,1										
Handel, horeca en reparatie	3,2	0,1	6,4	4,2	4,7	2,8	1,3	2,1	0,1	-0,4	-1,4										
Handel en reparatie	3,3	0,3	6,7	4,2	4,9	3,0	1,1	2,4	0,2	0,0	-1,3										
Horeca	3,1	-1,3	3,8	4,4	3,6	1,8	2,9	-0,1	-0,6	-2,6	-2,0										
Vervoer, opslag en communicatie	8,9	3,2	9,4	10,3	10,6	7,7	7,3	5,4	4,3	4,3	-0,9										
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	3,6	-0,5	3,9	3,7	4,0	3,7	3,0	1,1	0,7	0,0	-3,7										
Post en telecommunicatie	19,8	10,3	20,3	24,4	25,1	15,8	15,3	13,7	11,4	12,5	4,4										
Financiële en zakelijke dienstverlening	4,1	1,4	5,1	5,1	4,1	4,2	3,0	1,8	1,9	1,0	0,9										
Financiële instellingen	3,2	0,4	3,9	5,6	4,1	2,9	0,5	-0,5	0,6	0,0	1,3										
Verhuur van en handel in onroerend goed	2,4	1,7	2,6	2,5	2,1	2,5	2,5	2,1	2,0	1,0	1,9										
Uitzendbureaus	1,9	-0,4	6,4	4,1	2,2	2,5	-0,7	1,5	-0,6	-1,0	-1,1										
Overige zakelijke dienstverlening	6,7	2,3	7,8	7,2	6,4	7,2	6,0	3,1	3,4	2,3	0,4										
Overheid	0,6	2,6	1,8	0,6	0,6	0,6	0,6	2,2	2,5	2,6	3,0										
Zorg en overige dienstverlening	2,1	3,7	1,8	2,0	2,0	2,2	2,1	4,2	4,3	3,1	3,3										
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	3,5	1,3	4,9	4,5	4,0	3,1	2,2	1,8	1,8	1,2	0,5										

Table / Tabel 2.1.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series (volume changes)
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks (volumemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter																		
	2000□	2001●	1999■					2000□					2001●								
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV						
	%																				
ECONOMIC ACTIVITIES																					
Agriculture, forestry and fishing	0,9	-2,3	0,6	-1,9	-3,6	8,7	-3,2	-7,3	2,2	6,8	-2,0										
Mining and quarrying	-2,1	5,7	1,9	-0,3	-1,7	-3,1	-0,4	6,7	2,2	-0,1	-0,8										
Manufacturing	4,7	-1,0	2,1	1,1	0,5	0,1	0,4	-0,4	0,6	-2,5	-1,4										
Electricity, gas and water supply	1,6	1,0	0,3	0,1	0,1	1,2	-0,4	0,3	0,3	0,0	0,6										
Construction	2,7	1,0	2,3	1,5	-0,4	-2,9	1,9	0,8	-0,2	0,7	0,6										
Trade, hotels, restaurants and repair	3,2	0,1	2,5	-0,8	1,3	-0,1	0,8	-0,1	-0,5	-0,5	-0,3										
Transport, storage and communication	8,9	3,2	3,4	2,5	1,9	0,1	3,5	0,0	0,5	-0,1	-0,8										
Financial and business service activities	4,1	1,4	1,3	1,4	0,3	1,4	-0,2	0,5	0,3	-0,1	0,6										
Government	0,6	2,6	-0,1	-0,6	0,5	0,5	0,4	0,7	0,8	0,7	0,9										
Care and other service activities	2,1	3,7	0,6	0,0	0,5	1,2	0,6	1,7	0,6	0,4	0,7										
Value added (gross, basic prices)	3,5	1,3	1,5	0,7	0,5	0,6	0,3	0,5	0,5	-0,1	-0,4										

Tabel / Table 2.2.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Gross value added by kind of economic activity, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar											
	2000□	2001●	1999■				2000□				2001●			
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV			
	%													
BEDRIJFSTAKKEN														
Landbouw, bosbouw en visserij	4,1	5,0	3,8	8,8	-3,2	5,5	6,7	0,7	-2,2	12,4	6,9			
Delfstoffenwinning	47,8	19,4	-4,0	42,7	58,9	62,8	40,6	40,5	25,5	8,2	1,5			
Industrie	7,9	2,0	5,1	7,7	10,8	7,2	5,8	5,5	4,6	-0,3	-1,3			
Voedings- en genotmiddelenindustrie	2,7	8,8	8,9	1,3	5,9	-1,0	4,4	12,1	8,6	7,0	7,9			
Textiel- en lederindustrie	0,1	0,1	3,6	5,6	2,7	-1,2	-6,1	0,0	-1,2	-0,3	2,1			
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	3,9	3,4	5,2	4,0	5,3	5,4	1,3	5,8	5,3	1,4	1,2			
Aardolie-industrie	92,7	17,9	-44,3	16,5	109,3	154,8	109,8	60,1	42,3	13,5	-13,3			
Chemische basisproductenindustrie	30,9	-4,0	12,3	43,3	40,8	38,4	8,4	7,4	5,1	-11,1	-16,9			
Chemische eindproductenindustrie	1,0	1,0	14,4	1,5	4,1	0,4	-1,9	2,6	2,4	-0,1	-0,7			
Rubber- en kunststofindustrie	-1,2	1,0	3,7	2,5	0,0	-3,6	-3,9	-1,7	0,7	0,9	4,2			
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	8,2	-5,9	9,1	8,0	11,8	8,0	5,0	-3,3	-3,7	-9,4	-7,2			
Machine-industrie	6,8	-0,3	6,3	8,3	6,6	5,2	6,9	-1,6	1,3	-1,8	0,6			
Elektrotechnische industrie	6,7	-2,6	3,7	7,1	13,0	3,1	4,0	4,7	0,4	-7,4	-8,1			
Transportmiddelenindustrie	-3,4	-4,2	7,5	4,4	-3,0	-6,7	-8,0	-2,1	-2,0	-3,5	-9,1			
Overige industrie	4,2	5,5	9,1	7,0	5,6	1,9	2,6	3,2	5,0	6,1	7,5			
Energie- en waterleidingbedrijven	-5,9	-2,7	-0,1	-13,9	-10,9	0,9	2,5	-3,4	-7,0	-3,3	2,8			
Bouwnijverheid	8,6	8,9	13,9	12,4	10,1	4,9	6,7	6,4	7,6	11,7	10,3			
Handel, horeca en reparatie	5,9	4,4	7,4	6,8	7,1	5,3	4,5	5,8	4,9	5,2	1,9			
Handel en reparatie	5,8	4,1	7,3	6,4	7,0	5,4	4,4	5,6	4,7	5,3	1,1			
Horeca	6,7	6,4	8,5	9,6	7,8	4,5	5,2	7,6	6,0	4,7	7,8			
Vervoer, opslag en communicatie	5,4	5,5	3,9	2,3	4,8	6,1	8,6	7,1	8,1	5,2	1,6			
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	3,5	5,0	1,1	-1,0	1,6	4,9	8,7	7,6	7,4	3,8	1,5			
Post en telecommunicatie	9,4	6,3	9,8	9,1	11,7	8,5	8,3	6,2	9,5	7,9	1,9			
Financiële en zakelijke dienstverlening	8,4	5,1	8,6	9,5	8,8	9,6	5,9	4,8	5,7	4,4	5,2			
Financiële instellingen	10,6	3,3	11,4	14,3	12,1	14,8	2,3	0,5	5,4	-0,3	7,6			
Verhuur van en handel in onroerend goed	5,8	4,0	5,8	6,4	5,8	5,4	5,6	4,6	4,6	3,5	3,4			
Uitzendbureaus	4,9	3,9	6,0	6,2	5,2	6,5	2,1	3,4	2,8	6,2	3,2			
Overige zakelijke dienstverlening	10,1	7,4	10,0	9,8	10,1	11,0	9,5	8,4	7,6	8,1	5,7			
Overheid	4,7	7,4	6,0	4,5	4,4	4,8	5,0	6,5	7,1	7,1	9,1			
Zorg en overige dienstverlening	7,4	9,4	7,8	8,1	7,6	7,6	6,3	9,0	9,2	9,3	10,0			
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	7,6	5,7	6,8	8,1	7,9	7,6	6,7	7,0	6,2	5,3	4,5			

Table / Tabel 2.2.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series (value changes)
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on previous quarter											
	2000□	2001●	1999■				2000□				2001●			
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV			
	%													
ECONOMIC ACTIVITIES														
Agriculture, forestry and fishing	4,1	5,0	-0,6	0,0	0,8	2,5	1,2	-2,2	-0,7	12,3	-2,3			
Mining and quarrying	47,8	19,4	19,3	13,4	7,4	9,7	3,7	15,6	-3,0	-5,2	-3,2			
Manufacturing	7,9	2,0	3,0	1,8	2,1	0,9	1,1	1,1	1,0	-2,9	-0,2			
Electricity, gas and water supply	-5,9	-2,7	-6,6	-2,2	4,2	3,7	-4,1	-5,4	0,0	5,2	2,3			
Construction	8,6	8,9	3,3	3,2	1,1	-1,9	4,4	2,9	1,7	2,2	2,8			
Trade, hotels, restaurants and repair	5,9	4,4	2,4	1,1	1,8	0,1	1,7	2,0	0,9	0,6	-1,6			
Transport, storage and communication	5,4	5,5	1,3	0,6	2,7	2,1	2,0	1,0	2,0	-1,2	1,0			
Financial and business service activities	8,4	5,1	3,7	3,0	0,8	1,8	0,5	1,6	1,6	0,8	1,4			
Government	4,7	7,4	0,7	0,8	1,1	1,7	1,3	2,3	1,6	1,9	2,6			
Care and other service activities	7,4	9,4	1,9	2,1	1,3	1,9	1,9	3,3	1,8	2,1	2,5			
Value added (gross, basic prices)	7,6	5,7	2,4	2,0	1,4	1,7	1,9	1,5	0,9	1,2	0,8			

Tabel / Table 2.3.1
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, oorspronkelijke reeks
Gross value added by kind of economic activity, original series

	2000□	2001●	1999■	2000□				2001●			
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
<i>mld euro</i>											
BEDRIJFSTAKKEN											
Landbouw, bosbouw en visserij	9,7	10,2	2,1	2,1	2,4	2,9	2,2	2,1	2,3	3,3	2,4
Delfstoffenwinning	9,7	11,5	2,3	3,0	1,8	1,6	3,2	4,3	2,3	1,7	3,3
Industrie	60,4	61,6	15,2	14,3	15,3	14,7	16,1	15,1	16,0	14,6	15,9
Voedings- en genotmiddelenindustrie	11,1	12,0	3,0	2,5	2,7	2,8	3,2	2,8	2,9	3,0	3,4
Textiel- en lederindustrie	1,3	1,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	7,4	7,6	2,0	1,8	1,9	1,8	2,0	1,9	2,0	1,8	2,0
Aardolie-industrie	2,5	3,0	0,4	0,4	0,6	0,6	0,9	0,7	0,8	0,7	0,8
Chemische basisproductenindustrie	5,4	5,2	1,2	1,2	1,4	1,4	1,4	1,3	1,5	1,2	1,1
Chemische eindproductenindustrie	3,3	3,3	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,9	0,8	0,8
Rubber- en kunststofindustrie	1,9	1,9	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Basismetaal- en metaalproductenindustrie	6,7	6,3	1,6	1,6	1,7	1,6	1,7	1,6	1,7	1,5	1,6
Machine-industrie	4,7	4,7	1,1	1,2	1,2	1,1	1,2	1,2	1,2	1,1	1,2
Elektrotechnische industrie	5,6	5,4	1,4	1,4	1,4	1,3	1,5	1,4	1,4	1,2	1,3
Transportmiddelenindustrie	3,1	2,9	0,9	0,8	0,8	0,7	0,8	0,8	0,8	0,7	0,7
Overige industrie	7,5	7,9	1,9	1,8	2,0	1,8	1,9	1,9	2,1	1,9	2,1
Energie- en waterleidingbedrijven	5,6	5,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3	1,5
Bouwnijverheid	21,2	23,1	5,2	5,3	5,7	4,6	5,6	5,7	6,1	5,1	6,2
Handel, horeca en reparatie	55,7	58,1	14,2	13,0	14,3	13,5	14,9	13,8	15,0	14,2	15,1
Handel en reparatie	48,5	50,5	12,6	11,4	12,4	11,6	13,1	12,0	12,9	12,2	13,3
Horeca	7,2	7,7	1,6	1,6	2,0	1,9	1,7	1,8	2,1	2,0	1,9
Vervoer, opslag en communicatie	26,8	28,3	6,3	6,4	6,8	6,7	6,9	6,9	7,3	7,1	7,0
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	17,7	18,6	4,2	4,2	4,5	4,4	4,6	4,5	4,8	4,6	4,6
Post en telecommunicatie	9,1	9,7	2,2	2,2	2,3	2,3	2,3	2,4	2,5	2,5	2,4
Financiële en zakelijke dienstverlening	97,2	102,1	23,7	23,8	24,3	24,0	25,1	24,9	25,7	25,1	26,4
Financiële instellingen	23,3	24,1	5,7	5,9	5,8	5,8	5,9	5,9	6,1	5,8	6,3
Verhuur van en handel in onroerend goed	29,9	31,1	7,2	7,3	7,4	7,6	7,6	7,7	7,8	7,8	7,9
Uitzendbureaus	8,7	9,1	2,2	2,0	2,1	2,3	2,3	2,1	2,2	2,4	2,4
Overige zakelijke dienstverlening	35,2	37,8	8,5	8,5	9,0	8,4	9,3	9,2	9,6	9,1	9,9
Overheid	41,6	44,7	9,8	9,7	11,7	9,9	10,3	10,3	12,6	10,6	11,2
Zorg en overige dienstverlening	41,4	45,3	9,9	10,1	10,4	10,4	10,5	11,0	11,4	11,3	11,6
Toegevoegde waarde (bruto, basisprijzen)	369,3	390,4	90,2	89,3	94,1	89,7	96,3	95,5	99,9	94,4	100,5

Table / Tabel 2.3.2
Gross value added by kind of economic activity, adjusted series
Bruto toegevoegde waarde naar bedrijfstakken, gecorrigeerde reeks

	2000□	2001●	1999■	2000□				2001●			
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
<i>bln euro</i>											
ECONOMIC ACTIVITIES											
Agriculture, forestry and fishing	9,7	10,2	2,4	2,4	2,4	2,5	2,5	2,4	2,4	2,7	2,6
Mining and quarrying	9,7	11,5	1,9	2,2	2,3	2,5	2,6	3,1	3,0	2,8	2,7
Manufacturing	60,4	61,6	14,5	14,8	15,1	15,2	15,4	15,5	15,7	15,2	15,2
Electricity, gas and water supply	5,6	5,5	1,4	1,4	1,4	1,5	1,4	1,3	1,3	1,4	1,4
Construction	21,2	23,1	5,1	5,2	5,3	5,2	5,4	5,6	5,7	5,8	6,0
Trade, hotels, restaurants and repair	55,7	58,1	13,5	13,7	13,9	13,9	14,2	14,5	14,6	14,7	14,4
Transport, storage and communication	26,8	28,3	6,4	6,5	6,6	6,8	6,9	7,0	7,1	7,0	7,1
Financial and business service activities	97,2	102,1	23,2	23,9	24,1	24,5	24,7	25,0	25,4	25,6	26,0
Government	41,6	44,7	10,1	10,2	10,3	10,5	10,6	10,9	11,0	11,2	11,5
Care and other service activities	41,4	45,3	9,9	10,1	10,2	10,4	10,6	11,0	11,2	11,4	11,7
Value added (gross, basic prices)	369,3	390,4	88,4	90,1	91,4	93,0	94,8	96,2	97,1	98,2	99,0

Tabel / Table 3.2.1

Beloning van werknemers naar bedrijfstakken en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)
Compensation of employees by economic activity and other income components of domestic product, original series (value changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2000□	2001●	1999■				2000□				
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	%										
BEDRIJFSTAKKEN											
Landbouw, bosbouw en visserij	8,3	7,3	6,8	9,0	7,5	8,1	8,9	9,8	7,0	6,2	6,6
Delfstoffenwinning	-1,1	1,7	-4,9	-3,8	-2,6	0,7	1,4	0,0	0,0	1,8	5,1
Industrie	6,2	4,3	3,5	6,5	5,9	6,1	6,4	5,1	4,2	4,3	3,7
Voedings- en genotmiddelenindustrie	6,0	3,9	5,4	6,6	5,8	5,8	6,0	5,2	2,1	3,7	4,8
Textiel- en lederindustrie	2,8	-0,1	-1,1	2,4	2,4	3,3	3,0	2,4	-0,4	-0,7	-1,3
Papierindustrie, uitgeverijen en drukkerijen	6,3	4,2	3,0	6,4	6,0	6,5	6,6	4,9	3,8	4,9	3,4
Aardolie-industrie	2,3	3,0	-4,8	2,0	2,3	5,9	-0,4	2,4	4,8	3,7	1,3
Chemische basisproductenindustrie	4,4	2,8	-1,8	2,9	3,9	5,0	5,8	1,4	2,6	2,4	4,6
Chemische eindproductenindustrie	6,8	5,2	6,7	11,5	5,7	5,6	5,4	2,8	4,0	6,9	7,3
Rubber- en kunststofindustrie	7,9	3,8	4,7	7,4	7,8	8,7	7,7	4,8	2,4	4,4	3,8
Basismetale- en metaalproductenindustrie	7,1	3,9	2,9	6,7	7,6	6,5	7,8	5,3	4,3	3,3	2,8
Machine-industrie	6,3	7,2	3,6	7,2	5,4	5,7	6,9	8,8	7,1	6,9	6,2
Elektrotechnische industrie	7,5	5,9	4,2	7,8	6,4	8,0	8,1	8,0	6,8	5,6	3,3
Transportmiddelenindustrie	5,7	4,1	4,7	5,9	6,2	5,5	5,1	5,6	5,5	3,5	1,3
Overige industrie	5,7	3,6	3,4	6,2	5,5	5,4	5,7	3,3	4,2	3,9	3,0
Energie- en waterleidingbedrijven	-0,3	1,0	0,3	-0,2	-0,1	-0,4	-0,5	0,7	1,1	1,1	1,2
Bouwnijverheid	8,1	7,4	7,5	9,9	9,2	6,6	6,8	8,5	7,3	6,9	7,2
Handel, horeca en reparatie	8,7	7,1	7,0	9,1	8,5	8,7	8,8	7,7	7,7	6,4	6,3
Handel en reparatie	8,9	7,1	7,2	9,2	8,5	8,8	9,0	8,0	7,5	6,5	6,3
Horeca	7,9	6,8	5,9	8,4	8,5	7,3	7,4	5,3	9,9	5,9	5,5
Vervoer, opslag en communicatie	7,8	8,2	6,4	8,1	7,9	8,0	7,3	9,3	8,5	7,8	7,3
Vervoer en dienstverlening t.b.v. vervoer	7,1	6,3	5,8	7,9	7,4	7,3	6,1	6,9	5,9	6,0	6,4
Post en telecommunicatie	9,9	13,9	8,3	8,6	9,6	10,2	11,3	16,1	16,1	13,1	10,0
Financiële en zakelijke dienstverlening	9,6	9,0	8,9	10,0	9,9	9,7	9,1	9,0	10,1	8,5	8,2
Financiële instellingen	8,0	9,1	10,0	8,7	8,4	7,8	7,1	9,8	9,5	8,9	8,0
Verhuur van en handel in onroerend goed	8,4	7,5	7,8	9,2	8,9	6,0	9,0	6,1	7,8	8,6	7,8
Uitzendbureaus	7,5	2,4	4,1	6,6	8,6	7,6	6,8	4,8	3,8	1,2	-0,2
Overige zakelijke dienstverlening	11,5	11,4	10,2	12,0	11,3	11,9	11,0	10,2	12,9	11,0	11,2
Overheid	4,7	6,8	6,7	4,3	5,1	4,0	5,2	5,8	6,6	7,1	7,6
Zorg en overige dienstverlening	7,0	8,6	6,2	6,9	6,7	7,1	7,3	7,5	8,6	8,8	9,5
Beloning van werknemers	7,4	7,2	6,5	7,6	7,4	7,2	7,3	7,3	7,5	7,0	7,0
Exploitatie-overschot (netto)	6,4	0,2	5,1	7,7	7,6	6,0	4,8	5,7	-1,1	0,0	-4,0
Afschrijvingen	8,3	8,3	7,6	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3	8,3
Belastingen op productie en invoer minus subsidies	7,6	8,0	10,1	11,2	8,6	5,5	5,3	8,8	9,4	7,0	6,9
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	7,3	5,9	6,7	8,1	7,7	6,9	6,6	7,3	6,4	5,6	4,5

Table / Tabel 3.3.1

Compensation of employees by economic activity and other income components of domestic product, original series

Beloning van werknemers naar bedrijfstakken en andere inkomensbestanddelen van het binnenlands product, oorspronkelijke reeks

	2000□	2001●	1999■	2000□				2001●				
				IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
<i>bln euro</i>												
ECONOMIC ACTIVITIES												
Agriculture, forestry and fishing	2,4	2,6	0,6	0,5	0,7	0,6	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7	
Mining and quarrying	0,5	0,5	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
Manufacturing	35,5	37,0	8,4	8,1	10,2	8,2	8,9	8,5	10,7	8,5	9,3	
Manufacture of food products, beverages and tobacco	5,2	5,4	1,2	1,2	1,5	1,2	1,3	1,3	1,5	1,2	1,4	
Manufacture of textile and leather products	0,8	0,8	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	
Manufacture of paper products; publishing and printing	4,6	4,7	1,1	1,0	1,3	1,1	1,1	1,1	1,4	1,1	1,2	
Manufacture of petroleum products	0,4	0,4	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
Manufacture of basic chemicals and man-made fibres	1,9	2,0	0,4	0,4	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	
Manufacture of chemical products	1,8	1,8	0,4	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	0,4	0,5	
Manufacture of rubber and plastic products	1,3	1,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,3	
Manufacture of basic metals and fabricated metal products	4,7	4,8	1,1	1,1	1,3	1,1	1,2	1,1	1,4	1,1	1,2	
Manufacture of machinery and equipment n.e.c.	3,4	3,6	0,8	0,8	1,0	0,8	0,9	0,8	1,0	0,8	0,9	
Manufacture of electrical and optical equipment	3,9	4,2	1,0	0,9	1,1	0,9	1,1	0,9	1,2	0,9	1,1	
Manufacture of transport equipment	2,2	2,3	0,5	0,5	0,7	0,5	0,5	0,5	0,7	0,5	0,5	
Other manufacturing	5,3	5,5	1,2	1,2	1,5	1,2	1,3	1,3	1,6	1,3	1,4	
Electricity, gas and water supply	1,6	1,6	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	
Construction	14,4	15,5	3,3	3,2	4,2	3,5	3,5	3,5	4,5	3,8	3,8	
Trade, hotels, restaurants and repair	32,5	34,8	7,4	7,4	9,3	7,6	8,1	8,0	10,0	8,1	8,6	
Trade and repair	28,9	30,9	6,6	6,6	8,3	6,7	7,2	7,2	8,9	7,2	7,7	
Hotels and restaurants	3,6	3,8	0,8	0,8	1,0	0,9	0,9	0,9	1,1	0,9	0,9	
Transport, storage and communication	14,4	15,6	3,5	3,3	4,1	3,4	3,7	3,6	4,4	3,7	4,0	
Transport and supporting transport activities	10,7	11,4	2,6	2,4	3,0	2,5	2,8	2,6	3,2	2,7	3,0	
Post and telecommunications	3,7	4,2	0,8	0,9	1,0	0,9	0,9	1,0	1,2	1,0	1,0	
Financial and business service activities	45,2	49,3	10,6	10,5	12,6	10,6	11,5	11,4	13,9	11,5	12,5	
Financial intermediation	12,7	13,8	3,0	3,0	3,5	3,0	3,2	3,3	3,9	3,2	3,5	
Real estate activities	2,1	2,3	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,6	0,7	0,5	0,6	
Activities of employment agencies	7,9	8,1	1,9	1,8	2,2	1,9	2,0	1,9	2,3	2,0	2,0	
Other business service activities	22,5	25,1	5,2	5,2	6,3	5,3	5,8	5,7	7,1	5,9	6,4	
Government	32,7	35,0	7,6	7,5	9,5	7,7	8,0	8,0	10,2	8,2	8,6	
Care and other service activities	26,7	28,9	6,1	6,1	7,7	6,3	6,5	6,5	8,4	6,9	7,1	
Compensation of employees	205,9	220,8	47,9	47,1	58,9	48,5	51,4	50,6	63,3	51,9	55,0	
Operating surplus (net)	88,3	88,5	24,7	23,7	16,6	22,3	25,9	25,0	16,4	22,3	24,8	
Consumption of fixed capital	61,8	66,9	14,5	15,2	15,4	15,5	15,7	16,4	16,6	16,8	17,0	
Taxes on production and imports less subsidies	45,0	48,6	11,4	11,1	11,3	10,7	12,0	12,0	12,3	11,4	12,8	
Domestic product (gross, market prices)	401,1	424,8	98,5	97,0	102,1	97,0	105,0	104,1	108,7	102,4	109,7	

Tabel / Table 3.4.1
Banen en arbeidsvolume van werknemers naar bedrijfstakken
Jobs and labour input of employees by industry

	2000□	2001●	2000□				2001●				
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
BANEN VAN WERKNEMERS	<i>1 000 banen</i>										
Landbouw, bosbouw en visserij	122	.	122	111	124	128	124	114	126	130	127
Delfstoffenwinning	9	.	8	9	9	9	8	8	8	8	8
Industrie	1 054	.	1 048	1 053	1 054	1 053	1 055	1 059	1 057	1 056	1 054
Energie- en waterleidingbedrijven	37	.	38	38	37	37	37	36	36	36	35
Bouwnijverheid	427	.	426	413	426	435	436	423	435	444	443
Handel, horeca en reparatie	1 525	.	1 488	1 510	1 521	1 528	1 541	1 562	1 569	1 565	1 568
Vervoer, opslag en communicatie	441	.	433	433	438	447	448	448	453	459	459
Financiële en zakelijke dienstverlening	1 513	.	1 472	1 496	1 514	1 523	1 519	1 538	1 553	1 556	1 545
Overheid	905	.	894	902	903	903	912	922	927	929	941
Zorg en overige dienstverlening	1 260	.	1 234	1 243	1 256	1 268	1 274	1 291	1 312	1 323	1 332
Banen van werknemers	7 293	.	7 163	7 207	7 282	7 330	7 354	7 401	7 475	7 505	7 512
ARBEIDSVOLUME VAN WERKNEMERS	<i>1 000 arbeidsjaren</i>										
Landbouw, bosbouw en visserij	88	.	88	81	89	93	90	83	91	93	91
Delfstoffenwinning	8	.	8	8	8	8	8	8	8	8	8
Industrie	939	.	931	938	941	938	937	943	943	940	936
Energie- en waterleidingbedrijven	35	.	35	35	35	34	34	33	33	33	33
Bouwnijverheid	406	.	404	392	405	414	413	401	413	421	419
Handel, horeca en reparatie	1 081	.	1 047	1 071	1 084	1 084	1 085	1 107	1 119	1 107	1 102
Vervoer, opslag en communicatie	371	.	364	364	369	375	376	376	380	386	384
Financiële en zakelijke dienstverlening	1 199	.	1 164	1 186	1 201	1 205	1 206	1 221	1 233	1 231	1 227
Overheid	734	.	726	731	733	732	739	747	751	753	760
Zorg en overige dienstverlening	839	.	823	830	835	843	848	861	870	877	883
Arbeidsvolume van werknemers	5 700	.	5 590	5 636	5 700	5 726	5 737	5 781	5 842	5 849	5 845

Tabel / Table 4.1.1
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Final consumption, original series (volume changes)

	Mutaties t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar									
	2000□	2001●	1999■				2000□					
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	
	%											
GOEDEREN- EN DIENSTENCATEGORIEËN												
<i>Goederen</i>	3,3	0,6	4,0	5,4	1,9	2,8	3,2	-0,3	0,3	0,8	1,5	
<i>Voedings- en genotmiddelen</i>	1,2	-0,4	2,3	2,6	1,5	0,6	0,3	2,3	-1,8	-2,4	0,5	
Voedingsmiddelen	1,5	-0,9	1,4	3,4	0,8	1,4	0,5	2,5	-2,2	-3,3	-0,3	
Genotmiddelen	0,8	0,4	3,8	1,2	2,7	-0,7	0,0	1,9	-1,3	-0,8	1,9	
<i>Duurzame consumptiegoederen</i>	5,4	-0,1	6,4	8,0	2,0	4,9	6,6	-3,7	0,5	1,7	0,9	
Kleding en schoeisel	4,2	3,7	5,9	4,3	1,2	10,3	1,5	5,7	5,3	4,4	0,0	
Vervoermiddelen en onderdelen	1,7	-9,4	2,8	7,6	-4,5	-6,5	12,1	-22,5	-10,3	1,1	-2,9	
Woninginrichting en overige duurzame goederen	7,6	1,9	8,0	10,2	5,9	7,2	7,5	1,2	3,0	0,5	2,9	
<i>Overige goederen</i>	2,1	2,5	2,1	4,0	2,1	1,7	0,9	2,1	2,2	2,4	3,5	
Energie en water	1,2	2,8	-4,9	0,5	1,4	2,6	0,8	6,0	2,8	-0,2	1,3	
Motorbrandstoffen en overige goederen	2,5	2,5	5,1	5,6	2,3	1,5	0,9	0,3	2,0	3,0	4,4	
<i>Diensten</i>	3,6	2,6	3,4	3,8	4,4	3,3	2,8	3,0	3,3	2,3	2,0	
Huisvesting	1,9	1,6	2,4	2,0	2,2	1,6	1,7	1,6	1,6	1,5	1,5	
Horecadiensten	3,2	-1,7	2,2	5,4	3,4	1,3	2,9	-0,7	-1,2	-3,3	-1,6	
Diensten m.b.t. recreatie en cultuur	3,1	2,4	4,0	3,2	3,0	2,3	4,0	2,1	2,3	2,3	2,8	
Diensten m.b.t. vervoer en communicatie	13,2	7,3	15,2	14,9	15,7	12,9	9,7	10,2	9,4	8,1	1,8	
Medische diensten en welzijnszorg	1,6	4,9	0,8	1,2	2,2	1,6	1,6	5,6	5,6	4,3	4,2	
Financiële en zakelijke diensten	5,9	-0,6	1,9	7,3	9,6	5,1	2,0	-0,8	-0,4	-1,4	0,3	
Overige diensten	2,7	2,6	3,5	2,5	2,9	3,1	2,4	2,2	4,0	2,1	2,0	
Individuele consumptie (binnenlands)	3,5	1,8	3,7	4,5	3,3	3,1	3,0	1,5	2,1	1,6	1,8	
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	4,5	-1,4	6,5	8,5	1,7	-2,9	11,7	1,9	5,3	-4,2	-8,5	
Af: consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	4,8	-7,5	15,9	7,3	6,6	1,5	4,8	-5,8	-2,5	-5,8	-14,9	
1 (2+4) Individuele consumptie (nationaal)	3,5	1,9	3,5	4,5	3,2	2,9	3,2	1,7	2,3	1,7	1,8	
2 (1-4) Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl IZWh)	3,8	1,2	3,8	5,2	3,4	3,1	3,4	1,0	1,5	1,1	1,3	
3 (4+5) Consumptieve bestedingen door overheid	1,9	3,4	3,1	1,7	2,1	1,8	1,8	3,4	3,6	3,2	3,3	
4 Individuele consumptie door overheid	2,2	4,6	2,0	1,7	2,4	2,3	2,5	4,7	5,6	4,0	3,9	
5 Collectieve consumptie door overheid	1,5	2,1	4,2	1,6	1,8	1,3	1,1	1,9	1,4	2,3	2,7	
6 (1+5 c.q. 2+3) Totale consumptieve bestedingen	3,2	1,9	3,6	4,1	3,0	2,7	2,9	1,7	2,2	1,7	1,9	

Table / Tabel 4.2.1
Final consumption, original series (value changes)
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year													
	2000□	2001●	1999■					2000□					2001●			
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	
	%															
TYPE OF GOODS AND SERVICES																
<i>Goods</i>	6,2	5,2	5,6	7,8	4,7	5,3	7,0	4,4	5,2	5,3	5,7					
<i>Food, beverages and tobacco</i>	2,7	6,5	3,4	3,0	2,5	2,1	3,1	7,6	5,8	5,2	7,4					
<i>Food</i>	2,6	6,9	2,1	2,8	1,1	2,6	3,7	8,1	6,7	5,3	7,4					
<i>Confectionery, beverages and tobacco</i>	2,8	5,8	5,4	3,3	4,7	1,3	2,0	6,6	4,3	5,0	7,5					
<i>Durable consumer goods</i>	6,0	2,5	6,4	8,4	3,2	4,9	7,8	-1,7	2,9	4,5	3,9					
<i>Clothing and footwear</i>	4,4	5,6	5,2	3,9	3,0	8,8	2,4	6,4	6,5	6,3	3,7					
<i>Vehicles and parts</i>	2,2	-8,0	4,1	8,0	-3,8	-6,3	12,7	-21,3	-8,6	3,1	-2,1					
<i>Home furnishing and other durable goods</i>	8,6	5,3	7,9	10,9	6,9	7,9	9,0	4,4	6,4	4,1	6,4					
<i>Other goods</i>	9,9	8,0	6,7	11,3	9,5	9,3	9,6	10,3	8,3	6,5	6,8					
<i>Energy and water</i>	13,1	16,0	-2,6	9,0	11,5	16,5	16,6	22,7	14,1	11,2	13,6					
<i>Motor fuel and other goods</i>	8,8	5,1	10,7	12,4	8,9	7,5	6,9	4,6	6,6	5,3	4,0					
<i>Services</i>	7,1	6,9	6,9	7,2	7,8	7,1	6,3	6,9	7,5	6,7	6,3					
<i>Housing</i>	4,9	4,5	5,3	5,2	5,2	4,5	4,5	4,4	4,5	4,6	4,6					
<i>Hotels and restaurants services</i>	6,5	4,6	6,2	7,7	7,2	5,1	6,4	5,4	5,3	2,4	5,2					
<i>Recreational and cultural services</i>	6,3	7,3	6,9	6,5	6,6	5,7	6,6	6,3	7,5	7,5	7,9					
<i>Transport and communication services</i>	10,8	9,1	10,1	10,3	13,5	10,8	8,6	11,4	12,1	10,1	3,0					
<i>Medical services and welfare</i>	6,9	10,2	6,8	6,5	7,6	7,3	6,1	10,2	10,4	10,2	10,0					
<i>Financial and business services</i>	10,7	3,5	6,8	12,3	13,7	10,0	6,9	3,2	3,7	3,1	3,8					
<i>Other services</i>	7,0	7,1	7,5	6,7	6,4	7,9	7,0	6,6	8,3	6,7	6,7					
Actual individual final consumption (domestic)	6,7	6,1	6,3	7,5	6,5	6,3	6,6	5,8	6,6	6,1	6,1					
Final consumption by resident households in the rest of the world	9,6	1,8	11,6	12,4	7,0	2,1	17,6	5,6	9,3	0,1	-7,0					
Minus: final consumption by non-residents in the Netherlands	8,1	-2,6	19,3	9,4	10,7	6,1	7,1	-1,4	3,3	-0,5	-10,5					
1 (2+4) Actual individual final consumption (national)	6,8	6,2	6,2	7,6	6,4	6,2	6,9	6,0	6,7	6,1	6,0					
2 (1-4) Final consumption expenditure by households incl. NPISH	6,6	5,4	6,1	7,8	6,2	5,8	6,8	5,3	6,0	5,3	5,2					
3 (4+5) Final consumption expenditure by general government	6,3	8,2	7,1	6,3	6,6	6,5	6,0	8,2	8,2	8,5	8,0					
4 Individual final consumption of general government	7,3	9,3	6,8	6,6	7,1	8,0	7,4	8,9	9,7	9,2	9,3					
5 Collective final consumption of general government	5,3	7,0	7,4	5,9	6,0	4,8	4,4	7,4	6,5	7,7	6,6					
6 (1+5 or 2+3) Final consumption expenditure (total)	6,5	6,3	6,4	7,3	6,3	6,0	6,6	6,2	6,7	6,3	6,1					

Tabel / Table 4.3.1
Consumptieve bestedingen, oorspronkelijke reeks
Final consumption, original series

	2000□	2001●	1999■ 2000□				2001●				
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
<i>mld euro</i>											
GOEDEREN- EN DIENSTENCATEGORIEËN											
<i>Goederen</i>	104,2	109,6	26,0	25,2	26,0	25,2	27,8	26,3	27,4	26,5	29,4
<i>Voedings- en genotmiddelen</i>	28,1	29,9	7,3	6,6	7,1	6,9	7,5	7,1	7,5	7,3	8,1
Voedingsmiddelen	17,4	18,6	4,5	4,1	4,3	4,3	4,6	4,4	4,6	4,5	5,0
Genotmiddelen	10,7	11,4	2,8	2,5	2,7	2,6	2,9	2,6	2,9	2,8	3,1
<i>Duurzame consumptiegoederen</i>	45,8	46,9	11,3	11,0	11,7	11,0	12,2	10,8	12,0	11,5	12,7
Kleding en schoeisel	12,2	12,9	3,3	2,6	3,2	3,0	3,4	2,7	3,4	3,2	3,5
Vervoermiddelen en onderdelen	10,1	9,3	2,1	2,8	2,7	2,2	2,4	2,2	2,5	2,3	2,4
Woninginrichting en overige duurzame goederen	23,5	24,7	5,9	5,6	5,7	5,7	6,4	5,9	6,1	6,0	6,8
<i>Overige goederen</i>	30,3	32,7	7,4	7,7	7,3	7,2	8,1	8,5	7,9	7,7	8,6
Energie en water	7,9	9,2	2,0	2,4	1,6	1,5	2,4	3,0	1,9	1,7	2,7
Motorbrandstoffen en overige goederen	22,4	23,5	5,3	5,3	5,7	5,7	5,7	5,5	6,1	6,0	5,9
<i>Diensten</i>	140,7	150,3	33,4	33,9	35,9	35,3	35,5	36,3	38,6	37,7	37,8
Huisvesting	32,2	33,7	7,8	7,9	7,9	8,2	8,2	8,3	8,3	8,6	8,6
Horecadiensten	11,4	11,9	2,5	2,7	3,1	3,0	2,7	2,8	3,2	3,1	2,9
Diensten m.b.t. recreatie en cultuur	6,9	7,4	1,6	1,6	1,7	1,8	1,7	1,7	1,8	2,0	1,8
Diensten m.b.t. vervoer en communicatie	12,8	13,9	3,0	2,9	3,2	3,4	3,3	3,2	3,6	3,7	3,4
Medische diensten en gezondheidszorg	33,1	36,5	8,0	8,1	8,3	8,2	8,5	8,9	9,2	9,0	9,4
Financiële en zakelijke diensten	14,7	15,2	3,5	3,8	3,7	3,5	3,8	3,9	3,8	3,7	3,9
Overige diensten	29,6	31,7	6,8	7,0	8,1	7,2	7,3	7,4	8,7	7,7	7,8
Individuele consumptie (binnenlands)	244,9	259,9	59,4	59,2	62,0	60,5	63,3	62,6	66,0	64,2	67,1
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	8,7	8,8	2,1	1,8	2,4	2,1	2,4	1,9	2,6	2,1	2,2
Af: consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	5,7	5,5	1,4	1,3	1,2	1,7	1,5	1,3	1,2	1,7	1,4
1 (2+4) Individuele consumptie (nationaal)	247,9	263,2	60,0	59,7	63,1	60,9	64,2	63,2	67,4	64,6	68,0
2 (1-4) Consumptieve bestedingen door huishoudens (incl IZWh)	199,9	210,7	48,8	48,2	50,5	49,0	52,1	50,8	53,5	51,6	54,8
3 (4+5) Consumptieve bestedingen door overheid	91,2	98,7	22,0	21,6	24,1	22,1	23,3	23,4	26,1	24,0	25,2
4 Individuele consumptie door overheid	48,0	52,5	11,2	11,4	12,6	11,9	12,1	12,5	13,8	13,0	13,2
5 Collectieve consumptie door overheid	43,2	46,2	10,8	10,2	11,5	10,2	11,2	10,9	12,3	11,0	12,0
6 (1+5 c.q. 2+3) Totale consumptieve bestedingen	291,1	309,4	70,8	69,8	74,7	71,1	75,4	74,1	79,7	75,6	80,0

Tabel / Table 5.1.1
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Fixed capital formation (gross), original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar								
	2000□	2001●	1999■				2000□				
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	%										
NAAR TYPE ACTIVA											
Woningen	0,1	-0,3	4,4	3,8	-0,3	0,2	-3,0	-2,3	0,2	-0,7	1,7
Bedrijfsgebouwen	6,2	2,7	15,1	10,3	9,2	3,8	1,4	2,6	2,2	2,1	3,7
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	6,9	5,0	11,6	22,1	13,2	-2,7	1,1	2,9	2,9	9,7	4,3
Vervoermiddelen	9,5	-5,0	-6,5	3,1	8,1	6,2	20,1	-1,4	-6,4	-6,0	-6,0
Machines en installaties	3,7	-5,1	26,7	1,6	13,9	2,1	-2,0	0,7	-9,8	-5,0	-5,6
Computers	3,4	-3,9	9,0	-12,3	20,2	5,9	2,2	-3,8	-2,3	-4,4	-5,2
Overige materiële vaste activa	3,7	-1,6	10,3	6,7	1,9	5,2	1,4	-1,7	1,9	-1,5	-4,9
Immateriële vaste activa	5,9	2,9	4,4	5,9	5,5	6,6	5,9	2,0	4,0	3,9	1,8
In cultuur gebrachte activa (bv.bomen en vee)	-20,1	-35,9	-224,3	-7,1	-1,6	-87,3	128,3	-28,9	-3,3	-748,1	-17,3
Overdrachtskosten op grond	-8,0	-1,4	4,3	-12,2	-7,8	-8,0	-4,4	4,7	0,0	-3,2	-6,2
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	4,0	-0,8	9,5	5,0	7,2	2,0	1,7	-0,2	-1,5	-0,8	-0,7
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	12,3	10,0	6,5	3,0	13,0	3,5	30,5	0,9	9,4	12,4	16,6
Investerings in vaste activa (bruto)	3,8	-1,1	9,5	5,1	7,1	2,0	1,1	-0,3	-1,8	-1,1	-1,2
NAAR BEDRIJFSKLASSE VAN BESTEMMING											
Landbouw, bosbouw en visserij	-5,0	-4,8	21,1	0,7	-1,4	-8,8	-12,5	-5,4	-0,6	-14,5	-1,0
Nijverheid (incl. energie en bouwnijverheid)	-0,2	-6,3	8,9	-4,8	13,5	-3,2	-6,2	-1,3	-13,4	-6,1	-3,0
Handel, horeca en reparatie	3,5	0,3	13,1	4,6	5,0	1,9	2,5	-0,2	1,1	1,7	-1,1
Vervoer, opslag en communicatie	14,0	-1,3	26,9	13,5	12,9	12,7	16,4	4,2	0,1	-4,5	-4,2
Exploitatie van woningen	0,4	-0,1	6,3	4,1	0,1	0,3	-2,7	-1,8	0,5	-0,6	1,6
Overheid	3,4	2,7	9,8	8,9	6,4	-0,6	0,0	1,8	2,4	5,5	1,5
Overige diensten en n.e.g.	8,4	0,9	1,2	7,9	12,0	5,2	7,9	-0,1	1,1	3,3	-0,3
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	4,0	-0,8	9,5	5,0	7,2	2,0	1,7	-0,2	-1,5	-0,8	-0,7
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	12,3	10,0	6,5	3,0	13,0	3,5	30,5	0,9	9,4	12,4	16,6
Investerings in vaste activa (bruto)	3,8	-1,1	9,5	5,1	7,1	2,0	1,1	-0,3	-1,8	-1,1	-1,2

Table / Tabel 5.2.1
Fixed capital formation (gross), original series (value changes)
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year								
	2000□	2001●	1999■				2000□				
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	%										
BY TYPE OF CAPITAL GOOD											
Dwellings	6,7	5,4	10,7	9,8	6,7	7,2	3,4	3,0	6,3	4,9	7,4
Non-residential buildings	11,1	9,4	19,6	15,1	14,5	8,3	6,4	9,9	9,5	9,1	8,9
Civil engineering works	11,8	9,3	13,8	28,4	18,7	1,2	5,4	6,3	7,0	15,0	8,8
Transport equipment	11,6	-3,2	-5,9	5,2	8,0	8,7	23,6	0,3	-4,0	-4,1	-4,8
Machinery and equipment	5,8	-3,7	28,0	3,6	15,6	3,9	0,5	2,6	-8,2	-3,5	-4,7
Computers	3,9	-7,5	12,0	-14,5	19,5	7,3	5,3	-3,0	-4,6	-10,6	-11,1
Other tangible fixed assets	5,6	0,5	10,9	8,3	3,6	7,0	3,8	0,9	4,3	0,9	-3,7
Intangible fixed assets	8,6	5,5	9,0	8,7	8,6	9,6	7,6	4,3	6,7	6,3	4,6
Cultivated assets (e.g. trees and livestock)	-15,8	-36,0	-241,9	-1,3	1,2	-76,5	96,7	-29,2	-8,6	-646,9	-45,8
Transfer costs of ground	3,1	8,8	10,7	0,6	3,5	1,2	6,4	11,0	12,8	7,2	4,5
Fixed capital formation from production and imports	8,0	2,9	12,8	8,9	11,2	6,0	6,0	3,6	2,5	2,8	2,5
Minus: sales of used fixed capital goods	9,5	8,7	7,2	0,0	11,9	0,4	26,9	0,0	6,1	11,7	16,4
Fixed capital formation (gross)	8,0	2,7	13,0	9,1	11,2	6,1	5,5	3,7	2,4	2,6	2,1
BY ECONOMIC ACTIVITY OF DESTINATION											
Agriculture, forestry and fishing	-1,6	-2,3	22,6	4,7	1,3	-6,1	-8,2	-3,5	0,5	-12,1	4,4
Industry (incl. energy and construction)	2,1	-4,4	11,1	-2,6	16,1	-0,7	-4,0	0,9	-11,6	-3,9	-1,6
Trade, hotels, restaurants and repair	6,3	2,6	15,6	6,6	8,0	4,6	6,0	2,7	3,7	4,0	0,2
Transport, storage and communication	16,8	1,2	29,5	16,1	14,6	15,4	20,4	6,8	3,5	-2,2	-2,4
Operation of dwellings	7,0	6,5	12,7	10,2	7,2	7,2	3,8	4,6	8,0	6,1	7,4
Government	7,2	7,0	12,5	13,3	10,6	2,6	3,6	6,1	6,9	9,8	5,6
Other services and n.e.c.	11,7	3,3	3,1	11,0	15,0	8,6	11,8	2,7	3,7	5,3	1,9
Fixed capital formation from production and imports	8,0	2,9	12,8	8,9	11,2	6,0	6,0	3,6	2,5	2,8	2,5
Minus: sales of used fixed capital goods	9,5	8,7	7,2	0,0	11,9	0,4	26,9	0,0	6,1	11,7	16,4
Fixed capital formation (gross)	8,0	2,7	13,0	9,1	11,2	6,1	5,5	3,7	2,4	2,6	2,1

Tabel / Table 5.3.1
Investerings in vaste activa (bruto), oorspronkelijke reeks
Fixed capital formation (gross), original series

	2000□	2001●	1999■				2000□				2001●			
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV			
<i>mld euro</i>														
NAAR TYPE ACTIVA														
Woningen	23,7	25,0	6,0	6,2	6,2	5,1	6,2	6,4	6,6	5,4	6,6			
Bedrijfsgebouwen	14,8	16,2	3,6	3,7	4,2	3,1	3,8	4,1	4,6	3,3	4,2			
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	10,0	10,9	2,7	2,2	2,5	2,4	2,9	2,3	2,7	2,8	3,1			
Vervoermiddelen	10,5	10,1	2,5	2,5	2,5	2,3	3,1	2,6	2,4	2,2	2,9			
Machines en installaties	16,6	16,0	4,5	3,8	4,5	3,9	4,5	3,9	4,1	3,7	4,3			
Computers	4,3	4,0	1,1	0,9	1,2	1,0	1,2	0,9	1,1	0,9	1,1			
Overige materiële vaste activa	5,3	5,4	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4	1,3	1,4	1,3	1,4			
Immateriële vaste activa	6,5	6,8	1,7	1,5	1,6	1,6	1,8	1,6	1,7	1,7	1,9			
In cultuur gebrachte activa (bv.bomen en vee)	0,4	0,3	0,0	0,2	0,3	0,0	-0,1	0,1	0,2	-0,1	0,0			
Overdrachtskosten op grond	1,2	1,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,3	0,4	0,3	0,4			
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	93,3	96,0	23,7	22,6	24,6	21,0	25,1	23,5	25,2	21,6	25,8			
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	2,4	2,6	0,5	0,6	0,6	0,5	0,7	0,6	0,7	0,6	0,8			
Investerings in vaste activa (bruto)	90,9	93,4	23,2	22,0	24,0	20,5	24,5	22,9	24,5	21,0	25,0			
NAAR BEDRIJFSKLASSE VAN BESTEMMING														
Landbouw, bosbouw en visserij	3,4	3,3	0,8	0,9	1,0	0,7	0,7	0,9	1,1	0,6	0,8			
Nijverheid (incl. energie en bouwnijverheid)	14,4	13,7	4,0	3,2	4,1	3,3	3,8	3,2	3,6	3,2	3,8			
Handel, horeca en reparatie	7,4	7,6	1,9	1,8	1,9	1,6	2,0	1,9	2,0	1,7	2,0			
Vervoer, opslag en communicatie	13,0	13,2	3,2	3,0	3,2	3,1	3,8	3,2	3,3	3,0	3,7			
Exploitatie van woningen	25,3	27,0	6,4	6,6	6,7	5,5	6,6	6,9	7,2	5,8	7,1			
Overheid	10,8	11,5	2,9	2,5	2,7	2,5	3,0	2,6	2,9	2,8	3,2			
Overige diensten en n.e.g.	19,1	19,7	4,6	4,6	5,0	4,2	5,1	4,7	5,2	4,5	5,2			
Investerings in vaste activa uit productie en invoer	93,3	96,0	23,7	22,6	24,6	21,0	25,1	23,5	25,2	21,6	25,8			
Af: verkoop van gebruikte vaste activa	2,4	2,6	0,5	0,6	0,6	0,5	0,7	0,6	0,7	0,6	0,8			
Investerings in vaste activa (bruto)	90,9	93,4	23,2	22,0	24,0	20,5	24,5	22,9	24,5	21,0	25,0			

Tabel / Table 6.1.1

Invoer van goederen en diensten, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)
Imports of goods and services, original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar											
	2000□	2001●	1999■				2000□				2001●			
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV			
	%													
PRODUCTGROEPEN														
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	2,9	0,6	6,7	5,1	4,9	-2,0	2,8	3,1	2,7	3,0	-6,5			
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	4,7	3,5	-2,6	-1,9	-2,3	9,7	14,1	8,5	5,5	5,3	-4,4			
Voedings- en genotmiddelen	5,0	6,5	8,2	5,7	8,8	4,9	1,0	12,1	6,5	5,9	2,1			
Textiel, kleding, leder en lederwaren	5,7	0,5	1,5	4,6	3,5	4,0	11,4	0,2	3,8	0,2	-1,8			
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	0,7	-2,1	11,8	1,7	1,9	3,0	-3,4	-0,6	-3,8	-1,2	-2,9			
Aardolie-producten, e.d.	5,5	4,6	0,0	-18,0	31,4	11,3	-0,4	11,3	-3,8	-1,6	16,9			
Chemische producten	12,7	0,0	12,8	13,5	13,3	16,9	7,5	1,2	0,2	-1,5	0,0			
Rubber- en kunststofproducten	6,1	-2,9	5,6	10,2	4,8	6,7	3,0	-1,5	-1,0	-4,9	-4,4			
Basismetalen en metaalproducten	7,0	-0,7	8,1	9,7	10,9	4,5	3,0	1,4	0,0	2,1	-6,3			
Machines en apparaten n.e.g.	6,8	1,5	10,7	12,2	11,7	4,9	-0,3	6,4	3,0	3,8	-6,7			
Elektrotechnische machines en optische apparaten	19,7	1,3	16,7	18,1	23,8	17,3	19,8	17,0	1,8	0,7	-10,9			
Transportmiddelen	5,9	-1,3	-7,7	13,1	3,9	-3,5	10,3	-6,8	0,5	7,4	-5,0			
Overige industriële producten	5,3	-0,4	10,4	5,5	9,7	6,6	0,0	4,8	1,1	-2,8	-4,6			
Overige producten	7,4	0,3	10,2	8,3	7,7	7,3	6,5	2,5	1,3	0,6	-3,0			
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	4,5	-1,4	6,5	8,5	1,7	-2,9	11,7	1,9	5,3	-4,2	-8,4			
Cif/fob-correctie	9,1	4,2	5,8	1,6	12,6	7,1	14,8	20,3	6,7	1,4	-8,8			
Invoer van goederen en diensten (fob)	9,4	0,9	8,8	9,8	10,8	8,2	8,8	5,9	1,8	1,3	-5,0			
GOEDEREN EN DIENSTEN														
Invoer van goederen (cif)	9,5	1,0	8,6	9,6	11,3	8,4	8,7	6,6	1,8	1,5	-5,2			
Cif/fob-correctie en herclassificatie	9,1	3,9	5,0	1,8	11,9	7,4	15,1	20,2	5,2	1,7	-8,6			
Invoer van goederen (fob)	9,5	0,9	8,7	9,9	11,3	8,4	8,4	6,1	1,6	1,5	-5,0			
Invoer van diensten (cif)	8,8	-0,2	10,4	10,5	8,1	7,0	9,8	1,9	1,9	-0,2	-4,1			
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	4,5	-1,4	6,5	8,5	1,7	-2,9	11,7	1,9	5,3	-4,2	-8,4			
Overige invoer van diensten	10,1	0,2	11,7	11,0	10,3	10,1	9,2	1,9	0,8	0,9	-2,7			
Cif/fob-herclassificatie	9,1	3,9	5,0	1,8	11,9	7,4	15,2	20,2	5,1	1,7	-8,6			
Invoer van diensten (fob)	8,9	0,5	9,5	9,1	8,6	7,0	10,7	4,8	2,4	0,1	-4,9			
Invoer van goederen en diensten (fob)	9,4	0,9	8,8	9,8	10,8	8,2	8,8	5,9	1,8	1,3	-5,0			

Table / Tabel 6.2.1

Imports of goods and services, original series (value changes)
Invoer van goederen en diensten, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year											
	2000□	2001●	1999■				2000□				2001●			
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV			
	%													
GROUPS OF PRODUCTS														
Products of agriculture, forestry and fishing	8,0	2,9	4,5	5,4	7,5	3,9	15,3	5,0	5,3	5,4	-3,6			
Crude petroleum, natural gas and other minerals	72,6	-1,1	91,4	111,3	67,1	67,3	59,5	18,5	17,9	-2,1	-28,9			
Food products, beverages and tobacco products	8,9	7,9	8,9	7,8	12,6	10,1	5,5	14,8	10,1	6,7	1,1			
Textiles, wearing apparel, leather and leather products	9,5	2,9	3,2	6,7	6,6	7,9	17,7	4,3	7,5	1,6	-1,3			
Paper and products, printed matter and recorded media	12,9	1,5	15,6	11,7	14,5	16,9	9,1	7,7	0,3	1,5	-2,8			
Coke, refined petroleum products and nuclear fuel	74,8	-1,5	60,9	62,3	126,2	71,4	50,2	25,4	4,9	-12,2	-14,7			
Chemicals, chemical products and man-made fibres	22,7	1,0	14,6	20,4	24,6	28,9	17,5	7,2	2,5	-2,1	-3,1			
Rubber and plastic products	8,5	-0,9	7,2	12,3	7,1	9,2	5,7	1,1	1,5	-3,0	-3,2			
Basic metals and metal products	20,5	-1,4	9,4	20,6	25,2	19,5	16,9	6,4	0,3	0,0	-11,4			
Machinery and equipment n.e.c.	9,5	3,3	12,7	14,5	14,0	7,6	2,9	9,0	5,4	5,2	-5,5			
Electrical machinery and optical equipment	25,3	0,8	17,9	21,8	27,9	23,0	28,1	18,7	2,4	0,1	-13,6			
Transport equipment	8,4	0,1	-6,1	14,6	5,7	-0,6	14,0	-4,7	3,2	7,9	-4,9			
Other manufactured goods n.e.c.	8,2	0,9	11,1	8,7	12,1	10,1	2,7	7,3	1,8	-1,6	-3,8			
Other products	11,7	2,8	12,7	12,2	11,8	11,1	11,5	5,4	4,4	3,3	-1,6			
Final consumption by resident households in the rest of the world	9,6	1,8	11,6	12,4	7,0	2,1	17,6	5,6	9,3	0,1	-7,0			
Cif/fob-reclassification	16,4	4,4	8,6	8,5	19,0	14,6	22,9	24,6	9,7	0,9	-12,6			
Imports of goods and services (fob)	18,9	1,5	14,2	18,9	20,1	17,9	18,8	9,6	4,7	1,1	-8,3			
GOODS AND SERVICES														
Imports of goods (cif)	20,2	1,2	14,4	20,0	21,8	19,4	19,6	10,5	4,6	0,7	-9,3			
Cif/fob-adjustment and reclassification	16,6	4,1	7,6	8,6	18,9	14,6	23,4	24,6	8,2	1,0	-12,5			
Imports of goods (fob)	20,3	1,1	14,7	20,5	21,9	19,5	19,4	9,9	4,4	0,7	-9,2			
Imports of services (cif)	12,3	2,8	13,2	13,0	11,6	10,4	14,3	5,1	5,5	3,1	-2,4			
Final consumption by resident households in the rest of the world	9,6	1,8	11,6	12,4	7,0	2,1	17,6	5,6	9,3	0,1	-7,0			
Other imports of services	13,2	3,1	13,7	13,2	13,2	13,0	13,3	5,0	4,3	4,0	-0,9			
Cif/fob-reclassification	16,6	4,1	7,6	8,6	18,9	14,6	23,4	24,6	8,1	1,0	-12,5			
Imports of services (fob)	13,0	3,0	12,2	12,3	12,7	11,1	15,8	8,1	5,9	2,8	-4,2			
Imports of goods and services (fob)	18,9	1,5	14,2	18,9	20,1	17,9	18,8	9,6	4,7	1,1	-8,3			

Tabel / Table 6.3.1
Invoer van goederen en diensten, oorspronkelijke reeks
Imports of goods and services, original series

	2000	2001	1999	2000				2001				
				IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
<i>mld euro</i>												
PRODUCTGROEPEN												
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	9,9	10,2	2,2	2,8	2,4	2,1	2,6	2,9	2,6	2,2	2,5	
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	17,0	16,8	3,2	3,7	3,8	4,5	5,0	4,4	4,5	4,4	3,6	
Voedings- en genotmiddelen	13,8	14,9	3,5	3,2	3,5	3,4	3,7	3,7	3,8	3,7	3,8	
Textiel, kleding, leder en lederwaren	10,7	11,0	2,2	2,8	2,3	2,9	2,6	3,0	2,5	3,0	2,5	
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	6,8	6,9	1,7	1,6	1,7	1,7	1,8	1,7	1,7	1,8	1,8	
Aardolie-producten, e.d.	5,9	5,8	1,0	1,0	1,6	1,7	1,5	1,3	1,7	1,5	1,3	
Chemische producten	24,5	24,7	5,4	5,7	6,2	6,2	6,4	6,1	6,3	6,1	6,2	
Rubber- en kunststofproducten	5,6	5,5	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3	1,4	
Basismetalen en metaalproducten	14,2	14,0	3,2	3,4	3,7	3,4	3,7	3,6	3,7	3,4	3,3	
Machines en apparaten n.e.g.	13,5	14,0	3,5	3,3	3,5	3,2	3,6	3,5	3,7	3,4	3,4	
Elektrotechnische machines en optische apparaten	57,0	57,4	13,3	12,9	13,3	13,7	17,0	15,3	13,7	13,7	14,7	
Transportmiddelen	17,9	17,9	4,1	4,5	4,6	4,0	4,7	4,3	4,8	4,3	4,5	
Overige industriële producten	10,6	10,7	2,7	2,6	2,7	2,5	2,8	2,8	2,7	2,5	2,7	
Overige producten	34,5	35,4	8,0	8,3	8,7	8,5	8,9	8,8	9,1	8,8	8,8	
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	8,7	8,8	2,1	1,8	2,4	2,1	2,4	1,9	2,6	2,1	2,2	
Cif/fob-correctie	-0,4	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	
Invoer van goederen en diensten (fob)	250,1	253,7	57,3	59,0	61,7	61,4	68,0	64,6	64,6	62,1	62,4	
GOEDEREN EN DIENSTEN												
Invoer van goederen (cif)	212,5	215,1	48,7	50,1	52,0	52,1	58,3	55,3	54,4	52,5	52,9	
Cif/fob-correctie en herclassificatie	7,8	8,1	1,8	1,7	1,9	1,9	2,2	2,2	2,0	2,0	2,0	
Invoer van goederen (fob)	204,7	207,0	46,9	48,4	50,1	50,2	56,0	53,2	52,4	50,6	50,9	
Invoer van diensten (cif)	38,0	39,0	8,6	8,9	9,8	9,4	9,9	9,4	10,3	9,7	9,7	
Consumptie door gezinshuishoudingen in het buitenland	8,7	8,8	2,1	1,8	2,4	2,1	2,4	1,9	2,6	2,1	2,2	
Overige invoer van diensten	29,3	30,2	6,6	7,1	7,4	7,3	7,5	7,5	7,7	7,6	7,4	
Cif/fob-herclassificatie	7,4	7,7	1,7	1,6	1,8	1,8	2,1	2,0	1,9	1,9	1,9	
Invoer van diensten (fob)	45,4	46,7	10,4	10,6	11,6	11,2	12,0	11,4	12,2	11,5	11,5	
Invoer van goederen en diensten (fob)	250,1	253,7	57,3	59,0	61,7	61,4	68,0	64,6	64,6	62,1	62,4	

Tabel / Table 7.1.1
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks (volumemutaties)
Exports of goods and services, original series (volume changes)

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar											
	2000□	2001●	1999■				2000□				2001●			
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV			
	%													
PRODUCTGROEPEN														
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	5,1	0,9	15,5	8,9	5,9	6,6	-1,2	-3,0	1,4	3,4	1,9			
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	5,4	15,7	-13,4	7,3	7,3	14,6	-2,9	2,1	24,3	22,3	22,5			
Voedings- en genotmiddelen	3,0	0,2	4,2	7,5	-1,0	2,4	3,4	0,9	-0,1	1,8	-1,8			
Textiel, kleding, leder en lederwaren	6,4	-0,2	0,6	6,5	5,9	6,4	6,9	2,3	5,8	-3,0	-5,3			
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	-0,8	-4,1	8,9	2,6	1,7	3,6	-9,5	-0,7	-4,9	-6,0	-4,7			
Aardolie-producten, e.d.	3,2	3,5	-24,9	-16,3	11,6	9,9	11,1	5,0	4,6	-3,9	9,2			
Chemische producten	11,2	1,7	12,8	11,5	9,8	13,2	10,3	2,9	3,1	1,8	-0,7			
Rubber- en kunststofproducten	6,3	-3,8	7,1	10,3	5,1	7,2	3,0	-3,2	-2,4	-5,7	-3,9			
Basismetalen en metaalproducten	5,0	1,7	2,7	5,9	6,2	3,6	4,3	1,4	2,6	5,5	-2,4			
Machines en apparaten n.e.g.	12,5	3,3	8,1	14,0	11,3	12,9	12,0	11,4	7,3	2,3	-6,4			
Elektrotechnische machines en optische apparaten	23,1	0,5	12,0	22,4	25,6	20,7	23,5	18,2	1,5	-1,7	-12,4			
Transportmiddelen	6,7	0,1	6,9	6,4	-2,8	13,8	10,6	1,3	2,3	2,4	-5,1			
Overige industriële producten	3,7	-2,1	3,3	7,7	5,1	2,8	-0,5	4,3	-0,4	-4,9	-7,2			
Vervoer en communicatie	6,0	0,3	11,4	5,6	6,3	5,7	6,4	2,9	1,7	1,9	-5,0			
Financiële en zakelijke diensten	11,8	0,9	13,0	12,1	11,8	12,1	11,3	3,0	1,7	1,1	-2,3			
Overige producten	-4,1	1,7	-0,5	-2,6	-4,2	-3,6	-5,6	3,2	4,6	1,5	-2,2			
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	4,8	-7,5	15,9	7,3	6,6	1,5	4,8	-5,8	-2,5	-5,9	-14,9			
Uitvoer van gebruikte vaste activa	0,2	18,2	25,3	-21,2	15,0	12,9	-1,5	42,4	27,3	4,8	2,7			
Cif/fob-correctie	9,1	4,2	5,8	1,6	12,6	7,1	14,8	20,3	6,7	1,4	-8,8			
Uitvoer van goederen en diensten	9,5	0,9	7,4	9,7	9,1	10,0	9,3	5,4	2,4	0,4	-4,1			
GOEDEREN EN DIENSTEN														
Uitvoer van goederen	10,0	1,2	6,7	10,2	9,4	10,8	9,8	6,2	2,6	0,5	-4,1			
Uitvoer van goederen uit productie	5,5	0,8	5,9	7,0	2,6	6,3	6,1	1,8	2,5	-0,1	-1,0			
Wederuitvoer	17,0	1,6	7,8	15,3	20,1	17,4	15,3	12,4	2,6	1,3	-8,4			
Uitvoer van gebruikte vaste activa	0,1	18,2	25,3	-21,2	15,0	12,9	-1,8	42,4	27,3	4,8	2,7			
Uitvoer van diensten	7,2	-0,3	10,7	7,4	8,1	6,5	6,6	1,8	1,5	0,1	-4,3			
Consumptie van diensten door niet-ingezetenen	4,8	-7,5	15,9	7,3	6,6	1,5	4,8	-5,8	-2,5	-5,9	-14,9			
Overige uitvoer van diensten	7,5	0,8	9,9	7,4	8,4	7,3	7,0	3,0	2,0	1,1	-2,7			
Cif/fob-correctie	9,1	4,2	5,8	1,6	12,6	7,1	14,8	20,3	6,7	1,4	-8,8			
Uitvoer van goederen en diensten	9,5	0,9	7,4	9,7	9,1	10,0	9,3	5,4	2,4	0,4	-4,1			

Table / Tabel 7.2.1
Exports of goods and services, original series (value changes)
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks (waardemutaties)

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year											
	2000□	2001●	1999■				2000□				2001●			
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV			
	%													
GROUPS OF PRODUCTS														
Products of agriculture, forestry and fishing	11,7	6,4	6,1	11,5	9,1	14,7	11,7	4,5	7,1	8,1	6,0			
Crude petroleum, natural gas and other minerals	50,2	40,5	-0,5	41,1	52,8	69,8	47,9	61,9	64,2	33,0	11,7			
Food products, beverages and tobacco products	7,6	5,3	1,1	8,0	2,9	7,7	11,7	7,2	6,2	6,3	2,1			
Textiles, wearing apparel, leather and leather products	9,0	2,0	2,0	8,1	8,0	9,1	10,6	5,6	9,1	-1,3	-4,6			
Paper and products, printed matter and recorded media	11,6	-1,0	12,1	12,3	14,4	18,8	2,6	7,6	-0,7	-4,9	-5,5			
Coke, refined petroleum products and nuclear fuel	88,7	-2,8	46,3	93,8	115,9	82,4	72,1	17,2	15,0	-13,0	-22,9			
Chemicals, chemical products and man-made fibres	24,7	1,2	17,6	23,4	25,5	28,0	22,3	9,2	4,9	-1,4	-6,9			
Rubber and plastic products	10,0	-1,7	9,1	12,9	9,3	11,3	6,6	-0,4	0,1	-3,6	-3,1			
Basic metals and metal products	19,0	-1,1	6,3	17,1	22,0	18,5	18,3	5,8	0,9	0,2	-10,3			
Machinery and equipment n.e.c.	14,8	5,1	9,5	15,7	13,1	15,7	14,9	14,2	9,6	3,9	-5,3			
Electrical machinery and optical equipment	28,8	0,0	13,7	26,4	30,0	26,6	31,5	19,7	1,8	-2,4	-14,6			
Transport equipment	8,5	0,1	10,0	9,3	-0,7	14,6	11,8	1,7	3,7	2,5	-6,4			
Other manufactured goods n.e.c.	6,3	1,3	3,7	9,8	7,2	6,1	2,7	8,8	2,2	-1,6	-4,0			
Transport and communication services	10,9	3,2	7,8	7,2	8,9	11,3	16,0	8,5	8,1	2,2	-5,3			
Financial and business services	15,3	5,2	15,9	15,1	15,6	15,3	15,2	7,7	5,1	6,1	2,1			
Other products	-0,7	2,8	1,3	0,6	-0,8	-0,4	-2,2	4,2	5,8	2,6	-1,2			
Final consumption by non-residents in the Netherlands	8,1	-2,6	19,3	9,4	10,7	6,1	7,1	-1,4	3,3	-0,6	-10,5			
Exports of used fixed capital goods	0,0	18,2	25,7	-21,4	15,0	12,9	-1,8	42,4	27,3	4,8	2,7			
Cif/fob-adjustment	16,4	4,4	8,6	8,5	19,0	14,6	22,9	24,6	9,7	0,9	-12,6			
Exports of goods and services	19,2	2,5	10,6	18,0	18,6	20,1	19,9	11,3	6,1	0,7	-6,6			
GOODS AND SERVICES														
Exports of goods	20,9	2,4	10,5	19,8	20,2	22,3	21,5	12,4	6,1	0,2	-7,5			
Exports of goods from production	18,2	2,6	10,4	19,0	15,4	19,7	18,9	9,9	7,0	-0,4	-5,0			
Re-exports	25,2	2,0	10,6	21,4	27,7	26,2	25,4	15,7	4,7	1,0	-11,0			
Exports of used fixed capital goods	0,0	18,2	25,7	-21,4	15,0	12,9	-1,8	42,4	27,3	4,8	2,7			
Exports of services	11,0	3,3	11,3	9,8	11,4	10,7	12,2	6,3	6,0	2,9	-1,8			
Final consumption by non-residents	8,1	-2,6	19,3	9,4	10,7	6,1	7,1	-1,4	3,3	-0,6	-10,5			
Other exports of services	11,5	4,1	10,1	9,9	11,6	11,6	13,1	7,5	6,3	3,5	-0,7			
Cif/fob-adjustment	16,4	4,4	8,6	8,5	19,0	14,6	22,9	24,6	9,7	0,9	-12,6			
Exports of goods and services	19,2	2,5	10,6	18,0	18,6	20,1	19,9	11,3	6,1	0,7	-6,6			

Tabel / Table 7.3.1
Uitvoer van goederen en diensten, originele reeks
Exports of goods and services, original series

	2000□	2001●	2000□				2001●				
			IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
<i>mln euro</i>											
PRODUCTGROEPEN											
Landbouw-, bosbouw- en visserijproducten	14,3	15,2	3,2	3,7	3,6	3,5	3,5	3,8	3,9	3,8	3,8
Aardolie, aardgas en overige delfstoffen	5,3	7,4	1,2	1,5	1,0	0,9	1,8	2,5	1,7	1,3	2,0
Voedings- en genotmiddelen	28,7	30,2	6,9	6,9	6,9	7,1	7,7	7,4	7,4	7,6	7,9
Textiel, kleding, leder en lederwaren	7,3	7,4	1,7	1,9	1,6	1,9	1,9	2,0	1,8	1,9	1,8
Papier, papierwaren, drukwerk en opgenomen media	5,9	5,8	1,5	1,4	1,4	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,5
Aardolie-producten, e.d.	15,1	14,6	2,4	3,0	3,7	4,4	4,0	3,5	4,2	3,8	3,1
Chemische producten	35,6	36,1	7,8	8,3	8,9	9,0	9,5	9,1	9,3	8,8	8,9
Rubber- en kunststofproducten	5,6	5,5	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,3	1,3
Basismetalen en metaalproducten	13,1	12,9	2,9	3,1	3,3	3,2	3,5	3,2	3,4	3,2	3,1
Machines en apparaten n.e.g.	13,0	13,7	3,2	3,0	3,3	3,1	3,7	3,4	3,6	3,2	3,5
Elektrotechnische machines en optische apparaten	57,3	57,3	13,0	13,0	13,5	13,8	17,0	15,6	13,7	13,5	14,5
Transportmiddelen	12,2	12,2	3,0	3,0	2,9	2,9	3,4	3,1	3,1	3,0	3,1
Overige industriële producten	6,3	6,4	1,6	1,5	1,6	1,5	1,7	1,7	1,6	1,5	1,6
Vervoer en communicatie	17,0	17,6	3,8	3,9	4,3	4,4	4,4	4,3	4,6	4,5	4,2
Financiële en zakelijke diensten	17,4	18,3	3,8	4,4	4,4	4,1	4,4	4,8	4,7	4,3	4,5
Overige producten	9,7	10,0	2,6	2,4	2,5	2,3	2,6	2,5	2,6	2,4	2,5
Consumptie door niet-ingezetenen in Nederland	5,7	5,5	1,4	1,3	1,2	1,7	1,5	1,3	1,2	1,7	1,4
Uitvoer van gebruikte vaste activa	0,6	0,7	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Cif/fob-correctie	-0,4	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Uitvoer van goederen en diensten	269,6	276,5	61,3	63,9	65,6	66,6	73,5	71,1	69,6	67,1	68,7
GOEDEREN EN DIENSTEN											
Uitvoer van goederen	224,1	229,4	50,9	52,9	54,2	55,1	61,8	59,4	57,5	55,3	57,2
Uitvoer van goederen uit productie	131,1	134,5	30,1	31,2	31,7	32,3	35,8	34,3	33,9	32,2	34,0
Wederuitvoer	92,5	94,3	20,6	21,5	22,4	22,7	25,9	24,9	23,4	22,9	23,0
Uitvoer van gebruikte vaste activa	0,6	0,7	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Uitvoer van diensten	45,5	47,0	10,4	11,0	11,4	11,5	11,7	11,7	12,1	11,8	11,5
Consumptie van diensten door niet-ingezetenen	5,7	5,5	1,4	1,3	1,2	1,7	1,5	1,3	1,2	1,7	1,4
Overige uitvoer van diensten	40,2	41,9	9,1	9,7	10,3	9,9	10,3	10,5	10,9	10,3	10,2
Cif/fob-correctie	-0,4	-0,4	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Uitvoer van goederen en diensten	269,6	276,5	61,3	63,9	65,6	66,6	73,5	71,1	69,6	67,1	68,7

Tabel / Table 8.1.1

Binnenlands product, nationaal product en nationaal inkomen, oorspronkelijke reeks (volumemutaties)*Domestic product, national product and national income, original series (volume changes)*

	Mutatie t.o.v. voorgaand jaar		Mutaties t.o.v. het overeenkomstige kwartaal van het voorgaande jaar									
	2000□	2001●	1999■	2000□				2001●				
				IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	%											
Binnenlands product (bruto, marktprijzen)	3,5	1,1	4,8	4,7	4,0	3,1	2,2	1,5	1,6	1,0	0,4	
Nationaal product (bruto, marktprijzen)	4,0	1,0	5,9	5,3	4,9	2,3	3,3	-1,3	-0,6	5,9	0,0	
Nationaal inkomen (bruto, marktprijzen)	4,0	1,6	4,7	4,9	5,1	2,4	3,6	0,1	-0,1	6,2	0,6	

Table / Tabel 8.2.1

Domestic product, national product and national income, original series (value changes)*Binnenlands product, nationaal product en nationaal inkomen, oorspronkelijke reeks (waardemutaties)*

	Changes on previous year		Changes on corresponding quarter of previous year									
	2000□	2001●	1999■	2000□				2001●				
				IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
	%											
Domestic product (gross, market prices)	7,3	5,9	6,7	8,1	7,7	6,9	6,6	7,3	6,4	5,6	4,5	
National product (gross, market prices)	7,9	5,8	7,9	8,8	8,6	6,2	7,8	4,3	4,1	10,8	4,1	
National income (gross, market prices)	7,9	5,8	7,9	8,8	8,6	6,2	7,8	4,3	4,1	10,8	4,1	

Tabel / Table 8.3.1

Binnenlands product, nationaal inkomen en lopende transacties met het buitenland, oorspronkelijke reeks

Domestic product, national income and current transactions of the Netherlands with the rest of the world, original series

	2000	2001	1999	2000				2001				
				IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
<i>mld euro</i>												
INKOMEN, BESTEDINGEN EN NATIONAAL INKOMENSOVERSCHOT												
Binnenlands product (bruto, marktprijzen) <i>Domestic product (gross, market prices)</i>	401,1	424,8	98,5	97,0	102,1	97,0	105,0	104,1	108,7	102,4	109,7	
Uit het buitenland ontvangen primaire inkomens <i>Primary income received from the rest of the world</i>	52,9	53,9	10,8	10,9	14,9	12,9	14,2	12,2	16,0	15,5	10,2	
Af: aan het buitenland betaalde primaire inkomens <i>Minus: primary income paid to the rest of the world</i>	49,4	50,8	10,6	9,8	13,8	13,0	12,8	13,9	17,2	10,6	9,1	
Nationaal inkomen (bruto, marktprijzen) <i>National income (gross, market prices)</i>	404,7	428,0	98,7	98,1	103,2	96,9	106,4	102,4	107,5	107,4	110,8	
Uit het buitenland ontvangen inkomensoverdrachten <i>Current transfers received from the rest of the world</i>	5,1	5,6	1,0	1,4	1,4	1,1	1,3	1,5	1,2	1,3	1,5	
Af: aan het buitenland betaalde inkomensoverdrachten <i>Minus: current transfers paid to the rest of the world</i>	8,0	8,7	2,0	1,9	1,7	1,8	2,7	2,1	2,1	2,0	2,6	
Beschikbaar nationaal inkomen (bruto) <i>Disposable national income (gross)</i>	401,7	424,9	97,7	97,6	102,9	96,2	105,0	101,8	106,7	106,7	109,7	
Af: consumptieve bestedingen <i>Minus: final consumption expenditure</i>	291,1	309,4	70,8	69,8	74,7	71,1	75,4	74,1	79,7	75,6	80,0	
Correctie pensioenvoorziening (saldo buitenland) <i>Adjustment for net equity in pension funds reserve (surplus of the nation)</i>	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Nationale besparingen (bruto) <i>National saving (gross)</i>	110,8	115,7	26,9	27,8	28,2	25,2	29,6	27,7	27,1	31,1	29,7	
Af: investeringen (bruto, incl. veranderingen in voorraden) <i>Minus: capital formation (gross, incl. change in inventories)</i>	90,5	92,7	23,6	22,3	23,5	20,6	24,1	23,5	24,0	21,8	23,4	
Nationaal inkomensoverschot (= Saldo lopende transacties met het buitenland) <i>Surplus of the nation on current transactions</i>	20,4	23,0	3,3	5,5	4,7	4,5	5,6	4,3	3,1	9,3	6,3	
LOPENDE TRANSACTIES VAN NEDERLAND MET HET BUITENLAND												
Uitvoeroverschot van goederen <i>Net exports of goods</i>	19,4	22,4	4,0	4,5	4,1	4,9	5,8	6,2	5,2	4,7	6,3	
Uitvoeroverschot van diensten <i>Net exports of services</i>	0,2	0,3	0,0	0,4	-0,2	0,3	-0,3	0,2	-0,2	0,3	0,0	
Saldo uit het buitenland ontvangen primaire inkomens <i>Net primary income received from the rest of the world</i>	3,6	3,1	0,2	1,1	1,1	-0,1	1,4	-1,7	-1,2	4,9	1,1	
Saldo uit het buitenland ontvangen inkomensoverdrachten <i>Net current transfers received from the rest of the world</i>	-2,9	-3,1	-1,0	-0,5	-0,4	-0,7	-1,4	-0,5	-0,8	-0,7	-1,1	
Correctie pensioenvoorziening (saldo buitenland) <i>Adjustment for net equity in pension funds reserve (surplus of the nation)</i>	0,2	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Saldo lopende transacties met het buitenland (= Nationaal inkomensoverschot) <i>Surplus of the nation on current transactions</i>	20,4	23,0	3,3	5,5	4,7	4,5	5,6	4,3	3,1	9,3	6,3	

Begrippenlijst

Afschrijvingen: de berekende waardevermindering van machines, gebouwen en andere vaste activa die worden ingezet in het productieproces, voorzover die vermindering het gevolg is van normale technische slijtage, economische veroudering of verzekerbare schade.

Basisprijzen: de waardering van de toegevoegde waarde en het binnenlands product. De waardering tegen basisprijzen gaat uit van de prijs die de producent uiteindelijk overhoudt, dus exclusief handels- en vervoersmarges en exclusief het saldo van product-gebonden belastingen en subsidies.

Besparingen: het deel van het beschikbaar nationaal inkomen dat niet gebruikt wordt voor consumptie.

Binnenlands product: het totale inkomen dat door middel van productie in Nederland is gevormd. Het is daarmee gelijk aan de som van de toegevoegde waarden van alle bedrijfstakken. Wordt meestal bruto gebruikt.

Bruto: inclusief afschrijvingen.

Consumptieve bestedingen: de goederen en diensten die gebruikt worden voor rechtstreekse bevrediging van individuele of collectieve behoeften.

Economische groei: de procentuele volumegroei van de toegevoegde waarde ofwel het bruto binnenlands product tegen marktprijzen in een bepaalde periode.

Exploitatie-overschot: het deel van de toegevoegde waarde tegen factorkosten dat resteert na de beloning van werknemers. Bij vennootschappen kan het worden opgevat als beloning voor de inzet van kapitaal in het productieproces. In het geval van zelfstandigen bevat het daarnaast een beloning voor de ingezette arbeid van zelfstandigen en eventueel hun meewerkende gezinsleden.

Finale bestedingen: de waarde van de geproduceerde eindproducten, dat wil zeggen de goederen en diensten die in dezelfde periode niet (geheel) in het Nederlandse productieproces worden gebruikt. Deze bestaan uit uitvoer, consumptieve bestedingen en investeringen.

Intermediair verbruik: de goederen en diensten die in het productieproces worden gebruikt voor verdere bewerking en voor de productie van andere goederen en diensten.

Investeringen: de finale bestedingen die bestemd zijn voor gebruik in een Nederlands productieproces, maar die in de betreffende periode niet of slechts voor een deel daadwerkelijk zijn verbruikt.

Marktprijzen: wordt vooral gebruikt als waardering voor de toegevoegde waarde en het binnenlands product. De waardering tegen marktprijzen is gelijk aan die tegen factorkosten verhoogd met de belastingen op productie en invoer en verlaagd met de subsidies op productie en afschrijvingen

Invoer: bestaat uit de goederen en diensten die door het buitenland aan ingezetenen zijn verkocht.

Nationaal inkomen: alle inkomens die Nederlandse ingezetenen ontvangen op grond van hun deelname aan een (binnen- of buitenlands) productieproces, dan wel op grond van hun bezit van vermogenstitels, obligaties, leningen en spaartegoeden. Is gelijk aan de som van de primaire inkomens en gelijk aan het binnenlands product plus de per saldo uit het buitenland ontvangen lonen, rente, dividenden en dergelijke.

Main concepts

Consumption of fixed capital: the calculated depreciation of machinery, buildings and other fixed assets that are used in the production process, in as far as this reduction in value is caused by normal technical and economic ageing and insurable accidental damage.

Basic prices: Valuation of value added at basic prices excludes trade and transport margins as well as net taxes and subsidies on production.

Saving: the part of disposable national income that is used for consumption.

Domestic product: the total income generated through production in the Netherlands. It is equal to the sum of value added in all branches of industry. Is usually used gross.

Gross: including consumption of fixed capital.

Consumption: the goods and services used for direct satisfaction of individual or collective needs.

Economic growth: the percentage volume growth of value added, or gross domestic product at market prices over a certain period.

Operating surplus: the part of value added at factor costs that remains after deducting the compensation of employees. For corporations it can be regarded as compensation for the use of capital in the production process. In the case of family enterprises it also contains compensation for work by the owners and their family members.

Final demand: the value of produced final products, which is to say the goods and services that in the considered period are not (completely) used in the Dutch production process. It consists of exports, consumption and investment.

Intermediary use: the goods and services that are used in the production process for further processing or the production of other goods and services.

Fixed capital formation: the final demand which is put in a Dutch production process, but is not or only partly used up in the considered period.

Market prices: is used to value value added and domestic product. Valuation at market prices equals that at factorcosts plus taxes on production and imports minus subsidies on production and imports.

Imports: consist of the goods and services sold to residents by the rest of the world.

National income: the income received by Dutch residents because of their participation in a (Dutch or foreign) production process, or because of their possession of property, bonds, loans and savings accounts. Equals the sum of primary income as well as domestic product plus the wages, interest, dividends and the like received on balance from the rest of the world.

Nationaal product: de totale toegevoegde waarde die in Nederland wordt voortgebracht, plus de per saldo uit het buitenland ontvangen primaire inkomens. De reële verandering ervan is exclusief de invloed van de ruilvoetverandering, dit in tegenstelling tot de reële verandering van het nationaal inkomen.

Netto: exclusief afschrijvingen.

Ruilvoetverandering: een indexcijfer dat de verhouding weergeeft tussen de gemiddelde ontwikkeling van de uitvoerprijzen en van de invoerprijzen. Als het prijspeil van de uitvoer sneller stijgt dan dat van de invoer, is sprake van een ruilvoetverbetering.

Saldo lopende transacties met het buitenland: het geld dat een land per saldo aan goederen-, diensten- en inkomstenstransacties uit het buitenland ontvangt of daaraan moet betalen.

Toegerekende bankdiensten (rentemarge): de impliciete beloning voor banken die ontstaat uit het verschil tussen de rente, dividenden en dergelijke die banken ontvangen op uitgezette middelen en de rente die ze betalen voor het gebruik van aangehouden middelen. Deze toegerekende bankdiensten moeten worden afgetrokken van de toegevoegde waarde van de andere bedrijfstakken, teneinde een dubbelrekening in het BBP te voorkomen (de 'correctie verbruik toegerekende bankdiensten').

Vaste activa: productiemiddelen die langer dan één jaar meegaan en die een behoorlijke waarde vertegenwoordigen. Omvat materiële activa en immateriële activa. De aankopen en het zelf bouwen ervan behoren tot de investeringen. De waardevermindering komt tot uitdrukking in de afschrijvingen.

Wederuitvoer: de goederenstroom die, op weg van het ene land naar het andere, door Nederland heen vervoerd wordt en daarbij (tijdelijk) eigendom wordt van een ingezetene, zonder dat hier een industriële bewerking plaatsvindt. Dit betreft onder andere goederen die door Nederlandse distributiecentra worden ingeklaard en uitgeleverd aan andere landen. Maakt deel uit van de invoer en de uitvoer.

National product: the value added generated in the Netherlands, plus the primary income received on balance from the rest of the world. The changes in real terms are exclusive of changes in the terms of trade, in contrary to the changes in real terms of national income.

Net: excluding consumption of fixed capital.

Changes in the terms of trade: an index that expresses the ratio between the average change in exports prices and the average change in imports prices. If the level of exports prices rises faster than that of imports prices, the terms of trade improve.

Surplus of the nation on current transactions: the money from goods, services and income transactions that a nation on balance receives from or has to pay to the rest of the world.

Imputed bank services: the implicit compensation for banks that stems from the difference between the interest, dividends, etcetera that banks receive on money put out and the interest they pay for the use of deposited means. The imputed bank services have to be subtracted from the value added of the other economic activities, in order to prevent double counting in calculating GDP (the correction item 'consumption of imputed bank services').

Fixed assets: means of production in use for more than one year with a substantial value. Comprise tangible as well as intangible assets. The purchase and own-account construction of them are part of investment. The depreciation is expressed in the consumption of fixed capital.

Re-exports: the goods that, on their way from one country to another, are transported through the Netherlands and (temporarily) become property of a Dutch resident, but do not undergo industrial processing. This includes goods that Dutch distribution centres clear through customs and expedite to other countries. Re-exports are part of exports and of imports.

Verwante publicaties

De gegevens uit de Kwartaalrekeningen zijn beschikbaar in de gratis toegankelijke database StatLine van het CBS op Internet: www.cbs.nl. Hierin staan uiteraard ook cijfers uit tal van andere CBS-statistieken. Verder zijn op de website onder andere de conjunctuurpersberichten van het CBS te vinden en het wekelijkse webmagazine. Actuele gegevens over de conjunctuur zijn daarnaast beschikbaar op Teletekst, Conjunctuurpagina 506, Nieuwspagina 507.

Nationale rekeningen 2000	€ 38,57
De Nederlandse economie 2000	€ 12,93
Conjunctuurbericht, maandelijke bijlage bij het Statistisch bulletin	
Abonnement Statistisch bulletin	€ 70,50